

ร่าง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช ....

พร้อมด้วยรายงานของคณะกรรมการพิจารณา
ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ....

สภาร่างรัฐธรรมนูญ

(รวม ๒ เล่ม)

เล่ม ๑

หนังสือนำ รายงานของคณะกรรมการ และ
ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ....

THAI NATIONAL ASSEMBLY LIBRARY

3961131330

(สำเนา)

ด่วนที่สุด

ที่ สสร. กบ/๐๐๑๓

สภาร่างรัฐธรรมนูญ

ถนนอุทองใน กท ๑๐๓๐๐

๒ กรกฎาคม ๒๕๕๐

เรื่อง ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ....

กราบเรียน ประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญ

สิ่งที่ส่งมาด้วย ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช .... พร้อมด้วยรายงานของ
คณะกรรมการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ....
รวม ๑ ชุด

ตามที่ที่ประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญได้ลงมติรับร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช .... ไว้พิจารณา และตั้งกรรมการขึ้นคณะหนึ่งเพื่อพิจารณา ซึ่งกรรมการคณะนี้
ประกอบด้วย

๑. ศาสตราจารย์กระมล ทองธรรมชาติ	๒. นายเกษม ศิริสัมพันธ์
๓. ผู้ช่วยศาสตราจารย์โกเมศ ขวัญเมือง	๔. ศาสตราจารย์คณิต ฒ นคร
๕. นายคณิน บุญสุวรรณ	๖. นายเดโช สวานานนท์
๗. นายธงชาติ รัตนวิชา	๘. รองศาสตราจารย์ชงทอง จันทรางศุ
๙. นายธีรวัฒน์ ร่มไทรทอง	๑๐. ศาสตราจารย์บวรศักดิ์ อุวรรณโณ
๑๑. นายบัวพรม ธีรกุลยานพันธ์ุ	๑๒. นายบุญเลิศ คชายุทธเดช
๑๓. นายประชุม ทองมี	๑๔. นายประดิ่ง ปรีชญางกูร
๑๕. ศาสตราจารย์ประดิษฐ์ เจริญไทยทวี	๑๖. นายประวิทย์ เจนวนิระนนท์
๑๗. พลเอก ปัญญา สิงห์ศักดิ์ดา	๑๘. นายพงศ์เทพ เทพกาญจนา
๑๙. นางพินทิพย์ ลีลาภรณ์	๒๐. นายพินิจ อัครโกวิทกรณ
๒๑. ศาสตราจารย์ลิขิต ธีรเวคิน	๒๒. นายวรพจน์ วงศ์สง่า
๒๓. นายวิศัลย์ โฆษิตานนท์	๒๔. รองศาสตราจารย์วิสุทธิ โพธิแท่น
๒๕. นายวุฒิพงศ์ ฉายแสง	๒๖. รองศาสตราจารย์สมคิด เลิศไพฑูรย์

๒๗. ร้อยตรี สมนึก ชูวิเชียร

๒๘. นายสามารถ แก้วมีชัย

๓๑. นายสุทธิพันธ์ จันทระ

๓๓. พันเอก (พิเศษ) อุดม ทวีวัฒน์

๒๘. พลตำรวจเอก สวัสดิ์ อมรวิวัฒน์

๓๐. ศาสตราจารย์สุจิต บุญบงการ

๓๒. นายอานันท์ ปันยารชุน

บัดนี้ คณะกรรมการได้พิจารณาร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช .... เสร็จแล้ว จึงกราบเรียนมาเพื่อได้โปรดนำเสนอที่ประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ
พิจารณาต่อไป

ขอแสดงความนับถืออย่างยิ่ง

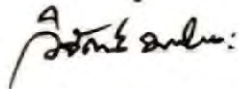
(ลงชื่อ) อานันท์ ปันยารชุน

(นายอานันท์ ปันยารชุน)

ประธานคณะกรรมการพิจารณา

ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ....

สำเนาถูกต้อง

(นายวิจักขณ์ นาควัชระ)

ผู้อำนวยการกองกรรมธิการ ๒ ทำหน้าที่

หัวหน้าสำนักงานเลขาธิการสภาร่างรัฐธรรมนูญ

ฝ่ายเลขานุการ (สผ.)

โทร. ๒๕๕-๑๘๐๘

โทรสาร ๒๕๕-๑๖๒๕-๖

ญาติ/พิมพ์
แสง/ทาน

รายงานของคณะกรรมการพิจารณา
ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ....

ตามที่ที่ประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๑๒ (เป็นพิเศษ) วันพฤหัสบดีที่ ๘ พฤษภาคม ๒๕๔๐ ได้ลงมติรับร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช .... ไว้พิจารณา และตั้งกรรมการขึ้นคณะหนึ่งเพื่อพิจารณา กำหนดการแปรญัตติภายใน ๓๐ วัน นั้น บัดนี้ คณะกรรมการได้ดำเนินการแล้ว ปรากฏผลดังนี้

๑. ที่ประชุมคณะกรรมการได้มีมติเลือกตั้ง
  ๑. นายอานันท์ ปันยารชุน เป็นประธานคณะกรรมการ
  ๒. นายเกษม ศิริสัมพันธ์ เป็นรองประธานคณะกรรมการ คนที่หนึ่ง
  ๓. ศาสตราจารย์คณิต ฒ นคร เป็นรองประธานคณะกรรมการ คนที่สอง
  ๔. นายคณิน บุญสุวรรณ เป็นรองประธานคณะกรรมการ คนที่สาม
  ๕. พันเอก (พิเศษ) อุดม ทวีวัฒน์ เป็นรองประธานคณะกรรมการ คนที่สี่
  ๖. นายประชุม ทองมี เป็นรองประธานคณะกรรมการ คนที่ห้า
  ๗. ศาสตราจารย์บวรศักดิ์ อุวรรณโณ เป็นเลขานุการคณะกรรมการ
  ๘. นายพงศ์เทพ เทพกาญจนา เป็นผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมการ คนที่หนึ่ง
  ๙. รองศาสตราจารย์สมคิด เลิศไพฑูรย์ เป็นผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมการ คนที่สอง
  ๑๐. นายบุญเลิศ คชายุทธเดช เป็นผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมการ คนที่สาม

๑๑. ศาสตราจารย์สุจิต บุญบงการ	เป็นโฆษกคณะกรรมการธิการ
๑๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์โกเมศ ขวัญเมือง	เป็นโฆษกคณะกรรมการธิการ
๑๓. นายธงชาติ รัตนิศา	เป็นโฆษกคณะกรรมการธิการ
๑๔. นายบัวพรม ชีร์กัลยานพันธ์ุ	เป็นโฆษกคณะกรรมการธิการ
๑๕. รองศาสตราจารย์ธงทอง จันทรางศุ	เป็นโฆษกคณะกรรมการธิการ
๑๖. พลเอก ปัญญา สิงห์ศักดิ์	เป็นกรรมการที่ปรึกษา คณะกรรมการธิการ
๑๗. พลตำรวจเอก สวัสดิ์ อมรวิวัฒน์	เป็นกรรมการที่ปรึกษา คณะกรรมการธิการ

๒. คณะกรรมการได้ดำเนินการพิจารณา โดยได้มีการประชุมพิจารณารวม ๓๑ ครั้ง โดยครั้งแรกได้มีการประชุมเมื่อวันอังคารที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๔๐ และครั้งสุดท้าย ได้มีการประชุมในวันพุธที่ ๒ กรกฎาคม ๒๕๔๐

๓. ในการประชุมคณะกรรมการแต่ละครั้ง ได้จัดให้มีการถ่ายทอดสดเสียง การประชุมคณะกรรมการทางสถานีวิทยุกระจายเสียงรัฐสภา สำนักงานเลขาธิการ สภาผู้แทนราษฎร และสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์ ทั้งนี้ เพื่อเป็นการเผยแพร่การประชุมให้ประชาชนได้ทราบอย่างทั่วถึง อีกทั้งยังเป็นการให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการจัดทำรัฐธรรมนูญ ตลอดจนหลักการ และสาระสำคัญของ ร่างรัฐธรรมนูญไปพร้อมกับคณะกรรมการ นอกจากนี้ ยังได้อนุญาตให้ประชาชนและ สื่อมวลชนเข้าฟังการประชุมคณะกรรมการตลอดระยะเวลาของการประชุมด้วย

๔. คณะกรรมการได้พิจารณาร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช .... โดยได้ตระหนักถึงเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ที่ให้คำนึงถึงความคิดเห็น ของประชาชนเป็นสำคัญ และเพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการจัดทำรัฐธรรมนูญมากที่สุด คณะกรรมการจึงได้รับฟังและนำความคิดเห็นของสถาบัน องค์กร และกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม รวมทั้งประชาชนทั่วไปมาพิจารณาประกอบการร่างรัฐธรรมนูญ กล่าวคือ

๔.๑ ความคิดเห็นของฝ่ายนิติบัญญัติ ซึ่งประกอบด้วย ความเห็นของ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา รวมทั้งความเห็นของพรรคการเมืองต่าง ๆ

๔.๒ ความคิดเห็นของฝ่ายบริหาร โดยคณะที่ปรึกษานายกรัฐมนตรีด้านกิจการพิเศษ คณะกรรมการรณรงค์เพื่อการปฏิรูปการเมือง รวมทั้งหน่วยงานหรือองค์กรในฝ่ายบริหารที่ได้เสนอความเห็นเฉพาะบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานนั้น ๆ

๔.๓ ความคิดเห็นของฝ่ายตุลาการ โดยคณะกรรมการศึกษาวิเคราะห์ร่างรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับศาลเพื่อประโยชน์แก่ประชาชนในศาลฎีกา

๔.๔ ความคิดเห็นของภาคเอกชน โดยได้รับฟังจากความคิดเห็นขององค์การเอกชน สหภาพ สหพันธ์ สหกรณ์ มูลนิธิ และกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมและประชาชนทั่วไป

๕. นอกจากคณะกรรมการได้นำความคิดเห็นฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายตุลาการ และภาคเอกชน ดังกล่าวข้างต้น มาพิจารณาประกอบการร่างรัฐธรรมนูญแล้ว คณะกรรมการยังได้นำความคิดเห็นที่ได้จากการจัดทำประชาพิจารณ์ของสภาร่างรัฐธรรมนูญ โดยคณะกรรมการรับฟังความคิดเห็นและประชาพิจารณ์ที่ได้จัดทำประชาพิจารณ์ ทั้งในระดับภาค และในระดับจังหวัด ตามที่คณะกรรมการรับฟังความคิดเห็นและประชาพิจารณ์ ได้รวบรวมและประมวลความคิดเห็นของประชาชน องค์กร และสถาบันต่าง ๆ มาประกอบการพิจารณาด้วย

๖. อนึ่ง คณะกรรมการได้ตระหนักถึงความสำคัญของคำแปรญัตติของสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ ในฐานะประธานคณะกรรมการวิสามัญรับฟังความคิดเห็นและประชาสัมพันธ์ประจำจังหวัดต่าง ๆ ที่ได้จากการจัดทำประชาพิจารณ์ในจังหวัดนั้นมาประกอบการพิจารณา ในระหว่างที่มีการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญเป็นรายมาตรา และต่อมาคณะกรรมการได้เชิญสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญที่ขอแปรญัตติไว้มาชี้แจงประกอบคำแปรญัตติด้วย

๗. คณะกรรมการได้พิจารณาร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ... โดยนำความคิดเห็นของประชาชนมาพิจารณาประกอบกับแนวคิดทฤษฎีประชาธิปไตย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกฉบับที่ผ่านมา และรัฐธรรมนูญของนานาประเทศ โดยได้พิจารณาและวิเคราะห์ร่วมกับขนบธรรมเนียมประเพณีการเมืองการปกครอง และสภาพสังคมจิตวิทยาการเมืองของประเทศไทย โดยมุ่งเน้นถึงการปฏิรูปการเมืองให้ระบบการเมืองมีความชอบธรรมและเป็นประชาธิปไตยยิ่งขึ้น ทั้งยังสามารถสนองตอบต่อการแก้ไขปัญหาของประเทศชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ และดำรงไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขให้มั่นคงและยั่งยืนสืบไป

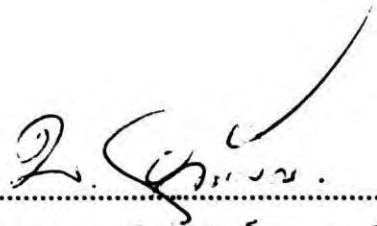
๘. ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช .... นี้ มีสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญเสนอคำขอแปรญัตติ รวมทั้งสิ้น ๕๕ คน คือ

๑. นายกมล สุขคะสมบัติ	๒. นายเกษม พันธุ์รัตน์
๓. นายแก้วสรร อติโพธิ	๔. นายโกศล ศรีสังข์
๕. ศาสตราจารย์เขียน ธีระวิทย์	๖. นายครรชิต สุขุมินท
๗. นายแคล้ว นรปติ	๘. นายจรัส กระจ่าง
๙. นายจำนงค์ พิณสาย	๑๐. นายชงค์ วงษ์จันทร์
๑๑. พลตำรวจเอก ชาญ รัตนธรรม	๑๒. นายชานนท์ สุวสิน
๑๓. นายถาวร จันทรสม	๑๔. นายทวิช กลิ่นประทุม
๑๕. รองศาสตราจารย์มนตรี รูปสุวรรณ	๑๖. นายธรรมบุญ มงคล
๑๗. ศาสตราจารย์ธรรมบุญ ลัดพลี	๑๘. นายธีรศักดิ์ กีฬา
๑๙. นายจำมุดดีน อูมา	๒๐. นายนิเวศ พันธุ์เจริญวรกุล
๒๑. นายประเทือง คำประกอบ	๒๒. นายประวิทย์ ทองศรีนุ่น
๒๓. นายประสพพร พาทยกุล	๒๔. พันตรี ปรีดา นิสสัยเจริญ
๒๕. นายเปลี่ยน เกตุทอง	๒๖. นายพนัส จันทรสุนทร
๒๗. นายพนัส ทศนิยานนท์	๒๘. นางพวงเล็ก บุญเชียง
๒๙. นายพูนสวัสดิ์ พุทธศิริ	๓๐. นายเพชร แก่นเมือง
๓๑. นายไพบูลย์ ชมาฤกษ์	๓๒. นางยุพา อุดมศักดิ์
๓๓. นายวรพจน์ ณ นคร	๓๔. นายสงวน พงษ์มณี
๓๕. นายสนั่น อินทรประเสริฐ	๓๖. นายสมเกียรติ อ่อนวิมล
๓๗. พันเอก สมคิด ศรีสังคม	๓๘. นายสวัสดิ์ คำประกอบ
๓๙. นายสุนทร ทิพย์มณี	๔๐. นางสุนี ไชยรส
๔๑. นายสุบิน สินไชย	๔๒. นาวาโท สุรินทร์ แสงสนิท
๔๓. นายเสรี สุวรรณภานนท์	๔๔. นายเหลื่อม พันธุ์ฤกษ์
๔๕. นายองอาจ หล้าอุบล	๔๖. นายอนันต์ บุรณวนิช
๔๗. นายอนันต์ ผลอำนวย	๔๘. นายอภิรักษ์ เมตตาริกานนท์
๔๙. ศาสตราจารย์อมร รักษาสัตย์	๕๐. ร้อยตรี อำนวย ไทยานนท์
๕๑. นายอำนวย นาคริษตะอมร	๕๒. นายอุดร กามา
๕๓. นางสาวอุทัยวรรณ ดำรงกิจการวงศ์	๕๔. นายเอก วรรณทอง
๕๕. นายเอนก สิทธิประศาสน์	

(๕)

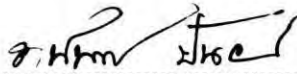
๙. ผลการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ....
รายละเอียดการสงวนความเห็นของกรรมการ และการสงวนคำแปรญัตติของสมาชิก
สภาร่างรัฐธรรมนูญ ปรากฏในเอกสารเล่มที่ ๒

๑๐. คณะกรรมการขอเสนอร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช .... ตามที่ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมมาพร้อมนี้ด้วยแล้ว

(ศาสตราจารย์บวรศักดิ์ อุวรรณโณ)

เลขาธิการคณะกรรมการ

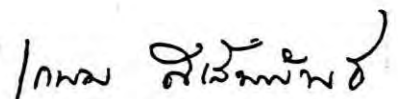
(นายอานันท์ ปันยารชุน)

ประธานคณะกรรมการพิจารณา

ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ....

(ศาสตราจารย์กระมล ทองธรรมชาติ)

(นายเกษม ศิริสัมพันธ์)

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์โกเมศ ขวัญเมือง)

(ศาสตราจารย์คณิต ณ นคร)

(นายคณิน บุญสุวรรณ)

(นายเดโช สวานานนท์)

(นายธงชาติ รัตนิษา)

(รองศาสตราจารย์รชทอง จันทรางศุ)

(นายธีรวัฒน์ ร่มไทรทอง)

(นายบัวพรม ธีรกล้าณพันธ์)

(นายบุญเลิศ คชายุทธเดช)

(นายประชุม ทองมี)

(นายประดั่ง ปรีชญางกูร)

(ศาสตราจารย์ประดิษฐ์ เจริญไทยทวี)

(นายประวิทย์ เจริญระนนท์)

(พลเอก ปัญญา สิงห์ศักดิ์ดา)

(นายพงศ์เทพ เทพกาญจนา)

(นางพินทิพย์ สีลาภรณ์)

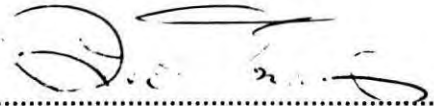
(นายพินิจ อัครโกวิทกรณ์)

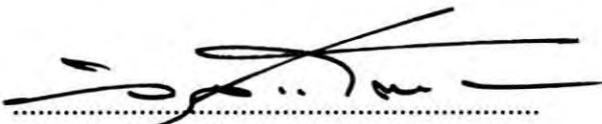
(ศาสตราจารย์ลิขิต ชีรเวคิน)

(นายวรพจน์ วงศ์สง่า)

(นายวิศัลย์ ไชยิตานนท์)

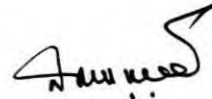
(รองศาสตราจารย์วิสุทธิ์ โพธิแทน)

(นายวุฒิพงศ์ ฉายแสง)

(รองศาสตราจารย์สมคิด เลิศไพฑูรย์)

(ร้อยตรี สมนึก ชูวิเชียร)

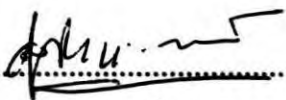

(พลตำรวจเอก สวัสดิ์ อมรวีวัฒน์)

(นายสามารถ แก้วมีชัย)

(๘)

.....
(ศาสตราจารย์สุจิต บุญบงการ)

.....
(นายสุทธินันท์ จันตระ)

พ.อ. อ. อุดม ทวีวัฒน์

.....
(พันเอก (พิเศษ) อุดม ทวีวัฒน์)

สารบัญ
ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

	หน้า
ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย	
ชื่อร่าง	๑
คำปรารภ	๑
หมวด ๑ บททั่วไป	๒
หมวด ๒ พระมหากษัตริย์	๓
หมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย	๗
หมวด ๔ หน้าที่ของชนชาวไทย	๑๙
หมวด ๕ แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ	๒๐
หมวด ๖ รัฐสภา	๒๔
ส่วนที่ ๑ บททั่วไป	๒๔
ส่วนที่ ๒ สภาผู้แทนราษฎร	๒๖

	หน้า
ส่วนที่ ๓ วุฒิสภา	๓๗
ส่วนที่ ๔ คณะกรรมการการเลือกตั้ง	๔๔
ส่วนที่ ๕ บทที่ใช้แก่สภาทั้งสอง	๕๑
ส่วนที่ ๖ การประชุมร่วมกันของรัฐสภา	๖๗
ส่วนที่ ๗ ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา	๖๙
ส่วนที่ ๘ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ	๗๐
หมวด ๗ คณะรัฐมนตรี	๗๒
หมวด ๘ ศาล	๘๑
ส่วนที่ ๑ บททั่วไป	๘๑
ส่วนที่ ๒ ศาลรัฐธรรมนูญ	๘๗
ส่วนที่ ๓ ศาลยุติธรรม	๙๖
ส่วนที่ ๔ ศาลปกครอง	๙๗
ส่วนที่ ๕ ศาลทหาร	๙๙
หมวด ๙ การปกครองส่วนท้องถิ่น	๙๙
หมวด ๑๐ การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ	๑๐๓
ส่วนที่ ๑ การแสดงบัญชีรายการทรัพย์สิน และหนี้สิน	๑๐๓
ส่วนที่ ๒ คณะกรรมการป้องกันและปราบปราม การทุจริตแห่งชาติ	๑๐๖

(ค)

ส่วนที่ ๓	การถอดถอนจากตำแหน่ง	๑๐๙
ส่วนที่ ๔	การดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรง ตำแหน่งทางการเมือง	๑๑๑
หมวด ๑๑	การตรวจเงินแผ่นดิน	๑๑๔
หมวด ๑๒	การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ	๑๑๕
บทเฉพาะกาล		๑๑๗

ร่าง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

.....

.....

.....

ศกมัสต พระพุทธศาสนกาลเป็นอดีตภาค .... พรรษา ปัจจุบันสมัย

จันทรคตินิยม..... สूरियคติกาล .....

..... โดยกาลบริเฉท

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาธิบดี
จักรีนฤเบดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้
ประกาศว่า โดยที่ประเทศไทยได้มีรัฐธรรมนูญประกาศใช้เป็นหลักในการปกครองประเทศตาม
ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขมาเป็นเวลากว่าหกสิบห้าปีแล้ว
ในช่วงระยะเวลาดังกล่าว ได้มีการยกเลิกและแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญหลายครั้ง แสดงว่า
รัฐธรรมนูญย่อมเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสมแห่งกาลเวลาและสภาพการณ์ของบ้านเมือง
รัฐธรรมนูญจะต้องกำหนดกฎเกณฑ์สำคัญทั่วไปที่กระจ่างแจ้ง ชัดเจนพอที่จะใช้เป็นหลักในการ
ปกครอง สามารถใช้เป็นแนวทางในการจัดทำกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญและกฎหมายอื่น
ซึ่งสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญได้ โดยไม่มีปัญหาในการใช้บังคับและการตีความ และโดยที่
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๓๔ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยรัฐธรรมนูญ
แห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๖) พุทธศักราช ๒๕๓๙ ได้บัญญัติให้มีสภาร่าง
รัฐธรรมนูญขึ้น มีหน้าที่จัดทำร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ขึ้นทั้งฉบับเพื่อเป็นพื้นฐานในการปฏิรูป
การเมือง สภาร่างรัฐธรรมนูญจึงได้จัดทำร่างรัฐธรรมนูญโดยมีสาระสำคัญเป็นการส่งเสริมและ
คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน จัดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองและตรวจสอบ
ใช้อำนาจของรัฐเพิ่มขึ้นกว่าเดิม ตลอดจนปรับปรุงที่มาและอำนาจหน้าที่ขององค์กร
ต่าง ๆ ทางการเมืองให้มีเสถียรภาพและประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทั้งนี้ โดยได้คำนึงถึงความคิดเห็น
ของประชาชนเป็นสำคัญ และได้ดำเนินการตามขั้นตอนที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่ง
ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๓๔ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๖) พุทธศักราช ๒๕๓๙ แล้ว ทุกประการ

.....

.....

หมวด ๑ บททั่วไป

มาตรา ๑ ประเทศไทยเป็นราชอาณาจักรอันหนึ่งอันเดียว จะแบ่งแยกมิได้

มาตรา ๒ ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

มาตรา ๓ อำนาจอธิปไตยมาจากปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุขทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้

มาตรา ๔ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพของบุคคล ย่อมได้รับความคุ้มครอง

มาตรา ๕ ประชาชนชาวไทยไม่ว่าเหล่ากำเนิด เพศ หรือศาสนาใด ย่อมอยู่ในความคุ้มครองแห่งรัฐธรรมนูญนี้เสมอกัน

มาตรา ๖ รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ บทบัญญัติแห่งใดของกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับใด ที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้ บทบัญญัตินั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้

มาตรา ๖ ทวิ ในเมื่อไม่มีบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้บังคับแก่กรณีใด ให้วินิจฉัยกรณีนั้นไปตามประเพณีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

หมวด ๒
พระมหากษัตริย์

มาตรา ๗ องค์พระมหากษัตริย์ทรงดำรงอยู่ในฐานะอันเป็นที่เคารพสักการะ ผู้ใดจะละเมิดมิได้

ผู้ใดจะกล่าวหาหรือฟ้องร้องพระมหากษัตริย์ในทางใด ๆ มิได้

มาตรา ๘ พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะ และทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก

มาตรา ๙ พระมหากษัตริย์ทรงดำรงตำแหน่งจอมทัพไทย

มาตรา ๑๐ พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะสถาปนารัฐันดรศักดิ์และพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์

มาตรา ๑๑ พระมหากษัตริย์ทรงเลือกและทรงแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิเป็นประธานองคมนตรีคนหนึ่ง และองคมนตรีอื่นอีกไม่เกินสิบแปดคนประกอบเป็นคณะองคมนตรี คณะองคมนตรีมีหน้าที่ถวายความเห็นต่อพระมหากษัตริย์ในพระราชกรณียกิจทั้งปวงที่พระมหากษัตริย์ทรงปรึกษา และมีหน้าที่อื่นตามที่บัญญัติในรัฐธรรมนูญนี้

มาตรา ๑๒ การเลือกและแต่งตั้งองคมนตรีที่ดี หรือการให้องคมนตรีพ้นจากตำแหน่งที่ดี ให้เป็นไปตามพระราชอัชฌาศัย

ให้ประธานรัฐสภาเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งประธานองคมนตรีหรือให้ประธานองคมนตรีพ้นจากตำแหน่ง

ให้ประธานองคมนตรีเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งองคมนตรีอื่นหรือให้องคมนตรีอื่นพ้นจากตำแหน่ง

มาตรา ๑๓ องคมนตรีต้องไม่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา กรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ กรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ~~ตุลาการศาลยุติธรรม ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา~~ กรรมการตรวจเงินแผ่นดิน ข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ พนักงานรัฐวิสาหกิจ เจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ หรือสมาชิกหรือเจ้าหน้าที่ของพรรคการเมือง และต้องไม่แสดงการฝักใฝ่ในพรรคการเมืองใด ๆ

มาตรา ๑๔ ก่อนเข้ารับหน้าที่ องคมนตรีต้องถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระมหากษัตริย์ด้วยถ้อยคำดังต่อไปนี้

“ข้าพระพุทธเจ้า (ชื่อผู้ปฏิญาณ) ขอถวายสัตย์ปฏิญาณว่า ข้าพระพุทธเจ้าจะจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ และจะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อประโยชน์ของประเทศและประชาชน ทั้งจะรักษาไว้และปฏิบัติตามซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกประการ”

มาตรา ๑๕ องคมนตรีพ้นจากตำแหน่งเมื่อตาย ลาออก หรือมีพระบรมราชโองการให้พ้นจากตำแหน่ง

มาตรา ๑๖ การแต่งตั้งและการให้ข้าราชการในพระองค์และสมุหราชองครักษ์พ้นจากตำแหน่ง ให้เป็นไปตามพระราชอัธยาศัย

มาตรา ๑๗ ในเมื่อพระมหากษัตริย์จะไม่ประทับอยู่ในราชอาณาจักร หรือจะทรงบริหารพระราชภาระไม่ได้ด้วยเหตุใดก็ตาม จะได้ทรงแต่งตั้งผู้ใดคนหนึ่งเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ และให้ประธานรัฐสภาเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ

มาตรา ๑๘ ในกรณีที่พระมหากษัตริย์มิได้ทรงแต่งตั้งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ตามมาตรา ๑๗ ที่ดีหรือในกรณีที่พระมหากษัตริย์ไม่สามารถทรงแต่งตั้งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์เพราะยังไม่ทรงบรรลุนิติภาวะหรือเพราะเหตุอื่นใดที่ดี ให้คณะองคมนตรีเสนอชื่อผู้ใดคนหนึ่งซึ่งสมควรดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ต่อรัฐสภาเพื่อขอความเห็นชอบ

เมื่อรัฐสภาให้ความเห็นชอบแล้ว ให้ประธานรัฐสภาประกาศในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์ แต่งตั้งผู้นั้นเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

ในระหว่างที่สภาผู้แทนราษฎรสิ้นอายุ หรือสภาผู้แทนราษฎรถูกยุบ ให้วุฒิสภำทำหน้าที่รัฐสภาในการให้ความเห็นชอบตามวรรคหนึ่ง

มาตรา ๑๙ ในระหว่างที่ไม่มีผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ตามที่บัญญัติไว้ใน มาตรา ๑๗ หรือมาตรา ๑๘ ให้ประธานองคมนตรีเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์เป็นการ ชั่วคราวไปพลางก่อน

ในกรณีที่ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ซึ่งได้รับการแต่งตั้งตามมาตรา ๑๗ หรือ มาตรา ๑๘ ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้ประธานองคมนตรีทำหน้าที่ผู้สำเร็จราชการแทน พระองค์เป็นการชั่วคราว

ในระหว่างที่ประธานองคมนตรีเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ตามวรรคหนึ่ง ที่ดีหรือ ในระหว่างที่ประธานองคมนตรีทำหน้าที่ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ตามวรรคสองที่ดี ประธานองคมนตรีจะปฏิบัติหน้าที่ในฐานะเป็นประธานองคมนตรีมิได้ ในกรณีเช่นว่านี้ ให้คณะองคมนตรีเลือกองคมนตรีคนหนึ่งขึ้นทำหน้าที่ประธานองคมนตรีเป็นการชั่วคราว

มาตรา ๒๐ ก่อนเข้ารับหน้าที่ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ซึ่งได้รับการ แต่งตั้งตามมาตรา ๑๗ หรือมาตรา ๑๘ ต้องปฏิญาณตนในที่ประชุมรัฐสภาด้วยถ้อยคำ ดังต่อไปนี้

“ข้าพเจ้า (ชื่อผู้ปฏิญาณ) ขอปฏิญาณว่า ข้าพเจ้าจะจงรักภักดีต่อพระมหา กษัตริย์ (พระปรมาภิไธย) และจะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อประโยชน์ของ ประเทศและประชาชน ทั้งจะรักษาไว้และปฏิบัติตามซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ทุกประการ”

ในระหว่างที่สภาผู้แทนราษฎรสิ้นอายุ หรือสภาผู้แทนราษฎรถูกยุบ
ให้วุฒิสภำทำหน้าที่รัฐสภาตามมาตรา

มาตรา ๒๑ ภายใต้บังคับมาตรา ๒๒ การสืบราชสมบัติให้เป็นไปโดยนัย แห่งกฎมณเฑียรบาลว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พระพุทธศักราช ๒๔๖๗

การแก้ไขเพิ่มเติมกฎมณเฑียรบาลว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พระพุทธ ศักราช ๒๔๖๗ เป็นพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์โดยเฉพาะ เมื่อมีพระราชดำริ

ประการใด ให้คณะองคมนตรีจัดทำร่างกฎมณเฑียรบาลแก้ไขเพิ่มเติมกฎมณเฑียรบาลเดิม ขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเพื่อมีพระราชวินิจฉัย เมื่อทรงเห็นชอบและทรงลง พระปรมาภิไธยแล้ว ให้ประธานองคมนตรีดำเนินการแจ้งประธานรัฐสภาเพื่อให้ประธาน รัฐสภาแจ้งให้รัฐสภาทราบ และให้ประธานรัฐสภาลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ และเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับเป็นกฎหมายได้

ในระหว่างที่สภาผู้แทนราษฎรสิ้นอายุ หรือสภาผู้แทนราษฎรถูกยุบ
ให้วุฒิสภำทำหน้าที่รัฐสภาในการรับทราบตามวรรคสอง

มาตรา ๒๒ ในกรณีที่ราชบัลลังก์หากว่างลงและเป็นกรณีที่พระมหากษัตริย์ ได้ทรงแต่งตั้งพระรัชทายาทไว้ตามกฎมณเฑียรบาลว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พระพุทธ ศักราช ๒๔๖๗ แล้ว ให้คณะรัฐมนตรีแจ้งให้ประธานรัฐสภาทราบ และให้ประธานรัฐสภา เรียกประชุมรัฐสภาเพื่อรับทราบและให้ประธานรัฐสภาอัญเชิญองค์พระรัชทายาท ขึ้นทรงราชย์เป็นพระมหากษัตริย์สืบไป แล้วให้ประธานรัฐสภาประกาศให้ประชาชนทราบ

ในกรณีที่ราชบัลลังก์หากว่างลง และเป็นกรณีที่พระมหากษัตริย์มิได้ทรง แต่งตั้งพระรัชทายาทไว้ตามวรรคหนึ่ง ให้คณะองคมนตรีเสนอพระนามผู้สืบราชสันตติวงศ์ ตามมาตรา ๒๑ ต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อเสนอต่อรัฐสภาเพื่อรัฐสภาให้ความเห็นชอบ ในการนี้ จะเสนอพระนามพระราชธิดาก็ได้ เมื่อรัฐสภาให้ความเห็นชอบแล้ว ให้ประธานรัฐสภา อัญเชิญองค์ผู้สืบราชสันตติวงศ์ขึ้นทรงราชย์เป็นพระมหากษัตริย์สืบไป แล้วให้ประธาน รัฐสภาประกาศให้ประชาชนทราบ

ในระหว่างที่สภาผู้แทนราษฎรสิ้นอายุ หรือสภาผู้แทนราษฎรถูกยุบ
ให้วุฒิสภำทำหน้าที่รัฐสภาในการรับทราบตามวรรคหนึ่ง หรือให้ความเห็นชอบ
ตามวรรคสอง

มาตรา ๒๓ ในระหว่างที่ยังไม่มีประกาศอัญเชิญองค์พระรัชทายาทหรือ องค์ผู้สืบราชสันตติวงศ์ขึ้นทรงราชย์เป็นพระมหากษัตริย์ตามมาตรา ๒๒ ให้ประธาน องคมนตรีเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ไปพลางก่อน แต่ในกรณีที่ราชบัลลังก์ว่างลงใน ระหว่างที่ได้แต่งตั้งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ไว้ตามมาตรา ๑๗ หรือมาตรา ๑๘ หรือ ระหว่างเวลาที่ประธานองคมนตรีเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ตามมาตรา ๑๘ วรรคหนึ่ง ให้ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์นั้น ๆ แล้วแต่กรณี เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ต่อไป

ทั้งนี้ จนกว่าจะได้ประกาศอัญเชิญองค์พระราชทายาทหรือองค์ผู้สืบราชสันตติวงศ์ขึ้นทรงราชย์เป็นพระมหากษัตริย์

ในกรณีที่ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ซึ่งได้รับการแต่งตั้งไว้และเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ต่อไปตามวรรคหนึ่งไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้ประธานองคมนตรีทำหน้าที่ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ชั่วคราว

ในกรณีที่ประธานองคมนตรีเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ตามวรรคหนึ่งหรือทำหน้าที่ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ชั่วคราวตามวรรคสอง ให้นำบทบัญญัติมาตรา ๑๙ วรรคสาม มาใช้บังคับ

มาตรา ๒๔ ในกรณีที่คณะองคมนตรีจะต้องปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา ๑๘ หรือมาตรา ๒๒ วรรคสอง หรือประธานองคมนตรีจะต้องปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา ๑๘ วรรคหนึ่งหรือวรรคสอง หรือมาตรา ๒๓ วรรคสอง และอยู่ในระหว่างที่ไม่มีประธานองคมนตรีหรือมีแต่ปฏิบัติหน้าที่ไม่ได้ ให้คณะองคมนตรีที่เหลืออยู่เลือกองคมนตรีคนหนึ่งเพื่อทำหน้าที่ประธานองคมนตรี หรือปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา ๑๘ วรรคหนึ่งหรือวรรคสอง หรือตามมาตรา ๒๓ วรรคสาม แล้วแต่กรณี

หมวด ๓

สิทธิและเสรีภาพของบุคคลชนชาวไทย

มาตรา ๒๕ การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กร ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้

มาตรา ๒๖ สิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้โดยชัดแจ้ง โดยปริยาย หรือโดยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ย่อมได้รับศรัทธา ความคุ้มครอง และผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล และองค์กรอื่นของรัฐโดยตรงในการตรากฎหมาย การใช้บังคับกฎหมายและการตีความกฎหมายทั้งปวง

มาตรา ๒๗ บุคคลซึ่งทุพพลภาพย่อมอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือใช้สิทธิ หรือและเสรีภาพที่ของตนได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญรับรองไว้ สภามหาชนบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้เพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือสหประชาชาติหรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน

บุคคลซึ่งถูกละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ หรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้เพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ในศาลได้

มาตรา ๒๘ การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และที่สมเท่าที่จำเป็นเท่านั้น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้

กฎหมายตามวรรคหนึ่งต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไปและไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง ทั้งต้องระบุบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจในการตรากฎหมายนั้นด้วย

บทบัญญัติในวรรคหนึ่งและวรรคสองให้นำไปใช้บังคับกับกฎหรือข้อบังคับที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายด้วยโดยอนุโลม

มาตรา ๒๙ บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในกฎหมาย และได้รับความคุ้มครองโดยเสมอภาคตามกฎหมายเท่าเทียมกัน

ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องเพศหรือสีผิวหรือถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้

มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ย่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม

มาตรา ๓๐ บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย ทั้งนี้ โดยไม่
ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

การจับกุม คุมขัง ตบลงโทษ ตัดสิทธิเสรีภาพ ตัดทรัพย์สินลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรม
จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยสอดคล้องกับบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

การทรมาน ทรมานหรือจับกุม คุมขัง ตรวจค้นตัวบุคคล หรือการแสวงหา
ด้วยวิธีที่โหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรม กระทำอันกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง
จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

มาตรา ๓๑ บุคคลจะไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่จะได้กระทำการอัน
กฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะ
ลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้

มาตรา ๓๒ ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มี
ความผิด

ก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติ
ต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้

มาตรา ๓๓ สิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง หรือความเป็นอยู่
ส่วนตัว ย่อมได้รับความคุ้มครอง

การกล่าวหรือไขข่าวแพร่หลาย ซึ่งข้อความหรือภาพไม่ว่าด้วยวิธีใดไปยัง
สาธารณชน อันเป็นการกระทบถึงสิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง หรือ
ความเป็นอยู่ส่วนตัว จะกระทำมิได้ เว้นแต่กรณีที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน

มาตรา ๓๔ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในเคหสถาน

บุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองในการที่จะอยู่อาศัยและครอบครองเคหสถาน
โดยปกติสุข การเข้าไปในเคหสถานโดยปราศจากความยินยอมของผู้ครอบครองที่ดี หรือการ
ตรวจค้นเคหสถานที่ดี จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

มาตรา ๓๕ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการเดินทางและมีเสรีภาพในการเลือกถิ่นที่อยู่ภายในราชอาณาจักร

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือสวัสดิภาพของประชาชน การผังเมือง หรือเพื่อสวัสดิภาพของผู้เยาว์

การเนรเทศบุคคลผู้มีสัญชาติไทยออกนอกราชอาณาจักร หรือห้ามมิให้บุคคลผู้มีสัญชาติไทยเข้ามาในราชอาณาจักร จะกระทำมิได้

มาตรา ๓๖ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการสื่อสารถึงกันโดยทางที่ชอบด้วยกฎหมาย

การตรวจ การกัก หรือการเปิดเผยสิ่งสื่อสารที่บุคคลมีติดต่อถึงกัน รวมทั้งการกระทำด้วยประการอื่นใดเพื่อให้ล่วงรู้ถึงข้อความในสิ่งสื่อสารทั้งหลายที่บุคคลมีติดต่อถึงกัน จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ

มาตรา ๓๗ บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการถือศาสนา นิกายของศาสนาหรือลัทธินิยมในทางศาสนา และย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนบัญญัติหรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือของตน เมื่อไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของบุคคลและไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

ในการใช้เสรีภาพดังกล่าวตามวรรคหนึ่ง บุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองมิให้รัฐกระทำการใด ๆ อันเป็นการรอนสิทธิหรือเสียประโยชน์อันควรมิควรได้เพราะเหตุที่ถือศาสนา นิกายของศาสนา ลัทธินิยมในทางศาสนา หรือปฏิบัติตามศาสนบัญญัติหรือพิธีกรรมตามความเชื่อถือแตกต่างจากบุคคลอื่น

มาตรา ๓๘ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ๕๓๒ การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ เกียรติยศ ชื่อเสียง สิทธิในครอบครัวหรือความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันหรือระงับความเสื่อมทรามทางจิตใจหรือสุขภาพของประชาชน

การสั่งปิดโรงพิมพ์ สถานีวิทยุกระจายเสียง หรือสถานีวิทยุโทรทัศน์ เพื่อบั่นรอนเสรีภาพตามมาตรานี้ จะกระทำมิได้

พระราชกำหนดโรงพิมพ์ พระราชกำหนดสนธิสัญญาสิทธิพิมพ์ สถานีวิทยุกระจายเสียงหรือสถานีวิทยุโทรทัศน์ หรือโดยวิธีอื่น จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะมีศัพท์พิเศษหรือศัพท์สงวนพิเศษที่ออกโดยสภานิติบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นต่อพระราชกำหนดสอง

การให้เสนอข่าวหรือบทความไปให้เจ้าหน้าที่ตรวจก่อนโฆษณาในหนังสือพิมพ์ สิ่งพิมพ์ วิทยุกระจายเสียงหรือวิทยุโทรทัศน์ ไม่ให้ให้เจ้าหน้าที่ตรวจก่อนโฆษณา จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะกระทำในระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะการสงครามหรือการรบ แต่ทั้งนี้จะต้องกระทำโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายซึ่งได้ตราขึ้นตามความในวรรคสอง

เจ้าของกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่น ๆ ต้องเป็นบุคคลสัญชาติไทย ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

การให้เงินหรือทรัพย์สินอย่างอื่นอุดหนุนหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่น ๆ ของเอกชน รัฐจะกระทำมิได้

มาตรา ๓๙ คลื่นความถี่ที่ใช้ในการส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และวิทยุโทรคมนาคม เป็นทรัพยากรสื่อสารของชาติเพื่อประโยชน์สาธารณะ

ให้มืองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระทำหน้าที่จัดสรรคลื่นความถี่ตามวรรคหนึ่ง และกำกับดูแลการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

การดำเนินการตามวรรคสองต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของประชาชน ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น และการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม

มาตรา ๔๐ พนักงานหรือลูกจ้างของเอกชนที่ประกอบกิจการหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง หรือวิทยุโทรทัศน์ ย่อมมีเสรีภาพในการเสนอข่าวสารและแสดงความคิดเห็นภายใต้ข้อจำกัดตามรัฐธรรมนูญ โดยไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจหรือเจ้าของกิจการนั้น แต่ต้องไม่ขัดต่อจรรยาบรรณแห่งการประกอบวิชาชีพตามที่ได้ตราควบคุมขององค์กรวิชาชีพหรือสภาวิชาชีพ

ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือ รัฐวิสาหกิจในกิจการวิทยุกระจายเสียงหรือวิทยุโทรทัศน์ ย่อมมีเสรีภาพเช่นเดียวกับ พนักงานหรือลูกจ้างของเอกชนตามวรรคหนึ่ง

มาตรา ๔๑ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในทางวิชาการ อันรวมทั้งเสรีภาพที่บุคคลย่อม เสรีวิธีสืบ เสรีเผยแพร่ข่าวสารวิธีสืบ และเสรีเขียนหรือแสดงความคิดเห็นต่อสาธารณะ ทั้งนี้ โดยไม่ขัดต่อ หน้าที่ของบุคคล และกฎหมายว่าด้วยทรัพย์สินทางปัญญา

รัฐต้องไม่ทำให้บุคคลนั้นประสบความเสียหายอันใดในศิลปะและวิทยาศาสตร์ ๗ หรือ ๗ ประการอันในศิลปวัฒนธรรม ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ การสอน การวิจัย และการ เผยแพร่งานวิจัยตามหลักวิชาการ ย่อมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ เท่าที่ไม่ขัดต่อหน้าที่ ของพลเมืองหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

มาตรา ๔๒ บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพไม่น้อยกว่าระดับมัธยมศึกษา โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการศึกษาอบรม เมื่อไม่ขัดต่อหน้าที่ของบุคคลตาม รัฐธรรมนูญพลเมืองหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

การจัดการศึกษาอบรมทุกระดับของรัฐต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเอกชน ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

การจัดการศึกษาอบรมขององค์กรวิชาชีพและเอกชนภายใต้การกำกับดูแล ของรัฐ ย่อมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

เศรษฐกิจของประเทศ การคุ้มครองประชาชนในด้านสาธารณสุข โภค การรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน การจัดระเบียบการประกอบอาชีพ การคุ้มครองผู้บริโภค การผังเมือง การรักษาทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อม สวัสดิภาพของประชาชน หรือเพื่อป้องกันการผูกขาด หรือขจัดความไม่เป็นธรรมในการแข่งขัน

มาตรา ๕๒ การเกณฑ์แรงงานจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อประโยชน์ในการป้องกันภัยพิบัติสาธารณะอันมีมาเป็นการฉุกเฉิน หรือโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายให้กระทำได้ในระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะการสงครามหรือการสงคราม หรือในระหว่างเวลาที่ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน หรือประกาศใช้กฎอัยการศึก

มาตรา ๕๓ บุคคลย่อมมีสิทธิได้เสมอกันในการรับบริการทางสาธารณสุขที่ได้มาตรฐาน และผู้ยากไร้มีสิทธิได้รับการรักษาพยาบาลจากสถานบริการสาธารณสุขของรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

การบริการทางสาธารณสุขของรัฐต้องเป็นไปอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ โดยจะต้องส่งเสริมให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและเอกชนมีส่วนร่วมด้วยเท่าที่จะกระทำได้

การป้องกันและขจัดโรคติดต่ออันตราย รัฐต้องจัดให้แก่ประชาชนโดยไม่คิดมูลค่าและทันต่อเหตุการณ์ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๕๔ เด็กและเยาวชนมีสิทธิได้รับความคุ้มครองโดยรัฐจากการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม

เด็กและเยาวชนซึ่งไม่มีผู้ดูแลมีสิทธิได้รับการเลี้ยงดูและการศึกษาจากรัฐจากรัฐ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๕๕ บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์และไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพมีสิทธิได้รับการช่วยเหลือจากรัฐ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๕๖ บุคคลซึ่งพิการหรือทุพพลภาพมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะและความช่วยเหลืออื่นจากรัฐ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๕๗ สิทธิของบุคคลที่จะดำรงชีพในสภาพสิ่งแวดล้อมซึ่งจะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ หรือคุณภาพชีวิตของตนอย่างปกติและต่อเนื่อง ย่อมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

การทำให้น้ำ อากาศ แสงแดด หรือสีเขียวแห่งธรรมชาติ พืชพรรณสัตว์ หรือคุณภาพสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไป จนกระทบต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ หรือคุณภาพชีวิตของบุคคลประชาชนเกินสมควรจะกระทำมิได้ เว้นแต่ซึ่งมีเหตุที่โดยชอบ แห่งสหประชาชาติ ซึ่งโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการอันเป็น สาธารณประโยชน์และโดยการให้องค์การอิสระ ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนจากองค์การเอกชน ด้านสิ่งแวดล้อมและผู้แทนสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม ให้ความเห็น ประกอบก่อนมีการกระทำดังกล่าวแล้ว ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๕๗ ทวิ สิทธิของบุคคลในฐานะซึ่งเป็นผู้บริโภคย่อมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

กฎหมายตามวรรคหนึ่งต้องบัญญัติให้มีองค์การอิสระซึ่งประกอบด้วย ตัวแทนผู้บริโภคทำหน้าที่ให้ความเห็นในการตรากฎหมาย กฎ และข้อบังคับ และให้ ความเห็นในการกำหนดมาตรการต่าง ๆ เพื่อคุ้มครองผู้บริโภค

มาตรา ๕๘ บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะได้รับทราบข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น เว้นแต่การเปิดเผยข้อมูลนั้นจะกระทบต่อความปลอดภัยของประชาชน ความมั่นคงของรัฐ หรือส่วนได้เสียอันพึงได้รับความคุ้มครองของบุคคลใดอื่น ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๕๙ บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะได้รับตัวชี้แจง ข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลจากหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น ก่อนการอนุญาตหรือการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมใดที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิตหรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดที่เกี่ยวกับตนหรือชุมชนท้องถิ่น และแสดงความ

คิดเห็นของตนในเรื่องดังกล่าว ทั้งนี้ ตามกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่
กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๖๐ บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาของ
เจ้าหน้าที่ของรัฐในการปฏิบัติราชการทางปกครองอันมีผลหรืออาจมีผลกระทบต่อสิทธิและ
เสรีภาพของตน ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๖๑ บุคคลย่อมมีสิทธิเสนอเรื่องราวร้องทุกข์ และได้รับแจ้งผลการ
พิจารณาภายในเวลาอันสมควร ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๖๒ สิทธิของบุคคลที่จะฟ้องหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ
รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรอื่นของรัฐ ซึ่งเป็นนิติบุคคล ให้รับผิดชอบเนื่องจาก
การกระทำหรือการละเว้นการกระทำของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงานนั้น
ย่อมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๖๓ บุคคลจะใช้สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญเพื่อล้มล้างการ
ปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญนี้ หรือ
เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่กำหนด
ไว้ในรัฐธรรมนูญนี้ มิได้

ในกรณีที่บุคคลหรือพรรคการเมืองใดกระทำการตามวรรคหนึ่ง ผู้พบรู้เห็น
การกระทำดังกล่าวย่อมมีสิทธิเสนอเรื่องต่อสภายัยการสูงสุดที่สภายัยการสูงสุดให้ตรวจสอบข้อเท็จจริงและ
ยื่นคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยสั่งการให้เลิกการกระทำดังกล่าว แต่ทั้งนี้ ไม่กระทบ
กระเทือนการดำเนินคดีอาญาต่อผู้กระทำการดังกล่าว

ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยสั่งการให้พรรคการเมืองใดเลิกกระทำการ
ตามวรรคสอง ให้ศาลรัฐธรรมนูญอาจสั่งยุบพรรคการเมืองดังกล่าวด้วยได้

มาตรา ๖๔ บุคคลผู้เป็นทหาร ตำรวจ ข้าราชการ เจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ
พนักงานส่วนท้องถิ่น และพนักงานหรือลูกจ้างขององค์กรของรัฐ ย่อมมีสิทธิและเสรีภาพ
ตามรัฐธรรมนูญเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป เว้นแต่ที่จำกัดในกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับที่

ออกโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการเมือง
สมรรถภาพ หรือวินัย หรือจรรยาบรรณ

มาตรา ๖๕ บุคคลย่อมมีสิทธิต่อต้านการใช้กำลังที่รัฐประหารล้มล้างการ
ปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญนี้ หรือ
การใช้กำลังเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถี
ทางที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญนี้ เมื่อไม่สามารถใช้วิธีการอื่นตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายแล้ว
การใช้สิทธิตามวรรคหนึ่งต้องกระทำโดยสันติวิธี

มาตรา ๖๖ การนิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำความผิดที่
กระทำการรัฐประหารที่ล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีสถาบันพระมหากษัตริย์
ทรงเป็นประมุขหรือรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้

หมวด ๔

หน้าที่ของบุคคลชนชาวไทย

มาตรา ๖๗ บุคคลมีหน้าที่รักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และ
การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญนี้

มาตรา ๖๘ บุคคลมีหน้าที่ไม่ใช้สิทธิเลือกตั้งปฏิบัติตามกฎหมาย
บุคคลซึ่งไม่ไปเลือกตั้งโดยไม่แจ้งเหตุอันสมควรที่ทําให้ไม่สะดวกเลือกตั้งได้
ต่อวันเลือกตั้ง ยกเว้นสิทธิที่ตกทอดให้บุตร
ที่แจ้งเหตุที่ทําให้ไม่สะดวกเลือกตั้ง และบุตรอันสมควรจะตกทอดให้บุตร
เลือกตั้งให้บิดามารดาของตนรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง สมาชิกสภาผู้แทน
ราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา

มาตรา ๖๙ บุคคลมีหน้าที่ขู่ขังตีฆาตกรรมหรือไปใช้สิทธิเลือกตั้ง
บุคคลซึ่งไม่ไปเลือกตั้งโดยไม่แจ้งเหตุอันสมควรที่ทำให้ไม่อาจไปเลือกตั้งได้
ย่อมเสียสิทธิตามที่กฎหมายบัญญัติ
การแจ้งเหตุที่ทำให้ไม่อาจไปเลือกตั้ง และการอำนวยความสะดวกในการไป
เลือกตั้ง ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๗๐ บุคคลมีหน้าที่ป้องกันประเทศและรับราชการทหาร เสียภาษี
อากร ช่วยเหลือราชการ รับการศึกษาอบรม พิทักษ์และปกป้องศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ
และภูมิปัญญาท้องถิ่น และรักษาอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ ตามที่
กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๗๑ บุคคลผู้เป็นข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ
หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือของราชการส่วนท้องถิ่น และเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ
มีหน้าที่ดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย เพื่อรักษาประโยชน์ส่วนรวม อำนวยความสะดวก
และให้บริการประชาชน

ในการปฏิบัติหน้าที่และในการปฏิบัติกรอื่นที่เกี่ยวข้องกับประชาชน
เจ้าหน้าที่ของรัฐบุคคลตามวรรคหนึ่งต้องวางตนเป็นกลางทางการเมือง

ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐบุคคลตามวรรคหนึ่งละเลยหรือไม่ปฏิบัติให้เป็นไป
ตามหน้าที่ตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง บุคคลผู้มีส่วนได้เสียย่อมมีสิทธิขอให้เจ้าหน้าที่
ของรัฐบุคคลหรือผู้บังคับบัญชาของเจ้าหน้าที่ของรัฐบุคคลดังกล่าวชี้แจงแสดงเหตุผลและ
ขอให้ดำเนินการให้เป็นไปตามบทบัญญัติในวรรคหนึ่งหรือวรรคสองได้

หมวด ๕

หัตถ์ตราแนวนโยบายพื้นฐานในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขแห่งรัฐ

มาตรา ๗๒ บทบัญญัติในหมวดนี้มีไว้เพื่อเป็นหลักแห่งสิทธิตามรัฐธรรมนูญ
และบทบัญญัติในหมวดนี้ให้ใช้บังคับแก่บุคคลในครอบครัวที่สืบสันดาน

มาตรา ๗๓ รัฐต้องพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์ เอกราชและบูรณภาพแห่งอาณาเขต

มาตรา ๗๔ รัฐต้องจัดให้มีกำลังทหารไว้เพื่อพิทักษ์รักษาเอกราช ความมั่นคงของรัฐ สถาบันพระมหากษัตริย์ ผลประโยชน์แห่งชาติ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และเพื่อการพัฒนาประเทศ

มาตรา ๗๕ รัฐต้องให้ความอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา และศาสนาอื่น ส่งเสริมความเข้าใจอันดีและความสมานฉันท์ระหว่างศาสนิกชนของทุกศาสนา รวมทั้งสนับสนุนการนำหลักธรรมของศาสนามาใช้เพื่อพัฒนาเสริมสร้างคุณธรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิต

มาตรา ๗๖ รัฐต้องส่งเสริมสัมพันธไมตรีกับนานาประเทศ และพึงถือหลักในการปฏิบัติต่อกันอย่างเสมอภาค

มาตรา ๗๗ รัฐต้องดูแลให้มีการปฏิบัติตามกฎหมาย คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล จัดระบบงานของกระบวนการยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพและอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนอย่างรวดเร็วและเท่าเทียมกัน รวมทั้งจัดระบบงานราชการและงานของรัฐอย่างอื่นให้มีประสิทธิภาพเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน

รัฐต้องจัดสรรงบประมาณให้พอเพียงกับการบริหารงานโดยอิสระของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ และคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน

มาตรา ๗๘ รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง รวมทั้งการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ

มาตรา ๗๙ รัฐต้องจัดให้มีแผนพัฒนาการเมือง จัดทำมาตรฐานทางคุณธรรมและจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ข้าราชการ และพนักงานหรือลูกจ้างอื่นของรัฐ เพื่อป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบ และเสริมสร้างศรัทธาประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่

มาตรา ๘๐ รัฐต้องกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นพึ่งตนเองและตัดสินใจในกิจการท้องถิ่นได้เอง พัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นและระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการตลอดทั้งโครงสร้างพื้นฐานสารสนเทศในท้องถิ่นให้ทั่วถึงและเท่าเทียมกันทั่วประเทศ รวมทั้งส่งเสริมพัฒนาจังหวัดที่มีความพร้อมให้เป็นองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ โดยคำนึงถึงเจตนารมณ์ของประชาชนในจังหวัดนั้น

มาตรา ๘๐ ทวิ รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสงวน บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุล รวมทั้งมีส่วนร่วมในการส่งเสริม บำรุงรักษาและคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามหลักการการพัฒนาที่ยั่งยืน ตลอดจนควบคุม และกำจัดภาวะมลพิษที่มีผลต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ และคุณภาพชีวิตของประชาชน

มาตรา ๘๐ ตริ รัฐต้องคุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน ส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงและชาย เสริมสร้างและพัฒนาความเป็นปึกแผ่นของครอบครัว และความเข้มแข็งของชุมชน

รัฐต้องสงเคราะห์คนชรา ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และผู้ด้อยโอกาส ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้

มาตรา ๘๑ รัฐต้องจัดการศึกษาและสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม สร้างเสริมความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยโดยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สนับสนุนการค้นคว้าวิจัยในศิลปวิทยาการต่าง ๆ เร่งรัดพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาประเทศ และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ

มาตรา ๘๒ รัฐต้องจัดและส่งเสริมการสาธารณสุขให้ประชาชนได้รับบริการที่ได้มาตรฐานและมีประสิทธิภาพอย่างทั่วถึง

มาตรา ๘๓ รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ทรัพยากรและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

มาตรา ๘๔ รัฐต้องดำเนินการให้มีการกระจายรายได้ให้เป็นธรรม สำหรับชนชั้นชนชั้นผู้ยากจนและผู้ด้อยโอกาสให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองให้ได้

มาตรา ๘๕ รัฐต้องจัดระบบการถือครองที่ดิน และการใช้ที่ดิน อย่างเหมาะสม จัดหาแหล่งน้ำเพื่อเกษตรกรรมให้เกษตรกรอย่างทั่วถึง และรักษาผลประโยชน์ของเกษตรกรในการผลิตและการตลาดสินค้าเกษตรให้ได้รับผลตอบแทนสูงสุด รวมทั้งส่งเสริมการรวมตัวของเกษตรกรเพื่อวางแผนการเกษตรและรักษาผลประโยชน์ร่วมกันของเกษตรกร

มาตรา ๘๕ ทวิ รัฐต้องส่งเสริม สนับสนุน และคุ้มครองระบบสหกรณ์

มาตรา ๘๕ تري รัฐต้องส่งเสริมให้ประชากรวัยทำงานมีงานทำ คุ้มครองแรงงาน โดยเฉพาะแรงงานเด็กและแรงงานหญิง จัดระบบแรงงานสัมพันธ์ การประกันสังคม รวมทั้งค่าตอบแทนแรงงานให้เป็นธรรม

มาตรา ๘๖ รัฐต้องสนับสนุนระบบเศรษฐกิจแบบเสรี โดยอาศัยกลไกตลาดสำหรับตลาดเสรี กำกับดูแลให้มีการแข่งขันอย่างเป็นธรรม คุ้มครองผู้บริโภค และป้องกันการผูกขาดตัดตอนทั้งทางตรงและทางอ้อม รวมทั้งสตยกลีและละเว้นการตรากฎหมายและกฎเกณฑ์ที่ควบคุมธุรกิจที่ไม่สอดคล้องกับความจำเป็นทางเศรษฐกิจ และต้องไม่ประกอบกิจการแข่งขันกับเอกชน เว้นแต่มีความจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของรัฐ รักษาผลประโยชน์ส่วนรวม หรือการจัดให้มีการสาธารณสุขปลอดภัย

มาตรา ๘๗ ในบทบัญญัติในหมวดนี้มีไว้เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการตราพระราชบัญญัติและกฎหมายและการกำหนดนโยบายตราบเท่าที่ขัดแย้งกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ตราบเท่าที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบันได้กำหนดไว้แล้วในบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบันที่บัญญัติไว้แล้วในหมวดนี้ และตราบเท่าที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบันได้กำหนดไว้แล้วในบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบันที่บัญญัติไว้แล้วในหมวดนี้

ในการแถลงนโยบายต่อรัฐสภาตามมาตรา ๒๑๑ ทวิ คณะรัฐมนตรีที่จะเข้าบริหารราชการแผ่นดิน ต้องชี้แจงต่อรัฐสภาให้ชัดเจนว่าจะดำเนินการเพื่อบริหารราชการ

แผ่นดินให้เป็นไปตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐตามที่บัญญัติไว้ในหมวดนี้ และต้องจัดทำรายงานเสนอต่อรัฐสภาปีละหนึ่งครั้งแสดงผลการดำเนินการ รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการดังกล่าว เพื่อเผยแพร่ให้ประชาชนทราบ

มาตรา ๘๗ ทวิ ให้มีสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มีอำนาจให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรีในการจัดทำร่างกฎหมาย และร่างกฎหรือข้อบังคับที่สำคัญ และในปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจและสังคม

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนพัฒนาการเมือง และแผนอื่น ๆ ตามที่กฎหมายบัญญัติ ต้องให้สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติให้ความคิดเห็นก่อนการประกาศใช้

องค์ประกอบ ที่มา อำนาจหน้าที่และการดำเนินงานของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

หมวด ๖

รัฐสภา

ส่วนที่ ๑

บททั่วไป

มาตรา ๘๘ รัฐสภาประกอบด้วยสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา
รัฐสภาจะประชุมร่วมกันหรือแยกกัน ย่อมเป็นไปตามบทบัญญัติแห่ง
รัฐธรรมนูญนี้

มาตรา ๘๙ ประธานสภาผู้แทนราษฎรเป็นประธานรัฐสภา ประธานวุฒิสภา
เป็นรองประธานรัฐสภา

ในกรณีที่ไม่มีประธานสภาผู้แทนราษฎร หรือประธานสภาผู้แทนราษฎร
ไม่อยู่หรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ ประธานรัฐสภาได้ ให้ประธานวุฒิสภากำหน้าที่ประธาน
รัฐสภาแทน

ประธานรัฐสภามีอำนาจหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้ และดำเนินการของรัฐสภาในกรณีประชุมร่วมกันให้เป็นไปตามข้อบังคับ

ประธานรัฐสภาและผู้ที่ทำหน้าที่แทนประธานรัฐสภาต้องวางตนเป็นกลางทางการเมือง

รองประธานรัฐสภามีอำนาจหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้และตามที่ประธานรัฐสภามอบหมาย

มาตรา ๙๐ ร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญจะตราขึ้นเป็นกฎหมายได้ก็แต่โดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา

มาตรา ๙๑ ภายใต้งบข้อบังคับมาตรา ๑๙๒ ร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่ได้รับความเห็นชอบของรัฐสภาแล้ว ให้นายกรัฐมนตรีนำขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายภายในสามสัปดาห์นับแต่วันที่ได้รับร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นจากรัฐสภา เพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธย และเมื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับเป็นกฎหมายได้

มาตรา ๙๒ ร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญใดพระมหากษัตริย์ไม่ทรงเห็นชอบด้วยและพระราชทานคืนมายังรัฐสภา หรือเมื่อพ้นเก้าสิบวันแล้วมิได้พระราชทานคืนมา รัฐสภาจะต้องปรึกษาร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นใหม่ ถ้ารัฐสภาลงมติยืนยันตามเดิมด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภาแล้ว ให้นายกรัฐมนตรีนำร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายอีกครั้งหนึ่ง เมื่อพระมหากษัตริย์มิได้ทรงลงพระปรมาภิไธย พระราชทานคืนมาภายในสามสิบวัน ให้นายกรัฐมนตรีนำพระราชบัญญัติหรือพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นประกาศในราชกิจจานุเบกษาใช้บังคับเป็นกฎหมายได้เสมือนหนึ่งว่าพระมหากษัตริย์ได้ทรงลงพระปรมาภิไธยแล้ว

มาตรา ๙๓ บุคคลจะเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาในขณะเดียวกันมิได้

มาตรา ๙๔ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของแต่ละสภา มีสิทธิเข้าชื่อร้องต่อประธานแห่งสภาที่ตนเป็นสมาชิกว่าสมาชิกภาพของสมาชิกคนใดคนหนึ่งแห่งสภานั้นสิ้นสุดลงตามมาตรา ๑๑๗ (๓)(๔)(๕)(๖)(๗)(๘)(๙)(๑๑) หรือ (๑๒) หรือมาตรา ๑๓๗ (๓)(๔)(๕)(๖)(๗)(๘) หรือ (๑๐) แล้วแต่กรณี และให้ประธานแห่งสภาที่ได้รับคำร้องส่งคำร้องนั้นไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยว่าสมาชิกภาพของสมาชิกผู้นั้นสิ้นสุดลงหรือไม่

เมื่อศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยแล้ว ให้ศาลรัฐธรรมนูญแจ้งคำวินิจฉัยนั้นไปยังประธานแห่งสภาที่ได้รับคำร้องตามวรรคหนึ่ง

มาตรา ๙๕ การออกจากตำแหน่งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาภายหลังวันที่สมาชิกภาพสิ้นสุดลงก็ดี คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญว่าสมาชิกภาพของสมาชิกคนใดคนหนึ่งสิ้นสุดลงก็ดี ย่อมไม่กระทบกระเทือนกิจการที่สมาชิกผู้นั้นได้กระทำไปในหน้าที่สมาชิก รวมทั้งการได้รับเงินประจำตำแหน่งหรือประโยชน์ตอบแทนอย่างอื่นก่อนที่สมาชิกผู้นั้นออกจากตำแหน่ง หรือก่อนที่ประธานแห่งสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกได้รับแจ้งคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ แล้วแต่กรณี เว้นแต่ในกรณีที่ออกจากตำแหน่งเพราะเหตุที่ผู้นั้นได้รับเลือกตั้งมาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร~~๙๗~~หรือ~~๙๘~~ให้คืนเงินประจำตำแหน่งและประโยชน์ตอบแทนอย่างอื่นที่ผู้นั้นได้รับมาเนื่องจากการดำรงตำแหน่งดังกล่าว

ส่วนที่ ๒

สภาผู้แทนราษฎร

มาตรา ๙๖ สภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิกจำนวนห้าร้อยคน โดยเป็นสมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งที่พรรคการเมืองจัดทำขึ้นตามมาตรา ๙๗ จำนวนหนึ่งร้อยห้าสิบคน และสมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งตามมาตรา ๑๐๑ จำนวน~~๙๗~~สี่ร้อยห้าสิบคน

มาตรา ๙๗ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ ให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งที่พรรคการเมือง

จัดทำขึ้น โดยให้เลือกบัญชีรายชื่อใดบัญชีรายชื่อหนึ่งเพียงบัญชีเดียว และให้ถือเขตประเทศเป็นเขตเลือกตั้ง

บัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งตามวรรคหนึ่ง ให้พรรคการเมืองแต่ละพรรคจัดทำขึ้นพรรคการเมืองละหนึ่งบัญชี ไม่เกินบัญชีละหนึ่งร้อยห้าสิบคน และให้ยื่นต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งก่อนวันเปิดสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง

รายชื่อของบุคคลในบัญชีรายชื่อตามวรรคหนึ่งจะต้อง

- (๑) ไม่ซ้ำกับรายชื่อในบัญชีที่พรรคการเมืองอื่นจัดทำขึ้น และไม่ซ้ำกับรายชื่อของผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งตามมาตรา ๑๐๑ และ
- (๒) จัดทำรายชื่อเรียงตามลำดับหมายเลข

มาตรา ๙๘ บัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองใดได้คะแนนเสียงน้อยกว่าร้อยละสามของจำนวนคะแนนเสียงรวมทั้งประเทศ ให้ถือว่าไม่มีผู้ใดในบัญชีนั้นได้รับเลือกตั้ง และมีให้นำคะแนนเสียงดังกล่าวมารวมคำนวณเพื่อหาสัดส่วนจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามวรรคสอง

วิธีคำนวณสัดส่วนคะแนนเสียงที่บัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองแต่ละพรรคจะได้รับ อันจะถือว่าบุคคลซึ่งมีรายชื่ออยู่ในบัญชีของพรรคการเมืองนั้นได้รับเลือกตั้งตามสัดส่วนที่คำนวณได้ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีคำนวณสัดส่วนวิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนด ในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาให้ที่ส่วผู้สมัครรับเลือกตั้งซึ่งมีรายชื่ออยู่ในบัญชีรายชื่อพรรคการเมืองที่ได้รับเลือกตั้งมีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งในบัญชีรายชื่อพรรคการเมืองอื่นที่ตนสมัครรับเลือกตั้งผู้แทนราษฎรที่คำนวณได้สำหรับบัญชีรายชื่ออื่น

ให้ถือว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งซึ่งมีรายชื่ออยู่ในบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองแต่ละพรรคได้รับเลือกตั้งเรียงตามลำดับจากหมายเลขต้นบัญชีลงไปตามจำนวนสัดส่วนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่คำนวณได้สำหรับบัญชีรายชื่ออื่น

มาตรา ๙๙ ภายใต้บังคับมาตรา ๑๑๘ (๑) ในกรณีที่มีเหตุใด ๆ ทำให้ในระหว่างอายุของสภาผู้แทนราษฎรมีสมาชิกซึ่งได้รับเลือกตั้งจากการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อไม่ถึงหนึ่งร้อยห้าสิบคน ให้สมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อประกอบด้วยสมาชิกเท่าที่มีอยู่

มาตรา ๑๐๐๘ ทบวงสั่งทำบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่ง
พรรคการเมืองเสนอและพรรคจัดตั้งผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ชี้ว่าตนขอพรรคพรรคการเมืองสมัครรับเลือกตั้ง
พรรคการเมืองพรรคการเมืองผู้ซึ่งมีชื่อในบัญชีรายชื่อพรรคการเมืองพรรคการเมืองผู้ได้รับเลือกตั้งสมาชิกสภา
ผู้แทนราษฎร และพรรคการเมืองผู้ได้คะแนนเลือกตั้งไม่ขึ้นหมวดหมู่ผู้ได้รับเลือกตั้งสมาชิกสภา
ผู้แทนราษฎรซึ่งพ้นจากตำแหน่ง ให้มีอำนาจไปต่อจากพรรคการเมืองพรรคการเมืองผู้ได้รับเลือกตั้งสมาชิกสภา
ผู้แทนราษฎรและสมาชิกพรรคการเมือง

มาตรา ๑๐๑๑ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งมาจากการเลือกตั้ง
แบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งเลือกตั้งได้เขตละหนึ่งคน

การคำนวณเกณฑ์จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต่อสมาชิกหนึ่งคนที่แต่ละ
จังหวัดจะมีให้คำนวณตามวิธีคำนวณพรรคการเมืองต่อสมาชิกหนึ่งคน โดยเฉลี่ยจากจำนวน
ราษฎรทั้งประเทศตามหลักฐานการทะเบียนราษฎรที่ประกาศในปีสุดท้ายก่อนปีที่มีการเลือกตั้ง
เฉลี่ยด้วยจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต่อร้อยหัวศิษคน

จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของแต่ละจังหวัดที่จะพึงมี พรรคการเมือง
พรรคการเมืองให้นำจำนวนราษฎรต่อสมาชิกหนึ่งคนที่คำนวณได้ตามวรรคสองมาเฉลี่ยจำนวน
ราษฎร จังหวัดใดมีราษฎรไม่ถึงเกณฑ์จำนวนราษฎรต่อสมาชิกหนึ่งคนตามวรรคสอง
ให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดนั้นได้หนึ่งคน จังหวัดใดมีราษฎรเกินเกณฑ์จำนวน
ราษฎรต่อสมาชิกหนึ่งคน ให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดนั้นเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งคน
ทุกจำนวนราษฎรที่ถึงเกณฑ์จำนวนราษฎรต่อสมาชิกหนึ่งคน

เมื่อได้จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของแต่ละจังหวัดตามวรรคสามแล้ว
ถ้าจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่ครบพรรคร้อยหัวศิษคน จังหวัดใดมีเศษที่เหลือจาก
การคำนวณตามวรรคสามมากที่สุด ให้จังหวัดนั้นมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพิ่มขึ้นอีก
หนึ่งคน และให้เพิ่มสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามวิธีการดังกล่าวแก่จังหวัดที่มีเศษที่เหลือ
จากการคำนวณตามวรรคสามในลำดับรองลงมาตามลำดับจนครบจำนวนพรรคร้อยหัวศิษคน

มาตรา ๑๐๑๒ จังหวัดใดมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ไม่เกิน
หนึ่งคน ให้ถือเขตจังหวัดเป็นเขตเลือกตั้ง และจังหวัดใดมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน
ราษฎรได้เกินหนึ่งคน ให้แบ่งเขตจังหวัดออกเป็นเขตเลือกตั้งมีจำนวนเท่าจำนวนสมาชิก
สภาผู้แทนราษฎรที่พึงมี โดยจัดให้แต่ละเขตเลือกตั้งมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
เขตละหนึ่งคน

จังหวัดใดมีการแบ่งเขตเลือกตั้งมากกว่าหนึ่งเขต ต้องแบ่งพื้นที่ของเขตเลือกตั้งแต่ละเขตให้ติดต่อกัน และต้องให้จำนวนราษฎรในแต่ละเขตใกล้เคียงกัน

มาตรา ๑๐๓ ในการเลือกตั้งทั่วไป ให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งที่พรรคการเมืองจัดทำขึ้นเพียงบัญชีเดียว และมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้นได้หนึ่งคน

ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแทนตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งซึ่งว่างลงตามมาตรา ๑๑๘ (๒) ให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งผู้สมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้นได้หนึ่งคน

การเลือกตั้งให้ใช้วิธีออกเสียงลงคะแนนโดยตรงและลับ

การนับคะแนนและการประกาศผลการนับคะแนนในแต่ละเขตเลือกตั้งต้องกระทำโดยเปิดเผย ณ ที่ว่าการอำเภอ เว้นแต่เป็นกรณีที่มีความจำเป็นเฉพาะท้องถิ่น คณะกรรมการการเลือกตั้งจะกำหนดเป็นอย่างอื่นก็ได้ ทั้งนี้ ตามที่บัญญัติในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

มาตรา ๑๐๔ บุคคลผู้มีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ เป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

(๑) มีสัญชาติไทย แต่บุคคลผู้มีสัญชาติไทยโดยการแปลงสัญชาติ ต้องได้สัญชาติไทยมาแล้วไม่น้อยกว่าสิบปี

(๒) มีอายุไม่ต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์ในวันที่ ๑ มกราคมของปีที่มีการเลือกตั้ง และ

(๓) มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้งมาแล้วเป็นเวลาไม่น้อยกว่า เก้าสิบวันนับถึงวันเลือกตั้ง

ผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งอยู่นอกจังหวัดเขตเลือกตั้งตามมาตรา ๑๐๒ ที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน หรือมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้งเป็นเวลาน้อยกว่าเก้าสิบวันนับถึงวันเลือกตั้ง ย่อมมีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไข ที่กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และเงื่อนไข สุจริต สุจริต บัญญัติ

มาตรา ๑๐๕ บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ในวันเลือกตั้ง เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง คือ

- (๑) วิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ
- (๒) เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช
- (๓) ต้องคุมขังอยู่โดยหมายของศาล หรือโดยคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย
- (๔) อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งโดยคำพิพากษา

มาตรา ๑๐๖ บุคคลผู้มีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ เป็นผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

- (๑) มีสัญชาติไทยโดยการเกิด
- (๒) มีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบห้าปีบริบูรณ์ในวันเลือกตั้ง
- (๓) เป็นสมาชิกพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งแต่เพียงพรรคเดียว

นับถึงวันสมัครรับเลือกตั้งเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าเก้าสิบวัน

(๔) ผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งต้องมีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ด้วย คือ

- (ก) มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในจังหวัดที่สมัครรับเลือกตั้งมาแล้วเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าหนึ่งปีนับถึงวันสมัครรับเลือกตั้ง
- (ข) เคยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาจังหวัดที่สมัครรับเลือกตั้ง หรือเคยเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นในจังหวัดนั้น
- (ค) เป็นบุคคลซึ่งเกิดในจังหวัดที่สมัครรับเลือกตั้ง
- (ง) เคยศึกษาในสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในจังหวัดที่สมัครรับเลือกตั้งเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าสองปีการศึกษา
- (จ) เคยรับราชการหรือเคยมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในจังหวัดที่สมัครรับเลือกตั้งเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าสองปี

มาตรา ๑๐๗ ในการเลือกตั้งทั่วไป พรรคการเมืองที่ส่งสมาชิกเข้าเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งในการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใด จะส่งได้คนเดียวในเขตเลือกตั้งนั้น

เมื่อพรรคการเมืองใดส่งสมาชิกสมัครรับเลือกตั้งแล้ว พรรคการเมืองนั้นหรือผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมืองนั้นจะถอนตัวสมัครรับเลือกตั้งมิได้

มาตรา ๑๐๘ บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือ

- (๑) ดิตยาเสพติดให้โทษ
- (๒) เป็นบุคคลล้มละลายซึ่งศาลยังไม่สั่งให้พ้นจากคดี
- (๓) เป็นบุคคลผู้มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา ๑๐๕ (๑)(๒) หรือ (๔)
- (๔) ต้องคำพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาล
- (๕) เคยต้องคำพิพากษาให้จำคุกตั้งแต่สองปีขึ้นไปโดยได้พ้นโทษมายังไม่ถึงห้าปีในวันเลือกตั้ง เว้นแต่ในความผิดอันได้กระทำโดยประมาท
- (๖) เคยถูกไล่ออก ปลดออก หรือให้ออกจากราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ เพราะทุจริตต่อหน้าที่ หรือถือว่ากระทำการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ
- (๗) เคยต้องคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน เพราะร่ำรวยผิดปกติ หรือมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติ
- (๘) เป็นข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำนอกจากข้าราชการการเมือง ~~ซึ่งสมัครรับเลือกตั้งในพรรคการเมือง~~
- (๙) เป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น
- (๑๐) เป็นสมาชิกวุฒิสภา
- (๑๑) เป็นพนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือของราชการส่วนท้องถิ่น หรือเป็นเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ
- (๑๒) เป็นกรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ กรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ~~ตุลาการศาลยุติธรรม ผู้ดำรงตำแหน่งตุลาการชั้นต้น~~ หรือกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน
- (๑๓) อยู่ในระหว่างต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามมาตรา ๒๙๔
- (๑๔) เคยถูกรัฐสภามีมติให้ถอดถอนออกจากตำแหน่งตามมาตรา ๓๐๕ และยังไม่พ้นกำหนดห้าปี นับแต่วันที่รัฐสภามีมติจนถึงวันเลือกตั้ง

มาตรา ๑๐๙ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้อง

(๑) ไม่ดำรงตำแหน่งหรือหน้าที่ใดในหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐหรือ รัฐวิสาหกิจ หรือตำแหน่งสมาชิกสภาท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่น หรือพนักงานส่วนท้องถิ่น

(๒) ไม่รับสัมปทานจากรัฐ หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือสตรีที่ไม่ใช่สัมปทาน หรือเข้าเป็นคู่สัญญากับรัฐ หน่วยราชการ หน่วยงาน ของรัฐ หรือ รัฐวิสาหกิจ อันมีลักษณะเป็นการผูกขาดตัดตอน หรือเป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้น ในห้างหุ้น ส่วนหรือบริษัทที่รับสัมปทานหรือเข้าเป็นคู่สัญญาในลักษณะดังกล่าว ทั้งนี้ ไม่ว่าโดยทาง ตรงหรือทางอ้อม

(๒ ทวิ) ไม่คงถือไว้ซึ่งสัมปทานหรือไม่คงไว้ซึ่งความเป็นคู่สัญญากับรัฐ หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ อันมีลักษณะเป็นการผูกขาดตัดตอน หรือ ไม่คงไว้ซึ่งความเป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทที่ได้รับสัมปทานหรือเป็น คู่สัญญาในลักษณะดังกล่าว ในกรณีที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้ใดประสงค์จะได้รับ ประโยชน์จากกรณีดังกล่าวต่อไป ให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นแจ้งให้คณะกรรมการ ป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติทราบภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับเลือกตั้ง และให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นโอนสัมปทาน สัญญา หรือหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือ บริษัท ดังกล่าวให้นิติบุคคลซึ่งจัดการทรัพย์สินเพื่อประโยชน์ของผู้อื่น ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ และในระหว่างที่ดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ห้ามมิให้สมาชิกสภา ผู้แทนราษฎร ผู้นั้นกระทำการใดอันมีลักษณะเป็นการเข้าไปบริหารหรือจัดการใด ๆ เกี่ยวกับสัมปทาน สัญญา ห้างหุ้นส่วน หรือบริษัทดังกล่าว

(๓) ไม่รับเงินหรือประโยชน์ใด ๆ จากหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือ รัฐวิสาหกิจเป็นพิเศษ นอกเหนือไปจากที่หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ ปฏิบัติกับบุคคลอื่น ๆ ในธุรกิจการงานตามปกติ

บทบัญญัติมาตรานี้มิให้ใช้บังคับในกรณีที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรรับ เบี้ยหวัด บำเหน็จ บำนาญ หรือเงินปีพระบรมวงศานุวงศ์ หรือเงินอื่นใดในลักษณะเดียวกัน และมีให้ใช้บังคับในกรณีที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรรับหรือดำรงตำแหน่งกรรมการของ รัฐสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือวุฒิสภา หรือกรรมการที่ได้รับแต่งตั้งในฐานะเป็นผู้ทรง คุณวุฒิตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

มาตรา ๑๑๐ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องไม่กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยการใช้อำนาจหรือตำแหน่งการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเข้าไปก้าวก่ายหรือแทรกแซงการบรรจุ แต่งตั้ง ย้าย โอน เลื่อนตำแหน่ง และเลื่อนขึ้นเงินเดือนของข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำและมีใช้ข้าราชการการเมือง พนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือให้บุคคลดังกล่าวพ้นจากตำแหน่ง

มาตรา ๑๑๑ ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ หลักเกณฑ์และวิธีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้เป็นไปตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา

มาตรา ๑๑๒ เพื่อให้การเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นไปด้วยความสุจริตและเที่ยงธรรม ให้รัฐสนับสนุนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเรื่องดังต่อไปนี้

- (๑) จัดที่ปิดประกาศและที่ติดแผ่นป้ายเกี่ยวกับการเลือกตั้งในที่สาธารณะ
- (๒) พิมพ์และจัดส่งเอกสารเกี่ยวกับการเลือกตั้งไปให้ผู้มีสิทธิออกเสียง
- (๓) จัดหาสถานที่หาเสียงเลือกตั้งให้แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้ง
- (๔) จัดสรรเวลาออกอากาศทางวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ให้แก่

เลือกตั้ง

พรรคการเมือง

- (๕) กิจการอื่นที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนด

หัตถ์เทศน์ เว็บบอร์ด และวิธีการดำเนินการตามมาตรานี้ ให้เป็นไปตาม

กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (๑)(๔) และ (๕) โดยผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

และสมาชิกวุฒิสภา ซึ่งต้องให้โอกาสโดยเท่าเทียมกัน

พรรคการเมือง หรือบุคคลอื่นนอกจากรัฐ จะกระทำมิได้

หลักเกณฑ์ เงื่อนไข และวิธีการดำเนินการตามมาตรานี้ให้ผู้สมัครรับเลือกตั้ง

เป็นไปตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้ง พรรคการเมือง หรือบุคคลอื่นนอก

พรรคการเมือง หรือบุคคลอื่นนอกจากรัฐ จะกระทำมิได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งต้องให้โอกาสโดยเท่าเทียมกัน

(๗) ได้รับแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรี หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอื่น

(๘) ลาออกจากพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิก หรือพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกมีมติด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสามในสี่ของที่ประชุมร่วมของคณะกรรมการบริหารของพรรคการเมืองและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคการเมืองนั้นให้พ้นจากการเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิก ในกรณีเช่นนี้ให้ถือว่าสิ้นสุดสมาชิกภาพนับแต่วันที่ลาออกหรือพรรคการเมืองมีมติ เว้นแต่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นได้อุทธรณ์ต่อศาลรัฐธรรมนูญภายในสามสิบห้าวันนับแต่วันที่พรรคการเมืองมีมติคัดค้านว่ามติดังกล่าวขัดต่อผู้มีได้มีลักษณะตามมาตรา ๕๗๔๖ วรรคสามในกรณีที่พ้นนี้ ถ้าศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่ามติดังกล่าวมิได้มีลักษณะตามมาตรา ๕๖ วรรคสามให้ถือว่าสิ้นสุดสมาชิกภาพสิ้นสุดลงนับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยชี้ขาดแต่ถ้าศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่ามติดังกล่าวมีลักษณะตามมาตรา ๕๖ วรรคสาม สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นอาจเข้าเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองอื่นได้ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย

(๙) ขาดจากการเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยุบพรรคการเมืองที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นเป็นสมาชิก และไม่สามารถเข้าเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองอื่นที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ ภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่ง ในกรณีเช่นนี้ให้ถือว่าสิ้นสุดสมาชิกภาพนับแต่วันถัดจากวันที่ครบกำหนดหกสิบวันนั้น

(๑๐) รัฐสภาไม่มีมติให้ถอดถอนออกจากตำแหน่งตามมาตรา ๓๐๕ หรือศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยให้พ้นจากสมาชิกภาพตามมาตรา ๙๔ ในกรณีเช่นนี้ให้ถือว่าสิ้นสุดสมาชิกภาพนับแต่วันที่รัฐสภาไม่มีมติหรือศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัย แล้วแต่กรณี

(๑๑) ขาดประชุมตติสสตกเกินจำนวนหนึ่งในสี่ของจำนวนวันประชุมในสมัยประชุมที่มีกำหนดเวลาไม่น้อยกว่าหนึ่งร้อยยี่สิบวันโดยไม่ได้รับอนุญาตจากประธานสภาผู้แทนราษฎร

(๑๒) ถูกจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่ในความผิดอันได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

การสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตาม (๗) ให้มีผลเมื่อพ้นสามสิบวันนับแต่วันที่มิพระบรมราชโองการแต่งตั้ง หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

มาตรา ๑๑๘ เมื่อตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่างลงเพราะเหตุอื่นใด นอกจากถึงคราวออกตามอายุของสภาผู้แทนราษฎรหรือเมื่อมีการยุบสภาผู้แทนราษฎร ให้ดำเนินการดังต่อไปนี้

(๑) ในกรณีที่ตำแหน่งที่ว่างเป็นตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในบัญชีรายชื่อที่พรรคการเมืองจัดทำขึ้นตามมาตรา ๘๗ ให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรประกาศในราชกิจจานุเบกษาภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ผู้นั้นพ้นจากตำแหน่ง ให้ผู้มีชื่ออยู่ในบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองนั้นในลำดับถัดไป เลื่อนขึ้นมาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแทน

(๒) ในกรณีที่ตำแหน่งที่ว่างเป็นตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจาก การเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งตามมาตรา ๑๐๑ ให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ขึ้นแทนภายในสี่สิบห้าวันนับแต่วันที่ตำแหน่งนั้นว่าง เว้นแต่อายุของสภาผู้แทนราษฎรจะ เหลือไม่ถึงหนึ่งร้อยแปดสิบวัน

สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้เข้ามาแทนตาม (๑) ให้เริ่มตั้งแต่วันที่ถัดจากวันที่ผู้เข้ามาแทนนั้นได้รับการประกาศชื่อ ส่วนสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้เข้ามาแทนตาม (๒) ให้เริ่มตั้งแต่วันเลือกตั้งแทนตำแหน่งที่ว่าง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้เข้ามาแทนนั้นให้อยู่ในตำแหน่งได้เพียงเท่าอายุของสภาผู้แทนราษฎรที่เหลืออยู่

มาตรา ๑๑๙ ภายหลังจากที่คณะรัฐมนตรีเข้าบริหารราชการแผ่นดินแล้ว พระมหากษัตริย์จะทรงแต่งตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้เป็นหัวหน้าพรรคการเมืองในสภาผู้แทนราษฎรที่สมาชิกในสังกัดของพรรคคนมิได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี และมีจำนวนมากที่สุดในบรรดาพรรคการเมืองที่สมาชิกในสังกัดมิได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี แต่ไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎรในขณะแต่งตั้งเป็นผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร

ในกรณีที่ไม่มีพรรคการเมืองใดในสภาผู้แทนราษฎรมีลักษณะที่กำหนดไว้ตามวรรคหนึ่ง ให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้เป็นหัวหน้าพรรคการเมืองซึ่งได้รับเสียงสนับสนุนข้างมากจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในพรรคการเมืองที่สมาชิกในสังกัดของพรรคนั้นมิได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี เป็นผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร ในกรณีที่มีเสียงสนับสนุนเท่ากัน ให้ใช้วิธีจับสลาก

ให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร

ผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎรย่อมพ้นจากตำแหน่งเมื่อขาดคุณสมบัติ ดังกล่าวในวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง และให้นำบทบัญญัติมาตรา ๑๕๔ มาใช้บังคับ โดยอนุโลม ในกรณีเช่นนี้พระมหากษัตริย์จะได้ทรงแต่งตั้งผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร แทนตำแหน่งที่ว่าง

ส่วนที่ ๓

วุฒิสภา

มาตรา ๑๒๐ วุฒิสภาประกอบด้วยสมาชิกซึ่งมีสิทธิ์ ประมุขพระมหากษัตริย์ ทรงแต่งตั้งจำนวนสองร้อยคนจากบุคคล ดังต่อไปนี้

(๑) สมาชิกซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิหรือมี ประสบการณ์ประเภทผู้มีความชำนาญด้านวิชาการ ผู้มีประสบการณ์ทางวิชาชีพ ผู้มี ประสบการณ์ด้านการเมืองหรือการบริหารราชการแผ่นดิน หรือผู้แทนองค์การเอกชนจำนวน ไม่เกินสามในสี่ของจำนวนสมาชิกทั้งหมด (๒) หกสิบคน

(๒) สมาชิกซึ่งสรรหาตามวิธีที่ผู้ที่มีประสบการณ์ซึ่งเป็นผู้แทนกลุ่มอาชีพ ประเภทต่าง ๆ จำนวนตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๒๕ หกสิบคน

(๓) ผู้มีประสบการณ์ซึ่งเป็นผู้แทนองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นประเภท ต่าง ๆ จำนวนแปดสิบคน

ผู้ทรงคุณวุฒิหรือมีประสบการณ์แต่ละประเภทตาม (๑) (๒) และ (๓) แต่ละประเภทจะมีจำนวนเท่าใด ให้เป็นไปตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการ ได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา

การสมัครรับเลือกตั้ง คุณสมบัติของผู้เลือกตั้ง หลักเกณฑ์และวิธีการเลือกตั้ง ผู้ซึ่งจะได้รับการนำชื่อขึ้นกราบบังคมทูลเพื่อทรงแต่งตั้งให้เป็นสมาชิกวุฒิสภาตาม (๑) (๒) และ (๓) ซึ่งต้องเป็นการออกเสียงลงคะแนนโดยวิธีลับ ให้เป็นไปตามกฎหมายประกอบ รัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา

การดำเนินการเลือกตั้งตามมาตรานี้ต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในหกสิบ วันก่อนวันที่มีกรณีที่ต้องเลือกผู้ซึ่งจะได้รับการนำชื่อขึ้นกราบบังคมทูลเพื่อทรงแต่งตั้งให้เป็น สมาชิกวุฒิสภา เว้นแต่เป็นกรณีที่สมาชิกวุฒิสภาพ้นจากตำแหน่งเพราะเหตุอื่นนอกจากถึง คราวออกตามวาระ ให้ดำเนินการตามมาตรา ๑๓๕

ให้ประธานรัฐสภาลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งสมาชิกวุฒิสภา
และประกาศในราชกิจจานุเบกษา

ในกรณีที่ตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภาว่างลงไม่ว่าด้วยเหตุใด ๆ และยังไม่ได้มีการ
แต่งตั้งเพิ่มตามมาตรา ๑๓๕ ให้วุฒิสภาประกอบด้วยสมาชิกวุฒิสภาเท่าที่มีอยู่

มาตรา ๑๒๑ ผู้ทรงคุณวุฒิตามที่มาตรา ๑๒๑(๑) ประกอบด้วย
(๑) ผู้ซึ่งประสบเหตุการณ์ในสงครามหรือสงครามแผ่นดิน หรือสงครามในสงครามต่าง ๆ
หรือสงครามซึ่งพิพาทสงบ ซึ่งได้รับเลือกสรรตามมติของวุฒิสภาตามมาตรา ๑๒๑
(๒) ผู้ซึ่งประสบเหตุการณ์ในสงครามซึ่งพิพาทอื่นนอกสงคราม (๑) ซึ่งได้รับ
การเสนอชื่อสรรหาโดยที่คณะรัฐมนตรีสรรหาตามที่กำหนดตามมาตรา ๑๒๑(๒)(๓)
และได้รับเลือกสรรตามมติของวุฒิสภาตามมาตรา ๑๒๑(๒)(๓)
ผู้ทรงคุณวุฒิ (๑) และ (๒) ให้มีจำนวนเท่ากัน

มาตรา ๑๒๒ สมาชิกวุฒิสภาตามมาตรา ๑๒๑(๑) ต้องมีคุณสมบัติและไม่มี
ลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้

(๑) มีสัญชาติไทยโดยการเกิด

(๒) มีอายุไม่ต่ำกว่าสี่สิบปีบริบูรณ์ ในวันที่ที่คณะรัฐมนตรีสรรหาตามมาตรา
๑๒๑ มีมติสมัครรับเลือกตั้ง

(๓) เคยมีหน้าที่ราชการหรือตำแหน่งผู้พิพากษาหรือตำแหน่งคณะในศาลซึ่ง
สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่าขึ้นไป หรือเคยดำรงตำแหน่ง
หรือเคยดำรงตำแหน่งสูงสุดหรือเทียบเท่าขึ้นไป หรือเคยดำรงตำแหน่งหรือเคยดำรงตำแหน่งอธิบดี
หรือเทียบเท่าขึ้นไป หรือเคยดำรงตำแหน่งประธานศาลปกครองสูงสุด อธิบดีบดีศาลชั้น
สุดคดีแพ่งของรัฐ หรือเคยดำรงตำแหน่งตม

(๓ ทวิ) ไม่เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งตามมาตรา ๑๐๕

(๔) ไม่เป็นสมาชิก หัวหน้าที่ หรือที่ปรึกษาผู้มีตำแหน่งอื่นของพรรค
การเมืองใดพรรคใดหรือสหพันธ์

(๕) ไม่เป็นข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ

(๖) ไม่เป็นสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่น

(๗) ไม่เป็นพนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ หรือ
ของราชการส่วนท้องถิ่น

มาตรา ๑๒๕ ให้นำบทบัญญัติมาตรา ๑๒๕ และมาตรา ๑๒๘ มาใช้บังคับแก่
คุณสมบัติและตำแหน่งของสมาชิกวุฒิสภาด้วยโดยอนุโลม

มาตรา ๑๒๙ บุคคลผู้มีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ เป็นผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็น
สมาชิกวุฒิสภา

- (๑) มีสัญชาติไทยโดยสมบูรณ์
- (๒) มีอายุไม่ต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์ในวันเลือกตั้ง
- (๓) สมัครรับเลือกตั้งและไม่ต่ำกว่าห้าปีบริบูรณ์หรือครบห้าปีนับแต่
- (๔) มีชื่อในทะเบียนบ้านมาตรา ๑๒๖(๕)(๖)(๗)(๘) หรือ (๙)

มาตรา ๑๓๐ บุคคลผู้มีชื่อในทะเบียนบ้านมาตรา ๑๒๖(๕)(๖)(๗)(๘) หรือ (๙) มีสิทธิ
สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภา

- (๑) เป็นสมาชิก สภาทนาย หรือที่ปรึกษาของพรรคการเมืองใดพรรคการเมือง
หนึ่ง
- (๒) เป็นสมาชิกสหภาพแรงงาน
- (๓) เป็นบุคคลผู้มีชื่อในทะเบียนบ้านมาตรา ๑๒๖(๑)(๒)(๓)(๔)(๕)(๖)(๗)
(๘)(๙)(๑๐)(๑๑)(๑๒)(๑๓) หรือ (๑๔)

มาตรา ๑๓๑ ให้นำบทบัญญัติมาตรา ๑๐๙ และมาตรา ๑๑๐ มาใช้บังคับแก่
กฏการกระทำอันต้องห้ามของสมาชิกวุฒิสภาด้วยโดยอนุโลม

มาตรา ๑๓๒ ภายใต้นับต้นบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ หักประเภทและวิธี
การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาให้เหมือนกับของราษฎรสามัญด้วยโดยอนุโลม
สมาชิกสหภาพแรงงานและสมาชิกวุฒิสภา

ให้นำบทบัญญัติมาตรา ๑๓๒ มาใช้บังคับต้นการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาด้วย
โดยอนุโลม วันเลือกตั้งที่รัฐจะจัดสรรเวลาออกमतตามวิฤตจะขยเสียและวิฤ
โทษทัณฑ์ ให้จัดสรรให้แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภา

มาตรา ๑๓๓ การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาตามมาตรา ๑๒๕ และมาตราเลือกตั้ง
สมาชิกวุฒิสภาตามมาตรา ๑๒๗ ตั้งแต่วันขึ้นวันเลือกตั้ง

มาตรา ๑๓๔ สมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภามีกำหนดเวลาราวละ
หกปีนับแต่วันที่สืบสมาชิกภาพตามมาตรา ๑๒๘ พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้ง

ในวาระเริ่มแรกเมื่อครบสามปีนับแต่วันที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตาม
วรรคหนึ่ง ให้สมาชิกวุฒิสภามาตรา ๑๒๐ (๑) (๒) และ (๓) พ้นจากตำแหน่งเป็น
จำนวนกึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกแต่ละประเภทโดยวิธีจับสลาก และให้ถือว่าการพ้นจาก
ตำแหน่งนี้เป็นการพ้นจากตำแหน่งตามวาระ

เมื่อสมาชิกวุฒิสภาพ้นจากตำแหน่งตามวรรคสองแล้ว ให้ดำเนินการจัดให้มี
การเลือกตั้งตามมาตรา ๑๒๐ ให้ได้ผู้ซึ่งจะได้รับการนำชื่อขึ้นกราบบังคมทูลเพื่อทรงแต่งตั้ง
เป็นสมาชิกวุฒิสภาแต่ละประเภทขึ้นแทนตำแหน่งที่ว่าง สมาชิกวุฒิสภาซึ่งพ้นจากตำแหน่ง
ตามวาระอาจได้รับแต่งตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภาอีกได้

ในวาระเริ่มแรกเมื่อครบหกปีนับแต่วันที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตาม
วรรคหนึ่ง ให้สมาชิกวุฒิสภามาตรา ๑๒๐ (๑) (๒) และ (๓) ในจำนวนที่เหลือจาก
การจับสลากออกเมื่อครบสามปีแรกตามวรรคสอง พ้นจากตำแหน่ง และให้ดำเนินการจัดให้
มีการเลือกตั้งตามมาตรา ๑๒๐ ให้ได้ผู้ซึ่งจะได้รับการนำชื่อกราบบังคมทูลเพื่อทรงแต่งตั้งให้
เป็นสมาชิกวุฒิสภาแต่ละประเภทขึ้นแทนตำแหน่งที่ว่าง สมาชิกวุฒิสภาซึ่งพ้นจากตำแหน่ง
ตามวาระอาจได้รับแต่งตั้งให้เป็นสมาชิกวุฒิสภาอีกได้

มาตรา ๑๓๕ มีสภษุชษุสวุฒิสภาคณะผู้พิพากษาให้ดำรงตำแหน่งคราวละห้าปี

(๑) ในคราวเริ่มสภษุชษุสวุฒิสภาคณะผู้พิพากษาให้ดำรงตำแหน่งคราวละห้าปี
และมาตรา ๑๒๔

(๒) ในคราวเริ่มสภษุชษุสวุฒิสภาคณะผู้พิพากษาให้ดำรงตำแหน่งคราวละห้าปี
สภษุชษุสวุฒิสภาคณะผู้พิพากษาให้ดำรงตำแหน่งคราวละห้าปี (๒) ให้มีเป็นคราวละห้าปี
ซึ่งดำรงตำแหน่งวันเดือนปีเกิดตั้งแต่วันเดือนปีเกิดนับแต่วันที่สภษุชษุสวุฒิสภาคณะผู้พิพากษา
และวัน
เดือนปีเกิดนั้นดำรงตำแหน่งวันเดือนปีเกิดตั้งแต่วันเดือนปีเกิดนับแต่วันที่สภษุชษุสวุฒิสภาคณะผู้พิพากษา
ถ้าตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภาประเภท
ใดตามมาตรา ๑๒๐ (๑) (๒) หรือ (๓) ว่างลงเพราะเหตุอื่นนอกจากถึงคราวออกตามวาระ
ให้ประธานรัฐสภานำชื่อผู้ทรงคุณวุฒิหรือมีประสบการณ์ประเภทนั้นซึ่งได้รับคะแนนในลำดับ
ถัดไป กราบบังคมทูลเพื่อทรงแต่งตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภาแทน และในกรณีที่ผู้ได้รับคะแนนใน
ลำดับถัดไปมีคะแนนเท่ากัน ให้ประธานรัฐสภาจับสลากว่าผู้ใดเป็นผู้ได้รับเลือก

สมาชิกวุฒิสภาซึ่งเข้ามาแทนนั้น ให้อยู่ในตำแหน่งได้เพียงเท่ากำหนดเวลาที่
เหลืออยู่ของผู้ซึ่งตนแทน

มาตรา ๑๓๖ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสมาชิกวุฒิสภาซึ่งได้รับแต่งตั้งหรือ
วันเลือกตั้งแล้วแต่กรณี

มาตรา ๑๓๗ สมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภาสิ้นสุดลง เมื่อ

(๑) ถึงคราวออกตามอายุของสมาชิกวุฒิสภาวาระ

(๒) ดาย

(๓) ลาออก

(๔) ขาดคุณสมบัติตามมาตรา ๑๒๒ (๑)(๒) หรือ (๓) หรือมาตรา ๑๒๕ แล้ว
แต่กรณี

(๕) มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๑๒๒ (๓ ทวิ) (๔)(๕)(๖)(๗) หรือ (๘)
หรือมาตรา ๑๓๖ แล้วแต่กรณี (๙)

(๖) กระทำการอันต้องห้ามตามมาตรา ๑๓๑

(๗) ได้รับแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีหรือข้าราชการการเมืองอื่น

(๘) รัฐสภามีมติให้ถอดถอนออกจากตำแหน่งตามมาตรา ๓๐๕ หรือ
ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยให้พ้นจากสมาชิกภาพตามมาตรา ๙๔ ในกรณีเช่นนี้ให้ถือว่า
สิ้นสุดสมาชิกภาพนับแต่วันที่รัฐสภามีมติ หรือศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัย แล้วแต่กรณี

(๙) ขาดประชุมตีสี่สิบเก้าครั้งในสี่ของจำนวนวันประชุมในสมัย
ประชุมที่มีกำหนดเวลาไม่น้อยกว่าหนึ่งร้อยยี่สิบวันโดยไม่ได้รับอนุญาตจากประธานวุฒิสภา

(๑๐) ถูกจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่ในความผิดอันได้
กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

การสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภาตาม (๗) ให้มีผลเมื่อพ้นสามสิบวัน
นับแต่วันที่มิพระบรมราชโองการแต่งตั้ง หรือแต่งตั้ง แล้วแต่กรณี

มาตรา ๑๓๘ เมื่อตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภาว่างลงเพราะเหตุอื่นใดนอกเหนือที่
ตราไว้ในวรรคต้นแล้ว

(๑) ในกรณีซึ่งสมรสภริยาผู้สืบสกุลผู้หนึ่งให้ตกเป็นภรรยาของภรรยา ๑๒๓ แห่งมาตรา ๑๒๔ โดยอนุโลม วันนัดสมรสของสมรสภริยาผู้หนึ่งซึ่งมีสัญชาติไทย

(๒) ในกรณีซึ่งสมรสภริยาผู้สืบสกุลที่สมรสกับภริยาผู้หนึ่งซึ่งมีสัญชาติไทยผู้สืบสกุลซึ่งมีสัญชาติไทยในลำดับที่วันนัดวันที่ตกเป็นภรรยาในวันนัดสมรสของสมรสภริยาผู้หนึ่งซึ่งมีสัญชาติไทย

สมรสภริยาผู้สืบสกุลผู้หนึ่งซึ่งมีสัญชาติไทยในลำดับที่วันนัดวันที่ตกเป็นภรรยาผู้สืบสกุลที่
มีสัญชาติไทย

ส่วนที่ ๔

คณะกรรมการการเลือกตั้ง

มาตรา ๑๓๙ คณะกรรมการการเลือกตั้ง ประกอบด้วยประธานกรรมการ คนหนึ่งและกรรมการอื่นอีกสี่คนซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของรัฐสภาให้ ประกอบด้วยรัฐสภาสองคน สภานิติบัญญัติสองคน และตุลาการสองคนจากผู้ซึ่งมีความเป็นกลางทางการเมืองและ สมควรดำรงตำแหน่งที่มีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์

ให้ประธานรัฐสภาลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งประธาน กรรมการและกรรมการตามวรรคหนึ่ง

มาตรา ๑๔๐ กรรมการการเลือกตั้งต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะ ต้องห้าม ดังต่อไปนี้

- (๑) มีสัญชาติไทยโดยการเกิด
- (๒) มีอายุไม่ต่ำกว่าสามสิบห้าปีบริบูรณ์ ในวันเสนอชื่อ
- (๓) สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีหรือเทียบเท่า
- (๔) ไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๑๐๕ หรือมาตรา ๑๐๘ (๑)(๒)

(๕)(๖)(๗)(๘) หรือ (๑๔)

(๕) ไม่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ข้าราชการการเมือง สมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่น

(๖) ไม่เป็นหรือเคยเป็นสมาชิกพรรคการเมืองหรือผู้มีตำแหน่งอื่นของพรรคการเมืองในระยะสิบห้าปีก่อนดำรงตำแหน่ง

(๗) ไม่เป็นผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ตุลาการศาลปกครอง กรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ตุลาการศาลยุติธรรมผู้ดำรงตำแหน่งตุลาการชั้นสูง หรือกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน

มาตรา ๑๔๑ การสรรหาและการเลือกประธานกรรมการและกรรมการการเลือกตั้ง ให้ดำเนินการดังนี้

(๑) ให้มีคณะกรรมการสรรหา ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนพรรคการเมืองทุกพรรคที่มีสมาชิกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคละหนึ่งคน ทำหน้าที่พิจารณาสรรหาผู้มีคุณสมบัติตามมาตรา ๑๔๐ ซึ่งสมควรเป็นกรรมการการเลือกตั้ง จำนวนห้าสามคน เสนอต่อประธานรัฐสภา โดยต้องเสนอพร้อมความยินยอมของผู้ได้รับการเสนอชื่อนั้น มติในการเสนอชื่อดังกล่าวต้องมีคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสามในสี่ของจำนวนกรรมการสรรหาทั้งหมดเท่าที่มีอยู่

(๒) ให้วุฒิสภาพิจารณาสรรหาผู้สมควรเป็นกรรมการการเลือกตั้งจำนวนห้าสามคน เสนอต่อประธานรัฐสภา โดยต้องเสนอพร้อมความยินยอมของผู้ได้รับการเสนอชื่อนั้น

(๒ ทวิ) ให้ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาพิจารณาสรรหาผู้สมควรเป็นกรรมการการเลือกตั้งจำนวนสามคน เสนอต่อประธานรัฐสภา โดยต้องเสนอพร้อมความยินยอมของผู้ได้รับการเสนอชื่อนั้น

(๓) การเสนอชื่อตาม (๑) ๓๕ (๒) และ (๒ ทวิ) ให้กระทำภายในสามสิบวัน นับแต่วันที่มิเหตุที่ทำให้ต้องมีการเลือกบุคคลให้ดำรงตำแหน่งดังกล่าว ในกรณีที่คณะกรรมการสรรหาตาม (๑) ไม่อาจเสนอชื่อได้ภายในเวลาที่กำหนด หรือไม่อาจเสนอชื่อได้ครบจำนวนภายในเวลาที่กำหนด ให้วุฒิสภาพิจารณาเสนอชื่อแทนจนครบจำนวนภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ครบกำหนดต้องเสนอชื่อตาม (๑)

(๔) ให้ประธานรัฐสภาเรียกประชุมรัฐสภาเพื่อลงมติเลือกผู้ได้รับการเสนอชื่อตาม (๑) (๒) (๒ ทวิ) และ (๓) ซึ่งต้องกระทำโดยวิธีลงคะแนนลับ ในการนี้ ให้ห้าคนแรก

ซึ่งได้รับคะแนนเสียงเกินกึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกวุฒิสภาที่ออกเสียงลงคะแนน เป็นผู้ได้รับเลือกเป็นกรรมการการเลือกตั้ง แต่ถ้าจำนวนผู้ได้รับเลือกตั้งกล่าวมีไม่ครบห้าคนให้นำรายชื่อผู้ไม่ได้รับเลือกในคราวแรกนั้นมาให้สมาชิกวุฒิสภาออกเสียงลงคะแนนเลือกอีกครั้งหนึ่งต่อเนืองกันไป และในกรณีนี้ให้ถือว่าผู้ได้รับคะแนนเสียงสูงสุดเรียงลงไปตามลำดับจนครบห้าคน เป็นผู้ได้รับเลือกให้เป็นกรรมการการเลือกตั้ง ในครั้งนี้ถ้ามีผู้ได้คะแนนเสียงเท่ากันในลำดับใดอันเป็นเหตุให้มีผู้ได้รับเลือกเกินห้าคน ให้ประธานวุฒิสภาจับสลากว่าผู้ใดเป็นผู้ได้รับเลือก

(๕) ให้ผู้ได้รับเลือกตาม (๔) ประชุมและเลือกกันเองให้คนหนึ่งเป็นประธานกรรมการการเลือกตั้ง และแจ้งผลให้ประธานวุฒิสภาทราบ และให้ประธานวุฒิสภานำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงแต่งตั้งต่อไป

มาตรา ๑๔๒ กรรมการการเลือกตั้งจะต้อง

- (๑) ไม่เป็นข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ
- (๒) ไม่เป็นพนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น
- (๓) ไม่เป็น *พระชนกพระมารดา พระภรรยาผู้สืบทอด ผู้สืบทอด ที่ปริศนา หรือ* ดำรงตำแหน่งอื่นใดในห้างหุ้นส่วน บริษัท หรือองค์การใด ๆ ที่ดำเนินธุรกิจโดยมุ่งหาผลกำไรหรือรายได้มาแบ่งปันกัน หรือเป็นลูกจ้างของบุคคลใด ๆ

ในกรณีที่รัฐสภาเลือกบุคคลตาม (๑) (๒) หรือ (๓) โดยได้รับความยินยอมของผู้นั้น ผู้ได้รับเลือกจะเริ่มปฏิบัติหน้าที่ได้ต่อเมื่อผู้นั้นได้ลาออกจากตำแหน่งตาม (๑) (๒) หรือ (๓) ซึ่งต้องกระทำภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับเลือก แต่ถ้าผู้นั้นมีได้ลาออกภายในเวลาที่กำหนด ให้ถือว่าผู้นั้นไม่เคยได้รับเลือกให้เป็นกรรมการการเลือกตั้ง และให้นำบทบัญญัติมาตรา ๑๔๑ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๑๔๓ กรรมการการเลือกตั้งมีวาระการดำรงตำแหน่งห้าเจ็ดปีนับแต่วันที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้ง และให้ดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียว

กรรมการการเลือกตั้งซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามวาระ ต้องอยู่ในตำแหน่งเพื่อปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่ากรรมการการเลือกตั้งซึ่งได้รับแต่งตั้งใหม่จะเข้ารับหน้าที่

มาตรา ๑๔๔ นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระ กรรมการการเลือกตั้ง
พ้นจากตำแหน่ง เมื่อ

(๑) ตาย

(๒) ลาออก

(๓) ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๑๔๐ หรือมาตรา ๑๔๒

(๔) ได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่ในความผิด

อันได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

(๕) รัฐสภามีมติให้ถอดถอนออกจากตำแหน่งตามมาตรา ๓๐๕

เมื่อมีกรณีตามวรรคหนึ่งให้คณะกรรมการการเลือกตั้งเท่าที่เหลืออยู่ปฏิบัติ
หน้าที่ต่อไปได้

มาตรา ๑๔๕ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิกของ
ทั้งสองสภารวมกันมีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของ
ทั้งสองสภา มีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อประธานรัฐสภาว่ากรรมการการเลือกตั้งคนใดคนหนึ่งขาด
คุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๑๔๐ หรือมาตรา ๑๔๒ และให้ประธานรัฐสภา
ส่งคำร้องนั้นไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยว่า ~~ประธานกรรมการการเลือกตั้ง~~
ผู้นั้นพ้นจากตำแหน่งหรือไม่

เมื่อศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยแล้ว ให้ศาลรัฐธรรมนูญแจ้งคำวินิจฉัยไปยัง
ประธานรัฐสภาและประธานกรรมการการเลือกตั้ง

ให้นำบทบัญญัติมาตรา ๘๕ มาใช้บังคับกับการพ้นจากตำแหน่งของกรรมการ
การเลือกตั้งด้วยโดยอนุโลม

มาตรา ๑๔๖ ในกรณีที่กรรมการการเลือกตั้งพ้นจากตำแหน่งตามวาระ
พร้อมกันทั้งหมด ให้ดำเนินการตามมาตรา ๑๔๑ ภายในสี่สิบห้าวันนับแต่วันที่มีการพ้นจาก
ตำแหน่ง

ในกรณีที่กรรมการการเลือกตั้งพ้นจากตำแหน่งเพราะเหตุอื่นนอกจากถึง
คราวออกตามวาระให้นำมาตรา ๑๔๑ มาใช้บังคับกับการสรรหาและการเลือก ~~ประธาน~~
~~กรรมการการเลือกตั้ง~~ แทนตำแหน่งที่ว่างนั้นโดยอนุโลม ในกรณีนี้ ให้ ~~คณะ~~

ประมวลพระธรรมนูญการปกครอง ๑๕๑ เสนอชื่อผู้สมควรเป็นกรรมการการเลือกตั้ง มีจำนวน สอง ต่อ ประธาน รัฐสภา อย่างน้อย เป็น จำนวน สอง เท่า ของ ผู้ ซึ่ง พ้น จาก ตำแหน่ง และ ให้ รัฐสภา ลง มติ เลือก ทั้ง นี้ ให้ ดำเนินการ ให้ แล้ว เสร็จ ภายใน สี่ สิบ ห้า วัน นับ แต่ วัน ที่ มีการ พ้น จาก ตำแหน่ง และ ให้ ผู้ ได้รับ เลือก อยู่ ใน ตำแหน่ง เพียง เท่า วาระ ที่ เหลือ อยู่ ของ ผู้ ซึ่ง ตน แทน

ในกรณีที่กรรมการการเลือกตั้งพ้นจากตำแหน่งไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วนในระหว่างที่สภาผู้แทนราษฎรสิ้นอายุหรือสภาผู้แทนราษฎรถูกยุบ หรืออยู่นอกสมัยประชุมของรัฐสภา ให้ดำเนินการตามมาตรา ๑๔๑ ภายในสี่สิบห้าวันนับแต่วันที่มีการเรียกประชุมรัฐสภาครั้งแรกหลังการเลือกตั้งทั่วไป หรือนับแต่วันเปิดสมัยประชุมของรัฐสภาแล้วแต่กรณี

มาตรา ๑๔๗ คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้ควบคุมและดำเนินการจัดหรือจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่น และผู้บริหารท้องถิ่น รวมทั้งการออกเสียงประชามติ ให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม แต่ ไม่ มี อำนาจ ที่จะ สั่ง ให้ ผู้ ซึ่ง พ้น จาก ตำแหน่ง หรือ ผู้ ซึ่ง ไม่ มี คุณสมบัติ ตามที่ กำหนด ใน รัฐธรรมนูญ หรือ กฎหมาย ประกอบ รัฐธรรมนูญ ว่า ด้วย พรรคการเมือง กฏหมาย ประกอบ รัฐธรรมนูญ ว่า ด้วย การ ออก เสียง ประชามติ และ กฏหมาย ว่า ด้วย การ เลือกตั้ง สมาชิก สภา ท้องถิ่น หรือ ผู้ บริหาร ท้องถิ่น และ เป็น นาย ทะเบียน พรรคการเมือง

ประธานกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้รักษาการตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แต่ ไม่ มี อำนาจ ที่จะ สั่ง ให้ ผู้ ซึ่ง พ้น จาก ตำแหน่ง หรือ ผู้ ซึ่ง ไม่ มี คุณสมบัติ ตามที่ กำหนด ใน รัฐธรรมนูญ หรือ กฎหมาย ประกอบ รัฐธรรมนูญ ว่า ด้วย พรรคการเมือง กฏหมาย ประกอบ รัฐธรรมนูญ ว่า ด้วย การ ออก เสียง ประชามติ และ กฏหมาย ว่า ด้วย การ เลือกตั้ง สมาชิก สภา ท้องถิ่น หรือ ผู้ บริหาร ท้องถิ่น และ เป็น นาย ทะเบียน พรรคการเมือง

มาตรา ๑๔๘ คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(๑) ออกประกาศกำหนดการทั้งหลายอันจำเป็นแก่การปฏิบัติตามกฎหมายตามมาตรา ๑๔๗ วรรคสอง

(๒) มีคำสั่งให้ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ ปฏิบัติการทั้งหลายอันจำเป็นตามกฎหมายตามมาตรา ๑๔๗ วรรคสอง

(๓) สืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงและวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นตามกฎหมายตามมาตรา ๑๔๗ วรรคสอง

(๔) สั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือออกเสียงประชามติใหม่ในหน่วยเลือกตั้งใด หน่วยเลือกตั้งหนึ่งหรือทุกหน่วยเลือกตั้ง เมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งหรือ การออกเสียงประชามติในหน่วยเลือกตั้งนั้น ๆ มิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

(๕) ประกาศผลการเลือกตั้งและการออกเสียงประชามติ

(๖) ดำเนินการอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

ในการปฏิบัติหน้าที่ คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจเรียกเอกสารหรือ หลักฐานที่เกี่ยวข้องจากบุคคลใด หรือเรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำ ตลอดจนขอให้ศาล พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวน หน่วยราชการ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น ดำเนินการเพื่อประโยชน์แห่งการปฏิบัติหน้าที่ การสืบสวน สอบสวน หรือวินิจฉัยชี้ขาด

คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจแต่งตั้งบุคคล คณะบุคคล หรือผู้แทน องค์กรเอกชน เพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามที่มอบหมาย

มาตรา ๑๔๙ ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการบริหารส่วนท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ มีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามคำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่สั่งการตามมาตรา ๑๔๘

มาตรา ๑๕๐ คณะกรรมการการเลือกตั้งต้องดำเนินการสืบสวนสอบสวน เพื่อหาข้อเท็จจริงโดยพลันเมื่อมีกรณีใดกรณีหนึ่ง ดังต่อไปนี้

(๑) พรรคทูลเหตุที่สวนอันตวงหรือได้ว่าต่อนได้รับพรรคผู้มีสิทธิเลือกตั้ง สมาชิก สภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่น ผู้ใดได้กระทำ ทุจริต ทุจริต ไม่สุจริตเพื่อให้ตนหรือผู้อื่นสมัครรับเลือกตั้ง หรือได้รับเลือกตั้งโดยทุจริต โดยผิดชอบที่ผิดต่อหรือพรรคการเมืองใดได้กระทำผิดทั้งนี้ อันเป็นพรรคผู้แทน ทูลเหตุพรรคประชาชนหรือพรรคประชาชนอื่น ๆ ซึ่งมีสมาชิกสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน ราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา ทูลเหตุพรรคประชาชนหรือพรรคประชาชนอื่น ๆ พรรคการเมืองหรือ พรรคประชาชนใดในเขตเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นใดเขตเลือกตั้ง หนึ่ง คัดค้านว่าการเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้นเป็นไปโดยไม่ถูกต้องหรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย

(๒) ผู้มีสิทธิ ปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าก่อนได้รับเลือกตั้ง ผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือพรรคการเมืองที่มีสมาชิกสมัครรับเลือกตั้งสภาผู้แทนราษฎร ตั้งในเขตสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่น ผู้ใดได้กระทำการใด ๆ โดยไม่สุจริตเพื่อให้ตนเองได้รับเลือกตั้งในเขตหรือได้รับเลือกตั้งหนึ่ง ตัดตัวพรรคการเมืองตั้งในเขตเลือกตั้งนั้นขึ้นใหม่โดยไม่สุจริตหรือไม่ชอบด้วยมาโดยไม่สุจริตโดยผลของการที่บุคคลหรือพรรคการเมืองใดได้กระทำลงไป ทั้งนี้ อันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง หรือกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น

(๓) ปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการออกเสียงประชามติมิได้เป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย หรือผู้มีสิทธิเลือกตั้งคัดค้านว่าการออกเสียงประชามติในหน่วยเลือกตั้งใดเป็นไปโดยไม่ถูกต้องหรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย

เมื่อดำเนินการตามวรรคหนึ่งเสร็จแล้ว คณะกรรมการการเลือกตั้งต้องพิจารณาวินิจฉัยสั่งการโดยพลัน

มาตรา ๑๕๐ ทวิ เมื่อพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการเลือกตั้งทั่วไป พระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรขึ้นแทนตำแหน่งที่ว่างตามมาตรา ๑๑๘ หรือประกาศให้มีการออกเสียงประชามติตามมาตรา ๒๑๓ ทวิ มีผลใช้บังคับ ห้ามมิให้จับ คမ်း หรือหมายเรียกตัวกรรมการการเลือกตั้งไปทำการสอบสวน เว้นแต่ในกรณีที่ได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือในกรณีที่จับในขณะกระทำความผิด

ในกรณีที่มีการจับกรรมการการเลือกตั้งในขณะกระทำความผิด หรือจับ หรือ คမ်း กรรมการการเลือกตั้งในกรณีอื่น ให้รายงานไปยังประธานกรรมการการเลือกตั้ง โดยด่วน และประธานกรรมการการเลือกตั้งอาจสั่งให้ปล่อยผู้ถูกจับได้

ส่วนที่ ๕ บทที่ใช้แก่สภาทั้งสอง

มาตรา ๑๕๑ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาย่อมเป็นผู้แทนปวงชนชาวไทย และต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของปวงชนชาวไทย

มาตรา ๑๕๒ ก่อนเข้ารับหน้าที่ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภามีต้องปฏิญาณตนในที่ประชุมแห่งสภาที่ตนเป็นสมาชิกด้วยถ้อยคำ ดังต่อไปนี้
“ข้าพเจ้า (ชื่อผู้ปฏิญาณ) ขอปฏิญาณว่า ข้าพเจ้าจะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของปวงชนชาวไทย ทั้งจะรักษาไว้และปฏิบัติตามซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกประการ”

มาตรา ๑๕๓ สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาแต่ละสภา มีประธานสภาคนหนึ่งและรองประธานคนหนึ่งหรือสองคน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งจากสมาชิกแห่งสภานั้น ๆ ตามมติของสภา

มาตรา ๑๕๔ ประธานและรองประธานสภาผู้แทนราษฎรดำรงตำแหน่งจนสิ้นอายุของสภาหรือมีการยุบสภา

ประธานและรองประธานวุฒิสภา ดำรงตำแหน่งจนถึงวันก่อนวันเลือกประธานและรองประธานวุฒิสภาใหม่ ซึ่งจะต้องกระทำทุกสามปี

ประธานและรองประธานสภาผู้แทนราษฎร และประธานและรองประธานวุฒิสภา ย่อมพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระตามวาระหนึ่งหรือวาระสอง แล้วแต่กรณี เมื่อ

- (๑) ขาดจากสมาชิกภาพแห่งสภาที่ตนเป็นสมาชิก
- (๒) ลาออกจากตำแหน่ง
- (๓) ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี หรือข้าราชการการเมืองอื่น
- (๔) ต้องคำพิพากษาให้จำคุก

มาตรา ๑๕๕ ประธานสภาผู้แทนราษฎรและประธานวุฒิสภามีอำนาจหน้าที่ดำเนินกิจการของสภานั้น ๆ ให้เป็นไปตามข้อบังคับ รองประธานมีอำนาจหน้าที่ตามที่ประธานมอบหมายและปฏิบัติหน้าที่แทนประธานเมื่อประธานไม่อยู่หรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้

ประธานสภาผู้แทนราษฎรและผู้ที่ทำหน้าที่แทน และประธานวุฒิสภาและผู้ที่ทำหน้าที่แทน ต้องวางตนเป็นกลางทางการเมือง

มาตรา ๑๕๖ เมื่อประธานและรองประธานสภาผู้แทนราษฎรหรือประธานและรองประธานวุฒิสภาไม่อยู่ในที่ประชุม ให้สมาชิกแห่งสภานั้น ๆ เลือกตั้งกันขึ้นเองเป็นประธานในคราวประชุมนั้น

มาตรา ๑๕๗ การประชุมสภาผู้แทนราษฎรก็ดี การประชุมวุฒิสภาก็ดี ต้องมีสมาชิกลงมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของแต่ละสภาจึงจะเป็นองค์ประชุม เว้นแต่ในกรณีการพิจารณาระเบียบวาระกระทู้ถามตาม มาตรา ๑๘๔ และมาตรา ๑๘๕ สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาจะกำหนดเรื่ององค์ประชุมไว้ในข้อบังคับเป็นอย่างอื่นก็ได้

มาตรา ๑๕๘ การลงมติวินิจฉัยข้อปรึกษาให้ถือเอาเสียงข้างมากเป็นประมาณ เว้นแต่ที่มีบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่นในรัฐธรรมนูญนี้

สมาชิกคนหนึ่งย่อมมีเสียงหนึ่งในการออกเสียงลงคะแนน ถ้ามีคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

ประธานรัฐสภา ประธานสภาผู้แทนราษฎร และประธานวุฒิสภา ต้องจัดให้มีการบันทึกการออกเสียงลงคะแนนของสมาชิกแต่ละคน และเปิดเผยบันทึกดังกล่าวไว้ในที่ที่ประชาชนอาจเข้าไปตรวจสอบได้ เว้นแต่เป็นการออกเสียงลงคะแนนเป็นการลับ

การออกเสียงลงคะแนนเลือก หรือให้ความเห็นชอบให้บุคคลดำรงตำแหน่งใด สมาชิกย่อมมีอิสระและไม่ถูกผูกพันโดยมติของพรรคการเมืองหรืออาณัติอื่นใด ให้กระทำเป็นการลับ เว้นแต่ที่มีบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่นในรัฐธรรมนูญนี้ และสมาชิกย่อมมีอิสระและไม่ถูกผูกพันโดยมติของพรรคการเมืองหรืออาณัติอื่นใด

มาตรา ๑๕๙ ในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรก็ดี ที่ประชุมวุฒิสภาก็ดี
...ประชุมร่วมกันของรัฐสภาก็ดี สมาชิกผู้ใดจะกล่าวถ้อยคำใด ๆ ในทางแถลงข้อเท็จจริง
แสดงความคิดเห็น หรือออกเสียงลงคะแนน ย่อมเป็นเอกสิทธิ์โดยเด็ดขาด ผู้ใดจะนำไปเป็น
เหตุฟ้องร้องว่ากล่าวสมาชิกผู้นั้นในทางใดมิได้

เอกสิทธิ์ตามวรรคหนึ่งไม่คุ้มครองสมาชิกผู้กล่าวถ้อยคำในการประชุมที่มีการ
ถ่ายทอดทางวิทยุกระจายเสียงหรือวิทยุโทรทัศน์ หากถ้อยคำที่กล่าวในที่ประชุมไปปรากฏ
นอกบริเวณรัฐสภา และการกล่าวถ้อยคำนั้นมีลักษณะเป็นความผิดทางอาญาหรือละเมิดสิทธิ
ในทางแพ่งต่อบุคคลอื่น ซึ่งมิใช่นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี หรือสมาชิกแห่งสภานั้น

ในกรณีที่ตามวรรคสองถ้าสมาชิกกล่าวถ้อยคำใดที่อาจเป็นเหตุให้บุคคลอื่นที่ซึ่ง
มิใช่นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี หรือสมาชิกแห่งสภานั้นได้รับความเสียหาย ให้ประธานแห่งสภา
นั้นจัดให้มีการโฆษณาคำชี้แจงตามที่บุคคลนั้นร้องขอตามวิธีการและภายในระยะเวลาที่
กำหนดในข้อบังคับการประชุมของสภานั้น ทั้งนี้ โดยไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิของบุคคล
ในการฟ้องร้องคดีต่อศาล

มาตรา ๑๖๐ เอกสิทธิ์ที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๕๙ ย่อมคุ้มครองไปถึง
ผู้พิมพ์และผู้โฆษณารายงานการประชุมตามข้อบังคับของรัฐสภาสภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภา
หรือรัฐสภา แล้วแต่กรณี และคุ้มครองไปถึงบุคคลซึ่งประธานในที่ประชุมอนุญาต
ให้แถลงข้อเท็จจริงหรือแสดงความคิดเห็นในที่ประชุม ตลอดจนเจ้าหน้าที่ดำเนินการถ่ายทอดการ
ประชุมสภาทางวิทยุกระจายเสียงหรือวิทยุโทรทัศน์ที่ได้รับอนุญาตจากประธานแห่งสภานั้น
ด้วยโดยอนุโลม

มาตรา ๑๖๑ ภายในสามสิบวันนับแต่วันเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
ให้มีการเรียกประชุมรัฐสภาเพื่อให้สมาชิกได้มาประชุมเป็นครั้งแรก

ในปีหนึ่งให้มีสมัยประชุมสามัญทั่วไป และสมัยประชุมสามัญนิติบัญญัติ

วันประชุมครั้งแรกตามวรรคหนึ่ง ให้ถือเป็นวันเริ่มสมัยประชุมสามัญทั่วไป
ส่วนวันเริ่มสมัยประชุมสามัญนิติบัญญัติให้สภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้กำหนด ในกรณีที่การเริ่ม
ประชุมครั้งแรกตามวรรคหนึ่งมีเวลาจนถึงสิ้นปีปฏิทินไม่ถึงหนึ่งร้อยห้าสิบวัน จะไม่มี
การประชุมสมัยสามัญนิติบัญญัติสำหรับปีนั้นก็ไ้

ในสมัยประชุมสามัญนิติบัญญัติ ให้รัฐสภาดำเนินการประชุมได้เฉพาะกรณี
ที่บัญญัติไว้ในหมวด ๒ หรือการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ หรือร่างพระราชบัญญัติ
ประกอบรัฐธรรมนูญ การอนุมัติพระราชกำหนด การให้ความเห็นชอบในการประกาศ
สงคราม การให้ความเห็นชอบหนังสือสัญญา การเลือกหรือการให้ความเห็นชอบให้บุคคล
ดำรงตำแหน่ง การถอดถอนออกจากตำแหน่ง การตั้งกระทู้ถาม และการแก้ไขเพิ่มเติม
รัฐธรรมนูญ เว้นแต่รัฐสภาจะมีมติให้พิจารณาเรื่องอื่นใดด้วยคะแนนเสียงเกินกึ่งหนึ่ง
ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของรัฐสภา

มาตรา ๑๖๒ สมัยประชุมสามัญของรัฐสภาสมัยหนึ่ง ๆ ให้มีกำหนดเวลา
หนึ่งร้อยยี่สิบวัน แต่พระมหากษัตริย์จะโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ขยายเวลาออกไปก็ได้
การปิดสมัยประชุมสามัญก่อนครบกำหนดเวลาหนึ่งร้อยยี่สิบวัน
จะกระทำได้แต่โดยความเห็นชอบของรัฐสภา

มาตรา ๑๖๓ พระมหากษัตริย์ทรงเรียกประชุมรัฐสภา ทรงเปิดและทรงปิด
ประชุม

พระมหากษัตริย์จะเสด็จพระราชดำเนินมาทรงทำรัฐพิธีเปิดประชุมสมัย
ประชุมสามัญทั่วไปครั้งแรกตามมาตรา ๑๖๑ วรรคหนึ่ง ด้วยพระองค์เอง หรือจะโปรดเกล้า
โปรดกระหม่อมให้พระราชทายาทซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้ว หรือผู้ใดผู้หนึ่งเป็นผู้แทนพระองค์
มาทำรัฐพิธีก็ได้

มาตรา ๑๖๔ เมื่อมีความจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งรัฐ พระมหากษัตริย์
จะทรงเรียกประชุมรัฐสภาเป็นการประชุมสมัยวิสามัญก็ได้

มาตรา ๑๖๕ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา ทั้งสองสภา
รวมกัน หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนสมาชิก
ทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา มีสิทธิเข้าชื่อร้องขอให้นำความกราบบังคมทูลเพื่อมี
พระบรมราชโองการประกาศเรียกประชุมรัฐสภาเป็นการประชุมสมัยวิสามัญได้

คำร้องขอดังกล่าวในวรรคหนึ่ง ให้ยื่นต่อประธานรัฐสภา

ให้ประธานรัฐสภานำความกราบบังคมทูลและลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ

มาตรา ๑๖๖ ภายใต้บังคับมาตรา ๑๖๕ การเรียกประชุม การขยายเวลาประชุม และการปิดประชุมรัฐสภา ให้กระทำโดยพระราชกฤษฎีกา

มาตรา ๑๖๗ ในระหว่างสมัยประชุม ห้ามมิให้จับ หรือหมายเรียกตัวสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา ไปทำการสอบสวนในฐานะที่สมาชิกผู้นั้นเป็นผู้ต้องหาในคดีอาญา เว้นแต่ในกรณีที่ได้รับอนุญาตจากสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิก หรือในกรณีที่จับในขณะที่กระทำความผิด

ในกรณีที่มีการจับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา ในขณะที่กระทำความผิด ให้รายงานไปยังประธานแห่งสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกโดยด่วนพลัน และประธานแห่งสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกอาจสั่งให้ปล่อยผู้ถูกจับได้

มาตรา ๑๖๘ ในกรณีที่มีการฟ้องร้องสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา ในคดีอาญา ไม่ว่าจะได้ฟ้องนอกหรือในสมัยประชุม ศาลจะพิจารณาคดีนั้นในระหว่างสมัยประชุมมิได้ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิก หรือเป็นคดีอันเกี่ยวกับกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ~~และ~~ สมาชิกวุฒิสภา กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง แต่การพิจารณาคดีต้องไม่เป็นการขัดขวางต่อการที่สมาชิกผู้นั้นจะมาประชุมสภา

การพิจารณาพิพากษาคดีที่ศาลได้กระทำก่อนมีคำอ้างว่าจำเลยเป็นสมาชิกของสภาใดสภาหนึ่ง ย่อมเป็นอันใช้ได้

มาตรา ๑๖๙ ถ้าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภา ถูกคุมขังในระหว่างสอบสวนหรือพิจารณาอยู่ก่อนสมัยประชุม เมื่อถึงสมัยประชุม พนักงานสอบสวนหรือศาล แล้วแต่กรณี ต้องสั่งปล่อยทันทีถ้าประธานแห่งสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกได้ร้องขอ ~~ให้~~ แต่ ~~ผู้พิพากษา~~ ผู้พิพากษา ~~โดยเร็วที่สุด~~ โดยเร็วที่สุด

คำสั่งปล่อยตามวรรคหนึ่งให้มีผลบังคับตั้งแต่วันสั่งปล่อยจนถึงวันสุดท้ายแห่งสมัยประชุม

มาตรา ๑๗๐ ในระหว่างที่อายุสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง หรือสภาผู้แทนราษฎรถูกยุบ จะมีการประชุมวุฒิสภามีได้ เว้นแต่เป็นการประชุมที่ให้วุฒิสภำทำหน้าที่รัฐสภาตามมาตรา ๑๘ มาตรา ๒๐ มาตรา ๒๑ มาตรา ๒๒ และมาตรา ๒๒๒ โดยถือคะแนนเสียงจากจำนวนสมาชิกของวุฒิสภา

มาตรา ๑๗๑ ภายใต้บังคับมาตรา ๑๗๒ ร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญจะเสนอได้ก็แต่โดยต~~พระรัฐมนตรี~~หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือคณะรัฐมนตรี แต่ร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงิน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะเสนอได้ก็ต่อเมื่อมีคำรับรองของนายกรัฐมนตรี

การเสนอร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จะกระทำได้เมื่อพรรคการเมืองที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นสังกัด มีมติให้เสนอได้ และต้องมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร~~สองพรรคสองสมัยสอง~~ไม่น้อยกว่ายี่สิบคนรับรอง

ร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงิน หมายความว่าร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อความข้อใดข้อหนึ่ง ต่อไปนี้

(๑) การตั้งขึ้น ยกเลิก ลด เปลี่ยนแปลง แก้ไข ผ่อน หรือวางระเบียบการบังคับอันเกี่ยวกับภาษีหรืออากร

(๒) การจัดสรร รับ รักษา หรือจ่ายเงินแผ่นดิน หรือการโอนงบประมาณรายจ่ายของแผ่นดิน

(๓) ~~การตั้งขึ้น ยกเลิก ลด เปลี่ยนแปลง แก้ไข ผ่อน หรือวางระเบียบการบังคับอันเกี่ยวกับภาษีหรืออากร~~
หรือ

(๔) การกู้เงิน การค้ำประกัน หรือการใช้เงินกู้

(๕) เงินตรา

ในกรณีที่เป็นที่สงสัยว่าร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญใดเป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงินที่จะต้องมีการรับรองของนายกรัฐมนตรีหรือไม่ ให้เป็นอำนาจของที่ประชุมร่วมกันของประธานสภาผู้แทนราษฎรและประธานคณะกรรมการธิการสามัญของสภาผู้แทนราษฎรทุกคณะ เป็นผู้วินิจฉัย

ให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรจัดให้มีการประชุมเพื่อพิจารณากรณีตามวรรคสี่ภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่มีการตั้งดังกล่าว

มติของที่ประชุมร่วมตามวรรคสี่ให้ใช้เสียงข้างมากเป็นประมาณ ถ้าคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

มาตรา ๑๗๒ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่น้อยกว่าห้าหมื่นคนมีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อประธานรัฐสภาเพื่อให้รัฐสภาพิจารณากฎหมายตามที่กำหนดในหมวด ๓ และหมวด ๕ แห่งรัฐธรรมนูญนี้

คำร้องขอตามวรรคหนึ่งต้องจัดทำเป็นร่างพระราชบัญญัติเสนอมาด้วยหลักเกณฑ์วิธีการเข้าชื่อและการตรวจสอบ ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๑๗๓ ร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญใดที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้เสนอและในชั้นรับหลักการไม่เป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงิน แต่สภาผู้แทนราษฎรได้แก้ไขเพิ่มเติม และประธานสภาผู้แทนราษฎรเห็นว่าการแก้ไขเพิ่มเติมนั้นทำให้มีลักษณะเป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงิน ให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรส่งระงับการพิจารณาไว้ก่อน และภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่มีการตั้งกล่าว ให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรส่งร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นไปให้ที่ประชุมร่วมกันของประธานสภาผู้แทนราษฎรและประธานคณะกรรมการสามัญของสภาผู้แทนราษฎรทุกคณะเป็นผู้วินิจฉัย ถ้าที่ประชุมร่วมวินิจฉัยว่าการแก้ไขเพิ่มเติมนั้น ทำให้ร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นมีลักษณะเป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงิน ให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรส่งร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นไปให้นายกรัฐมนตรีรับรอง ในกรณีที่นายกรัฐมนตรีไม่ให้คำรับรอง ให้สภาผู้แทนราษฎรดำเนินการแก้ไขเพื่อมิให้ร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นเป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงิน

มาตรา ๑๗๔ ร่างพระราชบัญญัติและร่างพระราชบัญญัติประกอบ
รัฐธรรมนูญให้เสนอต่อสภาผู้แทนราษฎรก่อน

มาตรา ๑๗๔ ทวิ ร่างพระราชบัญญัติที่คณะรัฐมนตรีระบุไว้ในนโยบายที่
แถลงต่อรัฐสภาตามมาตรา ๒๑๑ ทวิ ว่าจำเป็นต่อการบริหารราชการแผ่นดิน หากสภา
ผู้แทนราษฎรลงมติไม่ให้ความเห็นชอบ และคะแนนเสียงที่ไม่ให้ความเห็นชอบไม่ถึงกึ่งหนึ่ง
ของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ คณะรัฐมนตรีอาจขอให้รัฐสภา
ประชุมร่วมกันเพื่อลงมติอีกครั้งหนึ่ง หากรัฐสภาลงมติให้ความเห็นชอบ ให้ตั้งบุคคลซึ่งเป็น
หรือมิได้เป็นสมาชิกรัฐสภามีจำนวนของแต่ละสภาเท่ากันตามที่คณะรัฐมนตรีเสนอ ประกอบ
กันเป็นคณะกรรมการร่วมกันของรัฐสภาเพื่อพิจารณาร่างพระราชบัญญัตินั้น และให้คณะ
กรรมการร่วมกันของรัฐสภารายงานและเสนอร่างพระราชบัญญัติที่ได้พิจารณาแล้ว
ต่อรัฐสภา ถ้ารัฐสภาลงมติเห็นชอบด้วยร่างพระราชบัญญัตินั้น ให้ดำเนินการต่อไปตาม
มาตรา ๙๑ ถ้ารัฐสภาลงมติไม่ให้ความเห็นชอบ ให้ร่างพระราชบัญญัตินั้นตกไป

มาตรา ๑๗๕ ภายใต้บังคับมาตรา ๑๘๑ เมื่อสภาผู้แทนราษฎรได้
พิจารณาร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่เสนอตาม
มาตรา ๑๗๔ ~~เสร็จสิ้น~~ และลงมติเห็นชอบแล้ว ให้สภาผู้แทนราษฎรเสนอร่างพระราช
บัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นต่อวุฒิสภา วุฒิสภาต้องพิจารณา
ร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่เสนอมานั้นให้เสร็จภายใน
หกสิบวัน แต่ถ้าร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นเป็นร่าง
พระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงิน ต้องพิจารณาให้เสร็จภายในสามสิบวัน ทั้งนี้ เว้นแต่
วุฒิสภาจะได้ลงมติให้ขยายเวลาออกไปเป็นกรณีพิเศษซึ่งต้องไม่เกินสามสิบวัน กำหนดวัน
ดังกล่าวให้หมายถึงวันในสมัยประชุม และให้เริ่มนับแต่วันที่ร่างพระราชบัญญัติหรือร่าง
พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นมาถึงวุฒิสภา

ระยะเวลาดังกล่าวในวรรคหนึ่ง ไม่ให้นับรวมระยะเวลาที่อยู่ในระหว่างการ
พิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญตามมาตรา ๑๗๘

ถ้าวุฒิสภาพิจารณาร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบ
รัฐธรรมนูญไม่เสร็จภายในกำหนดเวลาที่กล่าวในวรรคหนึ่ง ให้ถือว่าวุฒิสภาได้ให้ความเห็น
ชอบในร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้น

ในกรณีที่สภาผู้แทนราษฎรเสนอร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงินไปยังวุฒิสภา ให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรแจ้งไปด้วยว่าร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่เสนอไปนั้นเป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงิน คำแจ้งของประธานสภาผู้แทนราษฎรให้ถือเป็นเด็ดขาด

ในกรณีที่ประธานสภาผู้แทนราษฎรมิได้แจ้งไปว่าร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญใดเป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงิน ให้ถือว่าร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นไม่เป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงิน

มาตรา ๑๗๖ ภายใต้บังคับมาตรา ๑๘๑ เมื่อวุฒิสภาได้พิจารณา
ร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญเสร็จแล้ว

(๑) ถ้าเห็นชอบด้วยกับสภาผู้แทนราษฎร ให้ดำเนินการต่อไปตาม
มาตรา ๙๑

(๒) ถ้าไม่เห็นชอบด้วยกับสภาผู้แทนราษฎร ให้ยับยั้งร่างพระราชบัญญัติ
หรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นไว้ก่อน และส่งร่างพระราชบัญญัติหรือร่าง
พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นคืนไปยังสภาผู้แทนราษฎร

(๓) ถ้าแก้ไขเพิ่มเติม ให้ส่งร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติ
ประกอบรัฐธรรมนูญตามที่แก้ไขเพิ่มเติมนั้นไปยังสภาผู้แทนราษฎร ถ้าสภาผู้แทนราษฎร
เห็นชอบด้วยกับการแก้ไขเพิ่มเติม ให้ดำเนินการต่อไปตามมาตรา ๙๑ ถ้าเป็นกรณีอื่น
ให้แต่ละสภาตั้งบุคคลซึ่งเป็นหรือมิได้เป็นสมาชิกแห่งสภานั้น ๆ มีจำนวนเท่ากันตามที่สภา
ผู้แทนราษฎรกำหนด ประกอบเป็นคณะกรรมการร่วมกันเพื่อพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ
หรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้น และให้คณะกรรมการร่วมกันรายงานและ
เสนอร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่คณะกรรมการร่วม
กันได้พิจารณาแล้วต่อสภาทั้งสอง ถ้าสภาทั้งสองต่างเห็นชอบด้วยร่างพระราชบัญญัติหรือ
ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่คณะกรรมการร่วมกันได้พิจารณาแล้ว ให้ดำเนินการ
ต่อไปตามมาตรา ๙๑ ถ้าสภาใดสภาหนึ่งไม่เห็นชอบด้วย ก็ให้ยับยั้งร่างพระราชบัญญัติ
หรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นไว้ก่อน

คณะกรรมการร่วมกันอาจเรียกเอกสารจากบุคคลใด ๆ หรือเรียกบุคคล
ใด ๆ มาแถลงข้อเท็จจริงหรือแสดงความคิดเห็นในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติหรือ

ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญได้ และเอกสิทธิ์ที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๕๙ และ มาตรา ๑๖๐ นั้น ให้คุ้มครองถึงบุคคลผู้กระทำการที่ตามมาตรานี้ด้วย

การประชุมคณะกรรมการร่วมกันต้องมีกรรมการของสภาทั้งสองมา ประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมดจึงจะเป็นองค์ประชุม และให้นำ บทบัญญัติมาตรา ๑๕๔ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๑๗๗ ร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบ รัฐธรรมนูญที่ต้องยับยั้งไว้ตามบทบัญญัติมาตรา ๑๗๖ นั้น สภาผู้แทนราษฎรจะยกขึ้น พิจารณาใหม่ได้ต่อเมื่อเวลาหนึ่งร้อยแปดสิบวันได้ล่วงพ้นไปนับแต่วันที่วุฒิสภาส่งร่าง พระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นคืนไปยังสภาผู้แทนราษฎร สำหรับกรณีการยับยั้งตามมาตรา ๑๗๖ (๒) และนับแต่วันที่สภาใดสภาหนึ่งไม่เห็นชอบด้วย สำหรับกรณีการยับยั้งตามมาตรา ๑๗๖ (๓) ในกรณีเช่นว่านี้ ถ้าสภาผู้แทนราษฎรลงมติ ยืนยันร่างเดิมหรือร่างที่คณะกรรมการร่วมกันพิจารณาด้วยคะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่ง ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎรแล้ว ให้ถือว่าร่างพระราชบัญญัติ หรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นเป็นอันได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา และ ให้ดำเนินการต่อไปตามมาตรา ๙๑

ถ้าร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่ต้อง ยับยั้งไว้เป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงิน สภาผู้แทนราษฎรอายกร่างพระราช บัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นขึ้นพิจารณาใหม่ได้ทันที ในกรณี เช่นว่านี้ ถ้าสภาผู้แทนราษฎรลงมติยืนยันร่างเดิมหรือร่างที่คณะกรรมการร่วมกัน พิจารณาด้วยคะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้ แทนราษฎรแล้ว ให้ถือว่าร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้น เป็นอันได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา และให้ดำเนินการต่อไปตามมาตรา ๙๑

มาตรา ๑๗๘ ในระหว่างที่มีการยับยั้งร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราช บัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญใดตามบทบัญญัติมาตรา ๑๗๖ คณะรัฐมนตรีหรือสมาชิกสภา ผู้แทนราษฎรจะเสนอร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่มี หลักการอย่างเดียวกันหรือคล้ายกันกับหลักการของร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราช บัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่ต้องยับยั้งไว้มิได้

ในกรณีที่สภาผู้แทนราษฎร หรือวุฒิสภา เห็นว่าร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่เสนอหรือส่งให้พิจารณานั้น เป็นร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่มีหลักการอย่างเดียวกันหรือคล้ายกันกับหลักการของร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่ต้องยับยั้งไว้ ให้ประธานสภาผู้แทนราษฎร หรือประธานวุฒิสภา ส่งร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย ถ้าศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าเป็นร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่มีหลักการอย่างเดียวกันหรือคล้ายกันกับหลักการของร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่ต้องยับยั้งไว้ ให้ร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นตกไป

มาตรา ๑๗๙ ในกรณีที่อายุของสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงหรือมีการยุบสภาผู้แทนราษฎร ร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมหรือบรรดาร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่พระมหากษัตริย์ไม่ทรงเห็นชอบด้วย หรือเมื่อพ้นเก้าสิบวันแล้วมิได้พระราชทานคืนมา ให้เป็นอันตกไป

ในกรณีที่อายุของสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงหรือมีการยุบสภาผู้แทนราษฎร รัฐสภา สภาผู้แทนราษฎร หรือวุฒิสภา แล้วแต่กรณี จะพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม หรือร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่รัฐสภายังมิได้ให้ความเห็นชอบให้พ้นขั้นตอนต่อไปได้ เว้นแต่ถ้าคณะรัฐมนตรีที่ตั้งขึ้นใหม่ภายหลังการเลือกตั้งทั่วไปร้องขอภายในหกสิบวันนับแต่วันเรียกประชุมรัฐสภาครั้งแรกหลังการเลือกตั้งทั่วไป และรัฐสภาลงมติเห็นชอบด้วย ที่แต่ถ้าคณะรัฐมนตรีมิได้ร้องขอภายในกำหนดเวลาดังกล่าวให้สืบร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม ร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่คณะรัฐมนตรีมิได้ร้องขอให้พิจารณาต่อไปนั้นตายเป็นอันตกไป ได้แต่ ที่

การพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม ร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญต่อไปตามวรรคสอง ให้เป็นไปตามที่กำหนดในข้อบังคับการประชุมรัฐสภา

มาตรา ๑๘๐ งบประมาณรายจ่ายของแผ่นดินให้ทำเป็นพระราชบัญญัติ ถ้าพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณออกไม่ทันปีงบประมาณใหม่ ให้ใช้กฎหมายว่าด้วยงบประมาณรายจ่ายในปีงบประมาณปีก่อนนั้นไปพลางก่อน

มาตรา ๑๘๑ ร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ ร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม และร่างพระราชบัญญัติโอนงบประมาณรายจ่าย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะต้องพิจารณาให้เสร็จภายในหนึ่งร้อยห้าวันนับแต่วันที่ร่างพระราชบัญญัตินี้ถึงสภาผู้แทนราษฎร

ถ้าสภาผู้แทนราษฎรพิจารณาร่างพระราชบัญญัตินั้นไม่เสร็จภายในกำหนดเวลาที่กล่าวไว้ในวรรคหนึ่ง ให้ถือว่าสภาผู้แทนราษฎรได้ให้ความเห็นชอบในร่างพระราชบัญญัตินั้น และให้เสนอร่างพระราชบัญญัตินี้ต่อวุฒิสภา

ในการพิจารณาของวุฒิสภา วุฒิสภาจะต้องให้ความเห็นชอบหรือไม่ให้ความเห็นชอบภายในยี่สิบวันนับแต่วันที่ร่างพระราชบัญญัตินั้นมาถึงวุฒิสภา โดยจะแก้ไขเพิ่มเติมใด ๆ มิได้ ถ้าพ้นกำหนดเวลาดังกล่าวให้ถือว่าวุฒิสภาได้ให้ความเห็นชอบในร่างพระราชบัญญัตินั้น ในกรณีเช่นนี้และในกรณีที่วุฒิสภาให้ความเห็นชอบ ให้ดำเนินการต่อไปตาม มาตรา ๙๑

ถ้าร่างพระราชบัญญัตินี้ถึงวุฒิสภาไม่เห็นชอบด้วยให้นำบทบัญญัติ มาตรา ๑๗๗ วรรคสอง มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ ร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม และร่างพระราชบัญญัติโอนงบประมาณรายจ่าย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะแปรญัตติเพิ่มเติมรายการหรือจำนวนในรายการมิได้ แต่อาจแปรญัตติได้ในทางลดหรือตัดทอนรายจ่ายซึ่งมิใช่รายจ่ายตามข้อผูกพันอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้

- (๑) เงินสงฆ์ใช้ต้นเงินกู้
- (๒) ดอกเบี้ยเงินกู้
- (๓) เงินที่กำหนดให้จ่ายตามกฎหมาย

ในการพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎรหรือของคณะกรรมการธิการ การเสนอการแปรญัตติ หรือการกระทำด้วยประการใด ๆ ที่มีผลให้สมาชิกวุฒิสภาหรือกรรมการ มีส่วนไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อมในการใช้งบประมาณรายจ่าย จะกระทำมิได้

ในกรณีที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา มีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของแต่ละสภา เห็นว่ามีการกระทำฝ่าฝืนบทบัญญัติตามวรรคหก ให้เสนอความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณา และศาลรัฐธรรมนูญต้องพิจารณาวินิจฉัยภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ได้รับความเห็นดังกล่าว ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่ามีการกระทำฝ่าฝืนบทบัญญัติตามวรรคหก ให้การเสนอการแปรญัตติ หรือการกระทำดังกล่าวสิ้นผลไป

มาตรา ๑๘๒ การจ่ายเงินแผ่นดินจะกระทำได้อีกเฉพาะที่ได้อนุญาตไว้ในกฎหมายว่าด้วยงบประมาณรายจ่าย กฎหมายว่าด้วยวิธีการงบประมาณ กฎหมายเกี่ยวกับการโอนงบประมาณ หรือกฎหมายว่าด้วยเงินคงคลัง เว้นแต่ในกรณีจำเป็นรีบด่วนจะจ่ายไปก่อนก็ได้ แต่ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ ในกรณีเช่นนี้ต้องตั้งงบประมาณรายจ่ายขอใช้ในพระราชบัญญัติโอนงบประมาณรายจ่าย พระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม หรือพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณถัดไป หรือเว้นแต่เป็นกรณีตามมาตรา ๒๒๙ วรรคสอง

มาตรา ๑๘๓ สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา มีอำนาจควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินโดยบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้

มาตรา ๑๘๔ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาทุกคนมีสิทธิตั้งกระทู้ถามรัฐมนตรีในเรื่องใดเกี่ยวกับงานในหน้าที่ได้ แต่รัฐมนตรีย่อมมีสิทธิที่จะไม่ตอบเมื่อคณะรัฐมนตรีเห็นว่าเรื่องนั้นยังไม่ควรเปิดเผยเพราะเกี่ยวกับความปลอดภัยหรือประโยชน์สำคัญของแผ่นดิน

มาตรา ๑๘๕ การบริหารราชการแผ่นดินเรื่องใดที่เป็นปัญหาสำคัญที่อยู่ในความสนใจของประชาชน เป็นเรื่องที่กระทบถึงประโยชน์ของประเทศชาติหรือประชาชน หรือที่เป็นเรื่องเร่งด่วน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอาจแจ้งเป็นลายลักษณ์อักษรต่อประธานสภาผู้แทนราษฎรก่อนเริ่มประชุมในวันนั้นว่าจะถามนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีผู้รับผิดชอบในการบริหารราชการแผ่นดินเรื่องนั้นโดยไม่ต้องระบุคำถาม และให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรบรรจุเรื่องดังกล่าวไว้ในวาระการประชุมวันนั้น และให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตั้งกระทู้ถามด้วยวาจาหรือส่งตราบริหารราชการแผ่นดินนั้นได้หรือส่งตราไม่เห็นสมควรตั้งกระทู้ถามและตราขอถอนกระทู้ถามนั้นให้ตราทำไม่ได้สัปดาห์เศษหนึ่งสัปดาห์ สัปดาห์เศษไม่เห็นหนึ่งสัปดาห์

การถามและการตอบกระทู้ตามวรรคหนึ่งให้กระทำได้สัปดาห์ละหนึ่งครั้งและให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้หนึ่งตั้งกระทู้ถามด้วยวาจาเรื่องการบริหารราชการแผ่นดินนั้นได้เรื่องละไม่เกินสามครั้ง ทั้งนี้ ตามข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร

มาตรา ๑๘๖ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่าสองหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร มีสิทธิเข้าชื่อเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรี หรือขอเสนอขอตั้งคณะกรรมาธิการ หรือขอเสนอให้ยุบสภาผู้แทนราษฎร หรือขอเสนอให้ถอดถอนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือขอเสนอให้ถอดถอนรัฐมนตรีคนต่อไปซึ่งเป็นบุคคลตามมาตรา ๒๐๑ วรรคสองด้วย และเมื่อได้มีการเสนอญัตติแล้ว จะมีการยุบสภาผู้แทนราษฎรมิได้ เว้นแต่จะมีการถอนญัตติหรือการลงมตินั้นไม่ได้คะแนนเสียงตามวรรคสาม

การเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายเกี่ยวกับพฤติกรรมของนายกรัฐมนตรีที่มีพฤติการณ์ร้ายรอยผิดปกติ ส่อไปในทางทุจริตต่อหน้าที่ราชการ หรือจงใจใช้อำนาจหน้าที่กระทำหรือฝ่าฝืนบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย โดยมีผู้ได้ตั้งกรรมาธิการ หรือผู้ได้ตั้งคณะกรรมาธิการ ไม่มีการยื่นคำร้องขอตามมาตรา ๓๐๒ ก่อน จะกระทำมิได้

เมื่อการอภิปรายทั่วไปสิ้นสุดลงโดยมิใช่ด้วยมติให้ผ่านระเบียบวาระเปิดอภิปรายนั้นไป ให้สภาผู้แทนราษฎรลงมติไว้วางใจหรือไม่ไว้วางใจ การลงมติในกรณีเช่นว่านี้ มิให้กระทำในวันเดียวกับวันที่การอภิปรายสิ้นสุด มติไม่ไว้วางใจต้องมีคะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร

ในกรณีที่มติไม่ไว้วางใจมีคะแนนเสียงไม่มากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งเข้าชื่อเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายนั้น เป็นอันหมดสิทธิที่จะเข้าชื่อเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรีอีกตลอดสมัยประชุมนั้น

ในกรณีที่มติไม่ไว้วางใจมีคะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร ให้ประธานรัฐสภานำชื่อผู้ที่ได้รับการเสนอชื่อตามวรรคหนึ่งกราบบังคมทูลเพื่อทรงแต่งตั้งต่อไปและมีให้นำมาตรา ๒๐๓ มาใช้บังคับ

การวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญต้องกระทำภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับเรื่อง และให้พ้นทบทบัญญัติมาตรา ๒๕๒ บรรทัดสอง มาตรา ๒๕๒ บรรทัดที่ห้าหรือสองหรือสี่ไม่ถูกต้องมาตรา ๒๕๒ บรรทัดสองมาตรา ๒๕๒ บรรทัดที่สาม

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยว่าร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญหรือร่างข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ร่างข้อบังคับการประชุมวุฒิสภาหรือร่างข้อบังคับการประชุมรัฐสภาใดมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้ ให้ข้อความที่ขัดหรือแย้งนั้นเป็นอันตกไป ในกรณีที่วินิจฉัยว่าข้อความดังกล่าวเป็นสาระสำคัญ หรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญหรือร่างข้อบังคับการประชุมนั้น ตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ ให้ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญหรือร่างข้อบังคับการประชุมดังกล่าวเป็นอันตกไป

ส่วนที่ ๖

การประชุมร่วมกันของรัฐสภา

มาตรา ๑๙๓ ในกรณีต่อไปนี้ ให้รัฐสภาประชุมร่วมกัน

(๑) การให้ความเห็นชอบในการแต่งตั้งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ตาม

มาตรา ๑๘

(๒) การปฏิญาณตนของผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ต่อรัฐสภาตาม

มาตรา ๒๐

(๓) การรับทราบการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายระเบียบว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พระพุทธศักราช ๒๔๖๗ ตามมาตรา ๒๑

(๔) การรับทราบหรือให้ความเห็นชอบในการสืบราชสมบัติตามมาตรา ๒๒

(๕) การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบ

รัฐธรรมนูญใหม่ตามมาตรา ๙๒

(๖) การเลือกกรรมการการเลือกตั้งตามมาตรา ๑๔๑ และมาตรา ๑๔๖

(๗) การมีมติให้รัฐสภาพิจารณาเรื่องอื่นในสมัยประชุมสามัญนิติบัญญัติให้

พิสดารกรณีอื่นได้ตามมาตรา ๑๖๑

(๘) การให้ความเห็นชอบในการปิดสมัยประชุมตามมาตรา ๑๖๒

(๙) การเปิดประชุมรัฐสภาตามมาตรา ๑๖๓

(๙ ทวิ) การให้ความเห็นชอบให้พิจารณาร่างพระราชบัญญัติ

ตามมาตรา ๑๗๔ ทวิ

(๑๐) การให้ความเห็นชอบให้พิจารณาร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม
ร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญต่อไปตามมาตรา ๑๗๔
วรรคสอง

- (๑๑) การตราข้อบังคับการประชุมรัฐสภาตามมาตรา ๑๗๔
- (๑๒) การเลือกผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาตามมาตรา ๑๗๖
- (๑๓) การแต่งตั้งกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติตามมาตรา ๑๗๙
- (๑๔) การแถลงนโยบายตามมาตรา ๒๑๑ ทวิ
- (๑๕) การเปิดอภิปรายทั่วไปตามมาตรา ๒๑๓
- (๑๖) การให้ความเห็นชอบในการประกาศสงครามตามมาตรา ๒๒๒
- (๑๗) การให้ความเห็นชอบหนังสือสัญญาตามมาตรา ๒๒๓
- (๑๘) การเลือกตุลาการศาลรัฐธรรมนูญตามมาตรา ๒๕๖ และมาตรา ๒๖๑

และตราให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญพ้นจากตำแหน่งตามมาตรา ๒๖๒

- (๑๙) การเลือกกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมผู้ทรงคุณวุฒิตามมาตรา ๒๗๓
- (๒๐) การแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิเป็นตุลาการในศาลปกครองสูงสุดตาม

มาตรา ๒๗๖

(๒๑) การแต่งตั้งประธานตุลาการศาลปกครองสูงสุดตามมาตรา ๒๗๗ และ
การเลือกกรรมการตุลาการศาลปกครองผู้ทรงคุณวุฒิตามมาตรา ๒๗๘

(๒๒) การเลือกกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติตาม
มาตรา ๒๙๕ และมาตรา ๒๙๖ การถอดถอนกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริต
แห่งชาติตามมาตรา ๒๙๗ และการให้ความเห็นชอบในการแต่งตั้งเลขาธิการคณะกรรมการ
ป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติตามมาตรา ๓๐๐ วรรคสอง

(๒๓) การถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่ง นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภา
ผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ประธานศาลฎีกา ประธานศาลปกครองสูงสุด อัยการสูงสุด
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา กรรมการตรวจนับแผ่นดิน ผู้พิพากษา
หรือตุลาการ พนักงานอัยการ หรือผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูงตามมาตรา ๓๐๕

(๒๔) การเลือกกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน และการให้ความเห็นชอบในการ
แต่งตั้งผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินตามมาตรา ๓๑๖

(๒๕) การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญตามมาตรา ๓๑๗

มาตรา ๑๙๗ ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภามีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

(๑) พิจารณาและสอบสวนหาข้อเท็จจริงตามคำร้องเรียนในกรณี

(ก) การไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย หรือปฏิบัตินอกเหนืออำนาจหน้าที่ตามกฎหมายของเจ้าหน้าที่ ข้าราชการ พนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐส่วนท้องถิ่น

(ข) การปฏิบัติหรือละเลยไม่ปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ ข้าราชการ พนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐส่วนท้องถิ่น ที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ร้องเรียนหรือประชาชน โดยไม่เป็นธรรม ไม่ว่าจะการนั้นจะเป็นการชอบหรือไม่ชอบด้วยอำนาจหน้าที่ก็ตาม

(ค) กรณีอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

(๒) จัดทำรายงานพร้อมทั้งเสนอความเห็นและข้อเสนอแนะต่อรัฐสภา

มาตรา ๑๙๘ ในกรณีที่ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาเห็นว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ หรือการกระทำใดของรัฐบุคคลใดตามมาตรา ๑๙๗ (๑) มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาเสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญหรือศาลอื่นที่มีอำนาจปกครองเพื่อพิจารณาวินิจฉัย ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ที่รัฐสภาว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลปกครองอื่นแล้วแต่กรณี

ให้ศาลรัฐธรรมนูญหรือศาลอื่นที่มีอำนาจปกครองแล้วแต่กรณี พิจารณาวินิจฉัยเรื่อง que ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาเสนอตามวรรคหนึ่งโดยมิชักช้า

ส่วนที่ ๘

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

มาตรา ๑๙๙ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ประกอบด้วยประธานกรรมการคนหนึ่ง และกรรมการอื่นอีกสิบคน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของรัฐสภาจากผู้ซึ่งมีความรู้หรือประสบการณ์ด้านการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนเป็นที่ประจักษ์ชัดให้ทั้งนี้ ต้องมีผู้แทนจากองค์กรเอกชนด้านสิทธิมนุษยชนไม่น้อยกว่าห้าคน

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีอำนาจเรียกเอกสารหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากบุคคลใด หรือเรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำ รวมทั้งมีอำนาจอื่นเพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

หมวด ๗

คณะรัฐมนตรีและรัฐมนตรี

มาตรา ๒๐๑ พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีคนหนึ่ง และรัฐมนตรีอื่นอีกไม่เกินสี่สิบเก้าคนประกอบเป็นคณะรัฐมนตรี มีหน้าที่บริหารราชการแผ่นดิน นายกรัฐมนตรีต้องแต่งตั้งจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือผู้เคยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแต่พ้นจากสมาชิกภาพตามมาตรา ๑๑๗ (๗) ในอายุของสภาผู้แทนราษฎรชุดเดียวกัน

ในตราแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีนายกรัฐมนตรีให้ประธานรัฐสภาตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร รัฐมนตรีเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี

มาตรา ๒๐๒ คณะรัฐมนตรีประกอบด้วยนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีอื่นตาม มาตรา ๒๐๑ วรรคหนึ่ง ที่นายกรัฐมนตรีกำหนดซึ่งไม่น้อยเกินสี่สิบเก้าคน มีหน้าที่กำหนดและดำเนินการบริหารราชการแผ่นดิน

มาตรา ๒๐๓ ให้สภาผู้แทนราษฎรพิจารณาให้ความเห็นชอบบุคคลซึ่งสมควรได้รับแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีให้แล้วเสร็จภายในสามสิบวันนับแต่วันที่มีการเรียกประชุมรัฐสภาเพื่อให้สมาชิกได้ประชุมเป็นครั้งแรกตามมาตรา ๑๖๑

การเสนอชื่อบุคคลซึ่งสมควรได้รับแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีตามวรรคหนึ่งต้องมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎรรับรอง

มติของสภาผู้แทนราษฎรที่เห็นชอบด้วยในการแต่งตั้งบุคคลใดให้เป็นนายกรัฐมนตรี ต้องมีคะแนนเสียงเกินกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร การลงมติในกรณีเช่นนี้ให้กระทำโดยการลงคะแนนโดยเปิดเผย

มาตรา ๒๐๔ ในกรณีที่พ้นกำหนดสามสิบวันนับแต่วันที่มีการเรียกประชุม รัฐสภาเพื่อให้สมาชิกได้มาประชุมเป็นครั้งแรกแล้ว ไม่ปรากฏว่ามีบุคคลใดได้รับคะแนนเสียง เห็นชอบให้ได้รับแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีตามมาตรา ๒๐๓ วรรคสาม ภายในสิบห้าวัน นับแต่วันที่พ้นกำหนดเวลาดังกล่าว ให้ประธานรัฐสภาผู้แทนราษฎร ขอความเห็นชอบ ขึ้นกราบบังคมทูล เพื่อทรงมีพระบรมราชโองการ โปรดเกล้าโปรดกระหม่อม แต่งตั้งบุคคลซึ่ง ได้รับคะแนนเสียงสูงสุดให้เป็นนายกรัฐมนตรี

มาตรา ๒๐๕ นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีจะเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภาในขณะเดียวกันมิได้

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งได้รับแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรี หรือ สมาชิกวุฒิสภาซึ่งได้รับแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรี ให้พ้นจากตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภา แล้วแต่กรณี เมื่อพ้นสามสิบวันนับแต่วันที่มิพระบรมราชโองการแต่งตั้ง

มาตรา ๒๐๖ ก่อนเข้ารับหน้าที่ รัฐมนตรีต้องถวายสัตย์ปฏิญาณต่อ พระมหากษัตริย์ด้วยถ้อยคำดังต่อไปนี้

“ข้าพระพุทธเจ้า (ชื่อผู้ปฏิญาณ) ขอถวายสัตย์ปฏิญาณว่า ข้าพระพุทธเจ้า จะจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ และจะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อประโยชน์ ของประเทศและประชาชน ทั้งจะรักษาไว้และปฏิบัติตามซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ทุกประการ”

มาตรา ๒๐๗ คณะรัฐมนตรีที่ประกอบด้วยสมาชิกพรรคการเมืองใด ซึ่งมีสมาชิกพรรคการเมือง นั้น ต้องเป็นสมาชิกพรรคการเมือง ที่ ตนสังกัด หรือ ไม่มีสมาชิกพรรคการเมือง นั้น ทั้งนี้ ตราบเท่าที่ ตนเป็นสมาชิกพรรคการเมือง นั้น นับแต่วันเข้ารับหน้าที่ จน พ้นจากตำแหน่ง มาตรา ๒๐๘

มาตรา ๒๐๘ รัฐมนตรีต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้

- (๑) มีสัญชาติไทยโดยการเกิด
- (๒) มีอายุไม่ต่ำกว่าสามสิบห้าปีบริบูรณ์
- (๓) ไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๑๐๘ (๑)(๒)(๓)(๔)(๖)(๗)

(๘)(๑๒)(๑๓) หรือ (๑๔)

(๔) ไม่เคยต้องคำพิพากษาให้จำคุกตั้งแต่สองปีขึ้นไป โดยได้พ้นโทษมายังไม่ถึงห้าปีก่อนได้รับแต่งตั้ง เว้นแต่ในความผิดอันได้กระทำโดยประมาท

มาตรา ๒๐๙ รัฐมนตรีจะเป็นข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ นอกจากข้าราชการการเมืองมิได้

มาตรา ๒๑๐ รัฐมนตรีจะดำรงตำแหน่งหรือกระทำการใด ๆ ตามที่บัญญัติในมาตรา ๑๐๙ มิได้ เว้นแต่ตำแหน่งที่ต้องดำรงตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย และจะพึงพรรณนารวมทั้งบรรณการผู้เลือกตั้ง หรือผู้เลือกตั้ง หรือผู้ดำรงตำแหน่งอื่นใดในห้างหุ้นส่วนบริษัท หรือองค์การใด ๆ ที่ดำเนินธุรกิจโดยมุ่งหาผลประโยชน์กำไรหรือรายได้มาแบ่งปันกัน หรือเป็นลูกจ้างของบุคคลใด ๆ ก็มิได้ด้วย

มาตรา ๒๑๐ ทวิ รัฐมนตรีต้องไม่เป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท หรือไม่คงไว้ซึ่งความเป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทต่อไป ทั้งนี้ ตามจำนวนที่กฎหมายบัญญัติ ในกรณีที่รัฐมนตรีผู้ใดประสงค์จะได้รับประโยชน์จากกรณีดังกล่าวต่อไป ให้รัฐมนตรีผู้นั้นแจ้งให้ประธานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติทราบภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแต่งตั้ง และให้รัฐมนตรีผู้นั้นโอนหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทดังกล่าวให้นิติบุคคลซึ่งจัดการทรัพย์สินเพื่อประโยชน์ของผู้อื่น ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

ห้ามมิให้รัฐมนตรีผู้นั้นกระทำการใดอันมีลักษณะเป็นการเข้าไปบริหารหรือจัดการใด ๆ เกี่ยวกับหุ้นหรือกิจการของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทดังกล่าว

มาตรา ๒๑๑ รัฐมนตรีย่อมมีสิทธิเข้าประชุมและแถลงข้อเท็จจริงหรือแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมสภา แต่ไม่มีสิทธิออกเสียงลงคะแนน ในกรณีที่สภาผู้แทนราษฎรมิมติให้เข้าประชุมในเรื่องใด รัฐมนตรีต้องเข้าร่วมประชุม

เอกสิทธิ์ที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๕๙ และมาตรา ๑๖๐ ให้นำมาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๒๑๑ ทวิ คณะรัฐมนตรีที่จะเข้าบริหารราชการแผ่นดินต้องแถลงนโยบายต่อรัฐสภาโดยไม่มีการลงมติความไว้วางใจ ทั้งนี้ ภายในสิบห้าวันนับแต่วันเข้ารับหน้าที่

ก่อนแถลงนโยบายต่อรัฐสภาตามวรรคหนึ่ง หากมีกรณีที่สำคัญและจำเป็นเร่งด่วนซึ่งหากปล่อยให้เนิ่นช้าไปจะกระทบต่อประโยชน์สำคัญของแผ่นดิน คณะรัฐมนตรีที่เข้ารับหน้าที่จะดำเนินการไปพลางก่อนเพียงเท่าที่จำเป็นก็ได้

มาตรา ๒๑๒ ในการบริหารราชการแผ่นดิน รัฐมนตรีต้องดำเนินการตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ กฎหมาย และนโยบายที่ได้แถลงไว้ตามมาตรา ๒๑๑ ทวิ และต้องรับผิดชอบต่อสภาผู้แทนราษฎรในหน้าที่ของตน รวมทั้งต้องรับผิดชอบร่วมกันต่อรัฐสภาในนโยบายทั่วไปของคณะรัฐมนตรี

มาตรา ๒๑๓ ในกรณีที่มีปัญหาสำคัญเกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดิน ที่คณะรัฐมนตรีเห็นสมควรจะฟังความคิดเห็นของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา นายกรัฐมนตรีจะแจ้งไปยังประธานรัฐสภาขอให้มีการเปิดอภิปรายทั่วไปในที่ประชุมรัฐสภาก็ได้ ในกรณีเช่นว่านี้ รัฐสภาจะลงมติในปัญหาที่อภิปรายมิได้

มาตรา ๒๑๓ ทวิ ในกรณีที่คณะรัฐมนตรีเห็นว่ากิจการในเรื่องใดอาจกระทบถึงประโยชน์ได้เสียของประเทศชาติหรือประชาชน นายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีอาจปรึกษาประธานสภาผู้แทนราษฎรและประธานวุฒิสภาเพื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษาให้มีการออกเสียงประชามติได้

การออกเสียงประชามติต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์ในการขอปรึกษาความเห็นของประชาชนว่าจะเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบกิจการสำคัญในเรื่องใดเรื่องหนึ่งตามวรรคหนึ่ง ซึ่งมีใช่เรื่องที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้ การออกเสียงประชามติที่เกี่ยวกับตัวบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือคณะบุคคลใดคณะบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะ จะกระทำมิได้

ประกาศตามวรรคหนึ่งต้องกำหนดวันให้ประชาชนออกเสียงประชามติซึ่งจะต้องไม่ก่อนเก้าสิบวันแต่ไม่ช้ากว่าหนึ่งร้อยยี่สิบวันนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา และวันออกเสียงประชามติต้องเป็นวันเดียวกันทั่วราชอาณาจักร

ในระหว่างที่ประกาศตามวรรคหนึ่งมีผลใช้บังคับ รัฐต้องดำเนินการให้บุคคลฝ่ายที่เห็นชอบและไม่เห็นชอบกับกิจการนั้น แสดงความคิดเห็นของตนได้โดยเท่าเทียมกัน

บุคคลผู้มีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรย่อมมีสิทธิออกเสียงประชามติในการออกเสียงประชามติ หากผลปรากฏว่ามีผู้มาใช้สิทธิออกเสียงประชามติเป็นจำนวนไม่ถึงหนึ่งในห้าของจำนวนผู้มีสิทธิออกเสียงประชามติ ให้ถือว่าประชาชนโดยเสียงข้างมากไม่เห็นชอบด้วยกับเรื่องที่ขอปรึกษานั้น แต่ถ้ามีผู้มาใช้สิทธิออกเสียงประชามติมากกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนผู้มีสิทธิออกเสียงประชามติและปรากฏว่าผู้ออกเสียงประชามติโดยเสียงข้างมากให้ความเห็นชอบ ให้ถือว่าประชาชนโดยเสียงข้างมากเห็นชอบด้วยกับเรื่องที่ขอปรึกษานั้น

การออกเสียงประชามติตามมาตรานี้ให้มีผลเป็นเพียงการให้คำปรึกษาแก่คณะรัฐมนตรีในเรื่องนั้น

หลักเกณฑ์และวิธีการออกเสียงประชามติให้เป็นไปตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการออกเสียงประชามติ

มาตรา ๒๑๔ รัฐมนตรีทุตตทั้งคณะพ้นจากตำแหน่ง เมื่อ

(๑) ความเป็นรัฐมนตรีของนายกรัฐมนตรีสิ้นสุดลงตามมาตรา ๒๑๕

(๒) อายุสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงหรือมีการยุบสภาผู้แทนราษฎร

(๓) คณะรัฐมนตรีลาออก

คณะรัฐมนตรีสละรัฐมนตรีอื่นที่ไม่ได้มีสมมติในคณะรัฐมนตรีที่พ้นจากตำแหน่ง ต้องอยู่ในตำแหน่งเพื่อปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่าคณะรัฐมนตรีสละรัฐมนตรีอื่นที่ไม่ได้มีสมมติในคณะรัฐมนตรีที่ตั้งขึ้นใหม่จะเข้ารับหน้าที่ แต่ในกรณีพ้นจากตำแหน่งตาม (๒) จะใช้อำนาจแต่งตั้งหรือโยกย้ายข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำหรือพนักงานของหน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือให้บุคคลดังกล่าวพ้นจากตำแหน่งไม่ได้ เว้นแต่จะได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการการเลือกตั้ง

ในกรณีที่ความเป็นรัฐมนตรีของนายกรัฐมนตรีสิ้นสุดลงตามมาตรา ๒๑๕

(๑)(๒)(๓)(๔)(๖) หรือ (๘) ให้ดำเนินการตามมาตรา ๒๐๓ และมาตรา ๒๐๔ โดยอนุโลม

มาตรา ๒๑๕ ความเป็นรัฐมนตรีสิ้นสุดลงเฉพาะตัว เมื่อ

(๑) ตาย

(๒) ลาออก

(๓) ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๒๐๘

(๔) ต้องคำพิพากษาให้จำคุก

(๕) สภาผู้แทนราษฎรลงมติไม่ไว้วางใจตามมาตรา ๑๘๖ หรือมาตรา ๑๘๗

(๖) กระทำการอันต้องห้ามตามมาตรา ๒๑๐ หรือมาตรา ๒๑๐ ทวิ

(๗) มีพระบรมราชโองการตามมาตรา ๒๑๖

(๘) รัฐสภามีมติให้ถอดถอนออกจากตำแหน่งตามมาตรา ๓๐๕

ให้นำบทบัญญัติมาตรา ๙๔ และมาตรา ๙๕ มาใช้บังคับแต่กกับการสิ้นสุดของความเป็นรัฐมนตรีตาม (๒) (๓) (๔) หรือ (๖)

มาตรา ๒๑๖ พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการให้รัฐมนตรีพ้นจากความเป็นรัฐมนตรีตามที่นายกรัฐมนตรีถวายคำแนะนำ

มาตรา ๒๑๗ ในกรณีเพื่อประโยชน์ในอันที่จะรักษาความปลอดภัยของประเทศ ความปลอดภัยสาธารณะ ความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ หรือป้องปัดภัยพิบัติสาธารณะพระมหากษัตริย์จะทรงตราพระราชกำหนดให้ใช้บังคับดังเช่นพระราชบัญญัติก็ได้

การตราพระราชกำหนดตามวรรคหนึ่ง ให้กระทำได้เฉพาะเมื่อคณะรัฐมนตรีเห็นว่าเป็นกรณีฉุกเฉินที่มีความจำเป็นรีบด่วนอันมิอาจจะหลีกเลี่ยงได้

ในการประชุมรัฐสภาคราวต่อไป ให้คณะรัฐมนตรีเสนอพระราชกำหนดนั้นต่อรัฐสภาเพื่อพิจารณาโดยไม่ชักช้า ถ้าอยู่นอกสมัยประชุมและการรอการเปิดสมัยประชุมสามัญจะเป็นการชักช้า คณะรัฐมนตรีต้องดำเนินการให้มีการเรียกประชุมรัฐสภาสามัญวิสามัญเพื่อพิจารณาอนุมัติหรือไม่อนุมัติพระราชกำหนดโดยเร็ว ถ้าสภาผู้แทนราษฎรไม่อนุมัติหรือสภาผู้แทนราษฎรอนุมัติแต่วุฒิสภาไม่อนุมัติและสภาผู้แทนราษฎรยืนยันการอนุมัติด้วยคะแนนเสียงไม่มากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร ให้พระราชกำหนดนั้นตกไป แต่ทั้งนี้ไม่กระทบกระเทือนกิจการที่ได้เป็นไปในระหว่างที่ใช้พระราชกำหนดนั้น

หากพระราชกำหนดตามวรรคหนึ่งมีผลเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมหรือยกเลิกบทบัญญัติแห่งกฎหมายใด และพระราชกำหนดนั้นต้องตกไปตามวรรคสาม ให้บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่มีอยู่ก่อนการแก้ไขเพิ่มเติมหรือยกเลิกมีผลใช้บังคับต่อไปนับแต่วันที่การไม่อนุมัติพระราชกำหนดนั้นมีผล

ถ้าสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาอนุมัติพระราชกำหนดนั้น หรือถ้าวุฒิสภาไม่อนุมัติและสภาผู้แทนราษฎรยืนยันการอนุมัติด้วยคะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร ให้พระราชกำหนดนั้นมีผลใช้บังคับเป็นพระราชบัญญัติต่อไป

การอนุมัติหรือไม่อนุมัติพระราชกำหนด ให้นายกรัฐมนตรี ปรึกษาในราชกิจจานุเบกษาในกรณีไม่อนุมัติ ให้มีผลตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา

การพิจารณาพระราชกำหนดของวุฒิสภาผู้แทนราษฎรและของวุฒิสภาผู้แทนราษฎรในกรณียืนยันการอนุมัติพระราชกำหนด จะต้องกระทำในโอกาสแรกที่มีการประชุมสภานั้น ๆ

มาตรา ๒๑๘ ก่อนที่สภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภาจะได้อนุมัติพระราชกำหนดใดตามมาตรา ๒๑๗ วรรคสาม สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของแต่ละสภา มีสิทธิเข้าชื่อเสนอความเห็นต่อประธานแห่งสภาที่ตนเป็นสมาชิกว่าพระราชกำหนดนั้นไม่เป็นไปตามมาตรา ๒๑๗ วรรคหนึ่ง และให้ประธานแห่งสภาที่ได้รับความเห็นดังกล่าว ส่งความเห็นนั้นไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัย เมื่อศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยแล้ว ให้ศาลรัฐธรรมนูญแจ้งคำวินิจฉัยนั้นไปยังประธานแห่งสภาที่ส่งความเห็นนั้นมา

เมื่อประธานสภาผู้แทนราษฎรหรือประธานวุฒิสภาได้รับความเห็นของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้รอการพิจารณาพระราชกำหนดนั้นไว้ก่อนจนกว่าจะได้รับแจ้งคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญตามวรรคหนึ่ง

ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าพระราชกำหนดใดไม่เป็นไปตามมาตรา ๒๑๗ วรรคหนึ่ง ให้พระราชกำหนดนั้นไม่มีผลบังคับมาแต่ต้น

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญว่าพระราชกำหนดใดไม่เป็นไปตามมาตรา ๒๑๗ วรรคหนึ่ง ต้องมีคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทั้งหมด

มาตรา ๒๑๙ ในระหว่างสมัยประชุม ถ้ามีความจำเป็นต้องมีกฎหมายเกี่ยวกับภาษีอากรหรือเงินตราซึ่งจะต้องได้รับการพิจารณาโดยด่วนและลับเพื่อรักษาประโยชน์ของแผ่นดิน พระมหากษัตริย์จะทรงตราพระราชกำหนดให้ใช้บังคับดังเช่นพระราชบัญญัติก็ได้

พระราชกำหนดที่ได้ตราขึ้นตามวรรคหนึ่ง จะต้องนำเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎรภายในสามวันนับแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา และให้นำบทบัญญัติมาตรา ๒๑๗ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๒๒๐ พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการตราพระราชกฤษฎีกาโดยไม่ขัดต่อกฎหมาย

มาตรา ๒๒๑ พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการประกาศใช้และเลิกใช้กฎอัยการศึกตามลักษณะและวิธีการตามกฎหมายว่าด้วยกฎอัยการศึก

ในกรณีที่มีความจำเป็นต้องประกาศใช้กฎอัยการศึกเฉพาะแห่งเป็นการรีบด่วน เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารย่อมกระทำได้ตามกฎหมายว่าด้วยกฎอัยการศึก

มาตรา ๒๒๒ พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการประกาศสงครามเมื่อได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา

มติให้ความเห็นชอบของรัฐสภาต้องมีคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา

ในระหว่างที่อายุสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงหรือสภาผู้แทนราษฎรถูกยุบ ให้วุฒิสภากำหน้าที่รัฐสภาในการให้ความเห็นชอบตามวรรคหนึ่ง และการลงมติดังต้องมีคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกวุฒิสภาทั้งหมดเท่าที่มีอยู่

มาตรา ๒๒๓ พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการทำหนังสือสัญญาสันติภาพ สัญญาสงบศึก และสัญญาอื่นกับนานาประเทศหรือกับองค์การระหว่างประเทศ

หนังสือสัญญาใดมีบทเปลี่ยนแปลงอาณาเขตไทยหรือเขตอำนาจแห่งรัฐ หรือจะต้องออกพระราชบัญญัติเพื่อให้การเป็นไปตามสัญญา ต้องได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา

มาตรา ๒๒๔ พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษ

เจ้าพนักงานที่มีอยู่เดิม การโอนข้าราชการ งบประมาณรายจ่าย รวมทั้งทรัพย์สินและหนี้สิน
เอาไว้ด้วย

การดำเนินการตามวรรคสองกับกระทรวง ทบวง กรม ที่มีพระราชบัญญัติ
จัดตั้งขึ้นแล้วให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกา โดยให้ถือว่าพระราชกฤษฎีกาที่ตราขึ้นนั้นมีผล
เป็นการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติในพระราชบัญญัติหรือกฎหมายที่มีผลใช้บังคับได้ดังเช่น
พระราชบัญญัติในส่วนที่เกี่ยวข้องด้วย

มาตรา ๒๓๐ บทกฎหมาย พระราชหัตถเลขา และพระบรมราชโองการใด ๆ
อันเกี่ยวกับราชการแผ่นดิน ต้องมีรัฐมนตรีลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ เว้นแต่ที่มี
บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่นในรัฐธรรมนูญนี้

มาตรา ๒๓๑ บทกฎหมายที่ทรงลงพระปรมาภิไธยแล้วหรือถือเสมือนหนึ่ง
ว่าได้ทรงลงพระปรมาภิไธยแล้ว ให้นำไปประกาศในราชกิจจานุเบกษาโดยพลัน แต่ที่ส่วนนี้
ตั้งแต่วันนี้ถึงสิ้นวันหนึ่งแต่วันที่ทรงลงพระปรมาภิไธยหรือสิ้นวันหนึ่งแต่วันที่ตั้งแล้วได้ทรงลงพระ
ปรมาภิไธย

หมวด ๘

ศาล

ส่วนที่ ๑

บททั่วไป

มาตรา ๒๓๒ การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีเป็นอำนาจของศาลซึ่งต้อง
ดำเนินการตามรัฐธรรมนูญ ตามกฎหมาย และในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์

มาตรา ๒๓๓ บรรดาศาลทั้งหลายจะตั้งขึ้นได้ก็แต่โดยพระราชบัญญัติ
การตั้งศาลขึ้นใหม่เพื่อพิจารณาพิพากษาคดีใดคดีหนึ่งหรือคดีที่มีข้อหาฐาน
ใดฐานหนึ่งโดยเฉพาะแทนศาลที่มีอยู่ตามกฎหมายสำหรับพิจารณาพิพากษาคดีนั้น
จะกระทำมิได้

ไม่มีโอกาสได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่น บุคคลนั้นหรือทายาทย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ ทั้งนี้ ตามเงื่อนไขและวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๒๔๕ บุคคลใดตกเป็นจำเลยในคดีอาญาและถูกคุมขังระหว่างการพิจารณาคดี หากปรากฏตามคำพิพากษาอันถึงที่สุดในการคดีนั้นว่าข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่า จำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิด หรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด บุคคลนั้นย่อมมีสิทธิที่จะได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามสมควร ตลอดจนบรรดาสิทธิที่เสียไปเพราะการนั้นคืน ทั้งนี้ ตามเงื่อนไขและวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๒๔๖ บุคคลใดต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาอันถึงที่สุด บุคคลนั้น ผู้มีส่วนได้เสีย หรือพนักงานอัยการ อาจร้องขอให้มีการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ได้ และหากปรากฏตามคำพิพากษาของศาลที่รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ว่าบุคคลนั้นมิได้เป็นผู้กระทำความผิด บุคคลนั้นหรือทายาทย่อมมีสิทธิที่จะได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามสมควร ตลอดจนบรรดาสิทธิที่เสียไปเพราะผลแห่งคำพิพากษานั้นคืน ทั้งนี้ ตามเงื่อนไขและวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๒๔๖ ทวิ ในคดีอาญาที่เป็นคดีความผิดต่อรัฐที่มีอัตราโทษจำคุกตั้งแต่สามปีขึ้นไป และไม่มีราษฎรเป็นผู้เสียหาย หรือคดีอุกฉกรรจ์ที่มีอัตราโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีขึ้นไปหรือจำคุกตลอดชีวิตหรือประหารชีวิต และพนักงานสอบสวนมีความเห็นควรสั่งฟ้องผู้ต้องหา ถ้าพนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องคดีใด ให้พนักงานอัยการส่งคำสั่งของตนและสำนวนการสอบสวนคดีนั้นไปยังศาลที่มีเขตอำนาจเพื่อพิจารณาคำสั่งไม่ฟ้องดังกล่าว

ในกรณีที่ศาลเห็นชอบตามคำสั่งของพนักงานอัยการให้ศาลแจ้งความเห็นและสั่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการ แต่หากศาลเห็นควรให้ฟ้อง ให้ส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมความเห็นไปยังพนักงานอัยการเพื่อดำเนินการฟ้องคดีต่อไป

ผู้พิพากษาที่พิจารณาดรจนวนและมีความเห็นตามวรรคสอง จะเป็นองค์คณะพิจารณาและทำคำพิพากษาหรือมีคำสั่งในคดีที่ได้ยื่นฟ้องตามวรรคสองมิได้

มาตรา ๒๔๗ ในกรณีที่มีปัญหาขัดแย้งในหรือสงสัยเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่พิชระณพิพตษตติระหว่างศาลยุติธรรม ศาลปกครอง ศาลทหาร หรือศาลอื่น หรือมีปัญหขัดแย้งในหรือสงสัยต้งระหว่างตัสหรือตพิพตษตติสูงสุดชษตตยุติธรรม ตต

บทบรรณ ศกศททท หรือศกศสอื่นให้ศกศสรัฐธรรมนูญวินิจฉัยชี้ขาด ตามหลักเกณฑ์และวิธีการ
ที่กฎหมายบัญญัติ

หลักเกณฑ์การเสนอปัญหาตามวรรคหนึ่งให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๒๔๘ ผู้พิพากษาและตุลาการมีอิสระระดมในระดมของตนในการ
พิจารณาพิพากษาอรรถคดีให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญและกฎหมาย

การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีของผู้พิพากษาและตุลาการไม่อยู่ภายใต้
การบังคับบัญชาตามลำดับชั้น

การจ่ายสำนวนคดีให้ผู้พิพากษาและตุลาการ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์
ที่กฎหมายบัญญัติ

การเรียกคืนสำนวนคดีหรือการโอนสำนวนคดี จะกระทำมิได้ เว้นแต่เป็นกรณี
ที่จะกระทบกระเทือนต่อความยุติธรรมในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดี

การโยกย้ายผู้พิพากษาและตุลาการโดยไม่ได้รับความยินยอมจากผู้พิพากษา
และตุลาการนั้น จะกระทำมิได้ เว้นแต่เป็นการโยกย้ายตามวาระตามที่กฎหมายบัญญัติ
เป็นการเลื่อนตำแหน่งให้สูงขึ้น เป็นกรณีที่อยู่ในระหว่างถูกดำเนินการทางวินัย หรือตกเป็น
จำเลยในคดีอาญา

มาตรา ๒๔๙ ผู้พิพากษาและตุลาการจะเป็นข้าราชการการเมืองหรือผู้ดำรง
ตำแหน่งทางการเมืองมิได้

มาตรา ๒๕๐ พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งผู้พิพากษาและตุลาการและทรงให้
พ้นจากตำแหน่ง เว้นแต่กรณีพ้นจากตำแหน่งเพราะความตาย

การแต่งตั้งและการให้ผู้พิพากษาและตุลาการในศาลอื่นนอกจากศาล
รัฐธรรมนูญ ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง และศาลทหาร พ้นจากตำแหน่ง ตลอดจนอำนาจ
พิพากษาคดีและวิธีพิจารณาของศาลดังกล่าว ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการ
จัดตั้งศาลนั้น

มาตรา ๒๕๑ ก่อนเข้ารับหน้าที่ ผู้พิพากษาและตุลาการต้องถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระมหากษัตริย์ด้วยถ้อยคำดังต่อไปนี้

“ข้าพระพุทธเจ้า (ชื่อผู้ปฏิญาณ) ขอถวายสัตย์ปฏิญาณว่า ข้าพระพุทธเจ้าจะจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ และจะปฏิบัติหน้าที่ในพระปรมาภิไธยด้วยความซื่อสัตย์สุจริต โดยปราศจากอคติทั้งปวง เพื่อให้เกิดความยุติธรรมแก่ประชาชน และความสงบสุขแห่งราชอาณาจักร ทั้งจะรักษาไว้และปฏิบัติตามซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและกฎหมายทุกประการ”

มาตรา ๒๕๒ เงินเดือน เงินประจำตำแหน่ง และประโยชน์ตอบแทนอื่นของผู้พิพากษาและตุลาการ ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งจะต้องมีจำนวนพอสมควรแก่ตำแหน่งหน้าที่โดยสมควรที่สมควรสุจริต ที่สมควร และสมควรที่สุด ทั้งนี้ จะนำระบบบัญชีเงินเดือนหรือเงินประจำตำแหน่งของข้าราชการพลเรือนมาใช้บังคับมิได้

บทบัญญัติวรรคหนึ่งให้นำมาใช้บังคับกับกรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา กรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ และกรรมการตรวจเงินแผ่นดินด้วยโดยอนุโลม

มาตรา ๒๕๓ บุคคลจะดำรงตำแหน่งในกรรมการในคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม กรรมการในคณะกรรมการตุลาการศาลปกครอง หรือกรรมการในคณะกรรมการตุลาการของศาลอื่นตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น ในเวลาเดียวกันมิได้ ทั้งนี้ ไม่ว่าจะเป็นกรรมการโดยตำแหน่งหรือกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในศาลเดียวกันมิได้

ส่วนที่ ๒

ศาลรัฐธรรมนูญ

มาตรา ๒๕๔ ศาลรัฐธรรมนูญประกอบด้วยประธานศาลรัฐธรรมนูญคนหนึ่งและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอื่นอีกแปดสิบสี่คน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งจาก ผู้ทรงคุณวุฒิตามที่คณะรัฐมนตรีเสนอ โดยที่สมรรถนะของแต่ละบุคคลดังต่อไปนี้

(๑) ผู้ทรงคุณวุฒิสาขาวิทยาศาสตร์ พิพากษาในศาลฎีกาซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกา ซึ่งได้รับเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาโดยวิธีลงคะแนนลับ
จำนวนห้าคน

(๒) ผู้ทรงคุณวุฒิสาขาวิศวกรรมศาสตร์ ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด ซึ่งได้รับเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ศาลปกครองสูงสุดโดยวิธีลงคะแนนลับ จำนวนสองคน

(๓) ผู้ทรงคุณวุฒิสภานิติศาสตร์ซึ่งได้รับเลือกตามมาตรา ๒๕๖ จำนวน
ห้าคน

(๔) ผู้ทรงคุณวุฒิสภาวิชาชีพซึ่งได้รับเลือกตามมาตรา ๒๕๖ จำนวน
สามคน

ให้ประธานรัฐสภาเป็นผู้เสนอชื่อผู้สมควรรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิสาขาวิศวกรรมศาสตร์และผู้ทรงคุณวุฒิสภานิติศาสตร์และผู้ทรงคุณวุฒิสภาวิชาชีพให้ได้รับเลือกตามวรรคหนึ่ง ประชุมและเลือกกันเองให้คนหนึ่งเป็นประธานศาลรัฐธรรมนูญ แล้วแจ้งผลให้ประธานรัฐสภาทราบ

ให้ประธานรัฐสภาเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งประธานศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

มาตรา ๒๕๕ ผู้ทรงคุณวุฒิตามมาตรา ๒๕๔ (๓) และ (๔) ต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้

(๑) มีสัญชาติไทยโดยการเกิด

(๒) มีอายุไม่ต่ำกว่าสี่สิบห้าปีบริบูรณ์

(๓) เคยเป็นรัฐมนตรี ผู้พิพากษาศาลฎีกา ตุลาการศาลปกครองสูงสุด กรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ กรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ หรือกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน หรือเคยรับราชการในตำแหน่งไม่ต่ำกว่ารองอัยการสูงสุด อธิบดีหรือเทียบเท่า หรือดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าศาสตราจารย์

(๔) ไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๑๐๕ หรือมาตรา ๑๐๘ (๑)(๒)(๔)(๕)
(๖)(๗)(๑๓) หรือ (๑๔)

(๕) ไม่เป็นสมาชิกวุฒิสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภาผู้แทนราษฎร ข้าราชการการเมือง สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น

(๖) ไม่เป็นหรือเคยเป็นสมาชิกพรรคการเมือง กรรมการหรือผู้ดำรงตำแหน่งในพรรคการเมือง หรือเจ้าหน้าที่พรรคการเมือง ในระยะสามปีก่อนดำรงตำแหน่ง

(๗) ไม่เป็นกรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ กรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ กรรมการตรวจเงินแผ่นดิน หรือ ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาตุลาการศาลปกครอง

มาตรา ๒๕๖ การสรรหาและการเลือก ประมุขตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ตามมาตรา ๒๕๔ (๓) และ (๔) ให้ดำเนินการดังนี้

(๑) ให้มีคณะกรรมการสรรหาและเลือกตุลาการศาลรัฐธรรมนูญคณะหนึ่ง ประกอบด้วย ประธานศาลฎีกา คณบดีคณะนิติศาสตร์หรือเทียบเท่าของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐทุกแห่งซึ่งเลือกกันเองให้เหลือสี่คน คณบดีคณะรัฐศาสตร์หรือเทียบเท่าของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐทุกแห่งซึ่งเลือกกันเองให้เหลือสี่คน ผู้แทนพรรคการเมืองทุกพรรคที่มีสมาชิกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคละหนึ่งคน ซึ่งเลือกกันเองให้เหลือสี่คน สมาชิกวุฒิสภาจำนวนสี่คนซึ่งได้รับเลือกจากวุฒิสภา เป็นกรรมการ คณะกรรมการดังกล่าวมีหน้าที่สรรหาและจัดทำบัญชีรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตามมาตรา ๒๕๔ (๑) (๓) จำนวนสิบสองคน และผู้ทรงคุณวุฒิตามมาตรา ๒๕๔ (๒) (๔) จำนวนหกคนเสนอต่อประธานรัฐสภา โดยต้องเสนอพร้อมความยินยอมของผู้ได้รับการเสนอชื่อนั้น ทั้งนี้ ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่มิเหตุทำให้ต้องมีการเลือกบุคคลให้ดำรงตำแหน่งดังกล่าว มติในการเสนอชื่อดังกล่าวต้องมีคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสามในสี่ของจำนวนกรรมการทั้งหมดเท่าที่มีอยู่

(๒) ให้ประธานรัฐสภาเรียกประชุมรัฐสภาเพื่อลงมติเลือกบุคคลผู้ได้รับการเสนอชื่อในบัญชีตาม (๑) ซึ่งต้องกระทำโดยวิธีลงคะแนนลับ ในกรณี ให้บุคคลที่ห้าคนแรกในบัญชีรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตามมาตรา ๒๕๔ (๑) (๓) และบุคคลสามคนแรกในบัญชีรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตามมาตรา ๒๕๔ (๒) (๔) ซึ่งได้รับคะแนนสูงสุดและมีคะแนน พหุมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของรัฐสภา เป็นผู้ได้รับเลือกเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ แต่ถ้าจำนวนผู้ได้รับเลือกตั้งดังกล่าวจากบัญชีรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตามมาตรา ๒๕๔ (๑) (๓) มีไม่ครบห้าคน หรือจากบัญชีรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตามมาตรา ๒๕๔ (๒) (๔) มีไม่ครบสามคน ให้นำรายชื่อผู้ไม่ได้รับเลือกในคราวแรกในบัญชีนั้นมาให้สมาชิกรัฐสภาออกเสียงลงคะแนนเลือกอีกครั้งหนึ่งต่อเนื่องกันไป และในกรณีนี้ ให้ผู้ได้รับคะแนนสูงสุดเรียงลงไปตามลำดับจนครบจำนวนเป็นผู้ได้รับเลือกให้เป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ถ้ามีผู้ได้รับคะแนนเท่ากันในลำดับใดอันเป็นเหตุให้มีผู้ได้รับเลือกเกินห้าคนหรือสามคน แล้วแต่กรณี ให้ประธานรัฐสภาจับสลากว่าผู้ใดเป็นผู้ได้รับเลือก

(๓) ให้ผู้ได้รับเลือกตั้งตาม (๒) ประชุมและเลือกผู้ได้รับเลือกตั้งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ตามมาตรา ๒๕๔ (๑) ให้คนหนึ่งเป็นประธานตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ แล้วแจ้งผลให้ ประธานวุฒิสภาทราบ

ให้นำบทบัญญัติมาตรา ๒๕๔ วรรคสองและวรรคสาม มาใช้บังคับ

มาตรา ๒๕๗ ประธานตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
จะต้อง

(๑) ไม่เป็นข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ

(๒) ไม่เป็นพนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือ ราชการส่วนท้องถิ่นหรือไม่เป็นกรรมการหรือที่ปรึกษาของรัฐวิสาหกิจ พรรคการเมืองพรรค พรรครัฐวิสาหกิจ หรือของหน่วยงานของรัฐ

(๓) ไม่เป็นประชาชนธรรมดา ธรรมดาผู้เลือกตั้ง ผู้เลือกตั้ง ที่ปรึกษา หรือ ดำรงตำแหน่งอื่นใดในห้างหุ้นส่วน บริษัท หรือองค์การใด ๆ ที่ดำเนินธุรกิจที่ สุด โดยมุ่ง หากผลกำไรหรือรายได้มาแบ่งปันกันหรือเป็นลูกจ้างของบุคคลใด ๆ

(๔) ไม่ประกอบวิชาชีพอิสระอื่นใด

ในกรณีที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ที่ประชุมใหญ่ศาลปกครองสูงสุดหรือรัฐสภา แล้วแต่กรณี เลือกบุคคลตาม (๑)(๒)(๓) หรือ (๔) โดยได้รับความยินยอมของบุคคลนั้น ผู้ได้รับเลือกจะเริ่มปฏิบัติหน้าที่ได้ต่อเมื่อตนได้ลาออกจากการเป็นบุคคลตาม (๑)(๒) หรือ (๓) หรือแสดงหลักฐานให้เป็นที่เชื่อได้ว่าตนได้เลิกประกอบวิชาชีพอิสระดังกล่าวแล้ว ซึ่งต้อง กระทำภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับเลือก แต่ถ้าผู้นั้นมิได้ลาออกหรือเลิกประกอบวิชาชีพ ดังกล่าวภายในเวลาที่กำหนด ให้ถือว่าผู้นั้นมิได้เคยรับเลือกให้เป็น ประชาชนตุลาการหรือ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และให้นำบทบัญญัติ มาตรา ๒๖๑ มาใช้บังคับ

มาตรา ๒๕๘ ประธานตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ มีวาระการดำรงตำแหน่งเก้าปีนับแต่วันที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้ง และให้ดำรงตำแหน่ง ได้เพียงวาระเดียว

ประธานตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญซึ่งพ้นจาก ตำแหน่งตามวาระ ให้ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่าประธานตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการ ศาลรัฐธรรมนูญซึ่งได้รับแต่งตั้งใหม่จะเข้ารับหน้าที่

ประธานตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเป็นเจ้าพนักงาน
ในการยุติธรรมตามกฎหมาย

มาตรา ๒๕๙ นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระ ประธานตุลาการ
ศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญพ้นจากตำแหน่ง เมื่อ

- (๑) ตาย
- (๒) มีอายุครบเจ็ดสิบปีบริบูรณ์
- (๓) ลาออกต่อรัฐสภา
- (๔) ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๒๕๕
- (๕) กระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนมาตรา ๒๕๗
- (๖) รัฐสภามีมติให้พ้นจากตำแหน่งนอกจากตำแหน่งตามมาตรา ๒๖๑ ๓๐๕
- (๗) ต้องคำพิพากษาที่รัฐสภาให้จำคุก

เมื่อมีกรณีตามวรรคหนึ่ง ให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่เหลืออยู่ปฏิบัติหน้าที่
ต่อไปได้ภายใต้บังคับมาตรา ๒๖๖

มาตรา ๒๖๑ สมาชิกพรรคการเมืองที่มิใช่สมาชิกพรรคการเมืองที่มิใช่พรรคการเมืองในลักษณะ
สมาชิกพรรคการเมืองที่มีอยู่ชงรัฐสภา ซึ่งเห็นสมควรประธานตุลาการศาลรัฐธรรมนูญหรือตุลาการ
ศาลรัฐธรรมนูญผู้ใดประพฤติตนหรือประพฤติตนในตำแหน่งหน้าที่ซึ่งขัดต่อหน้าที่ของ
หรือระบียบแห่งแผนตมรัฐธรรมนูญนี้ มีสิทธิร้องขอให้รัฐสภามีมติให้ผู้นั้นพ้นจากตำแหน่ง
พรรคการเมืองที่มิใช่สมาชิกพรรคการเมืองในลักษณะสมาชิกพรรคการเมืองที่มีอยู่ แต่สมาชิก
พรรคการเมืองหรือสมาชิกอื่นใดของไม่ผูกพันสมาชิกพรรคการเมือง

มาตรา ๒๖๑ ในกรณีที่ประธานตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการ
ศาลรัฐธรรมนูญพ้นจากตำแหน่งตามวาระพร้อมกันทั้งหมด ให้เริ่มดำเนินการตามมาตรา ๒๕๔
และมาตรา ๒๕๖ ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่ง

ในกรณีที่ตุลาการประธานศาลรัฐธรรมนูญหรือตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
ผู้ทรงคุณวุฒิตามมาตรา ๒๕๔ (๑) หรือ (๒) พ้นจากตำแหน่งนอกจากกรณีตามวรรคหนึ่ง
ให้ในมาตรา ๒๕๖ สมาชิกวุฒิสภาที่พรรคการเมืองและพรรคการเมืองผู้ทรงคุณวุฒิ
แทนตำแหน่งที่ว่างนั้น โดยอนุโลม ในกรณีนี้ให้เสนอชื่อผู้สมควรเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
ผู้ทรงคุณวุฒิตามมาตรา ๒๕๔ (๑) หรือ (๒) เป็นตัวแทนของพรรคการเมืองที่พ้นจากตำแหน่งต่อ

ประชาชนรัฐสภา และให้รัฐสภาสมมติเลือก ทั้งนี้ ให้ตัวแทนพรรคตัดเลือกให้แล้วเสร็จภายในสามสัปดาห์นับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่ง ดำเนินการ ดังต่อไปนี้

(๑) ในกรณีที่เป็นการศาลรัฐธรรมนูญซึ่งได้รับเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาให้นำมาตรา ๒๕๔ (๑) มาใช้บังคับโดยอนุโลม ทั้งนี้ ให้ดำเนินการเลือกให้แล้วเสร็จภายในสามสัปดาห์นับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่ง

(๒) ในกรณีที่เป็นการศาลรัฐธรรมนูญซึ่งได้รับเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ศาลปกครองสูงสุดให้นำมาตรา ๒๕๔ (๒) มาใช้บังคับโดยอนุโลม ทั้งนี้ ให้ดำเนินการเลือกให้แล้วเสร็จภายในสามสัปดาห์นับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่ง

(๓) ในกรณีที่เป็นการศาลรัฐธรรมนูญตามมาตรา ๒๕๔ (๓) หรือ (๔)ให้นำมาตรา ๒๕๖ มาใช้บังคับโดยอนุโลม ในกรณีนี้ให้เสนอชื่อผู้สมควรเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญผู้ทรงคุณวุฒิตามมาตรา ๒๕๔ (๓) หรือ (๔) เป็นจำนวนสองเท่าของผู้ซึ่งพ้นจากตำแหน่งต่อประธานรัฐสภา และให้รัฐสภาลงมติเลือก ทั้งนี้ ให้ดำเนินการคัดเลือกให้แล้วเสร็จภายในสามสัปดาห์นับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่ง

ในกรณีที่ประชาชนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญพ้นจากตำแหน่งไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วนในระหว่างที่สภาผู้แทนราษฎรสิ้นอายุ หรือสภาผู้แทนราษฎรถูกยุบ หรืออยู่นอกสมัยประชุมของรัฐสภา ให้ดำเนินการตามมาตรา ๒๕๖ ภายในสามสัปดาห์นับแต่วันที่มีการเรียกประชุมรัฐสภาครั้งแรกหลังการเลือกตั้งทั่วไป หรือนับแต่วันเปิดสมัยประชุมของรัฐสภา แล้วแต่กรณี

ในกรณีที่ประธานศาลรัฐธรรมนูญพ้นจากตำแหน่งให้นำบทบัญญัติมาตรา ๒๕๔ วรรคสอง มาใช้บังคับ

มาตรา ๒๖๒ ร่างพระราชบัญญัติใดที่รัฐสภาให้ความเห็นชอบแล้ว ก่อนที่นายกรัฐมนตรีจะนำร่างพระราชบัญญัตินั้นขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธยตามมาตรา ๙๑ หรือร่างพระราชบัญญัติใดที่รัฐสภาลงมติยืนยันตามมาตรา ๙๒ ก่อนที่นายกรัฐมนตรีจะนำร่างพระราชบัญญัตินั้นขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายอีกครั้งหนึ่ง

(๑) หากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิกของทั้งสองสภารวมกันมีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าสิบของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา เห็นว่าร่างพระราชบัญญัตินั้นมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้ หรือตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ ให้เสนอความเห็นต่อประธานสภา

ผู้แทนราษฎร ประธานวุฒิสภา หรือประธานรัฐสภา แล้วแต่กรณี แล้วให้ประธานแห่งสภาที่ได้รับความคิดเห็นดังกล่าว ส่งความเห็นนั้นไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัย และแจ้งให้นายกรัฐมนตรีทราบโดยไม่ชักช้า

(๒) หากนายกรัฐมนตรีเห็นว่าร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้ หรือตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ ให้ส่งความเห็นเช่นว่านั้นไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัย และแจ้งให้ประธานสภาผู้แทนราษฎร และประธานวุฒิสภา ทราบโดยไม่ชักช้า

ในระหว่างที่ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย ให้นายกรัฐมนตรีระงับการดำเนินการเพื่อประกาศใช้ร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวไว้จนกว่าศาลรัฐธรรมนูญจะมีคำวินิจฉัย ถ้าศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าร่างพระราชบัญญัตินั้นมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้ หรือตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ ให้ร่างพระราชบัญญัตินั้นเป็นอันตกไป

ถ้าศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าร่างพระราชบัญญัตินั้นมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้และข้อความดังกล่าวเป็นสาระสำคัญของร่างพระราชบัญญัติ หรือร่างพระราชบัญญัตินั้นตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ ให้ร่างพระราชบัญญัตินั้นเป็นอันตกไป

ถ้าศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าร่างพระราชบัญญัตินั้นมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้แต่มีใช้กรณีตามวรรคสอง ให้ข้อความที่ขัดหรือแย้งนั้นเป็นอันตกไป และให้นายกรัฐมนตรีดำเนินการตามมาตรา ๙๑ ต่อไป

มาตรา ๒๖๓ ในการที่ศาลจะใช้บทบัญญัติแห่งกฎหมายบังคับแก่คดีได้ ถ้าศาลเห็นเอง หรือคู่ความโต้แย้งว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นต้องด้วยบทบัญญัติมาตรา ๖ และยังไม่มีการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัตินั้น ให้ศาลรอการพิจารณาพิพากษาคดีไว้ชั่วคราว และส่งความเห็นเช่นว่านั้นตามทางการเพื่อศาลรัฐธรรมนูญจะได้พิจารณาวินิจฉัย

ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่าคำโต้แย้งของคู่ความตามวรรคหนึ่งไม่เป็นสาระอันควรได้รับการวินิจฉัย ศาลรัฐธรรมนูญจะไม่รับเรื่องดังกล่าวไว้พิจารณาก็ได้

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้ใช้ได้ ในคดีทั้งปวง แต่ไม่กระทบกระเทือนถึงคำพิพากษาของศาลอันถึงที่สุดแล้ว

มาตรา ๒๖๗ คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นเด็ดขาด มีผลผูกพัน
รัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล และองค์กรอื่นของรัฐด้วย

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยว่าร่างพระราชบัญญัติประกอบ
รัฐธรรมนูญหรือสภานิติบัญญัติของรัฐสภาผู้แทนราษฎร ร่างสภานิติบัญญัติของรัฐสภา
หรือสภานิติบัญญัติของรัฐสภา ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้ หรือตราขึ้น
โดยไม่ถูกต้องตามที่บัญญัติในรัฐธรรมนูญนี้ ให้ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ
หรือสภานิติบัญญัตินั้นเป็นอันตกไป

มาตรา ๒๖๘ วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามที่ศาล
รัฐธรรมนูญกำหนดซึ่งต้องกระทำโดยมติเอกฉันท์ของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
และให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญตามวรรคหนึ่ง อย่างน้อยต้องมีหลักประกัน
ขั้นพื้นฐานเรื่องการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย การให้โอกาสคู่ต่อสู้กรณีแสดงความเห็นของ
ตนก่อนการวินิจฉัยคดี การให้สิทธิคู่ต่อสู้ขอตรวจดูเอกสารที่เกี่ยวข้องกับตน การเปิด
โอกาสให้มีการคัดค้านตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และการให้เหตุผลประกอบคำวินิจฉัยหรือ
คำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญด้วย

มาตรา ๒๖๙ ให้มีสี่สภานิติบัญญัติศาลรัฐธรรมนูญที่หนึ่งที่มีหน่วยธุรการของ
ศาลรัฐธรรมนูญที่เป็นอิสระ โดยมีเลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญเป็นผู้บังคับบัญชา
ขึ้นตรงต่อประธานตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

การแต่งตั้งเลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญต้องได้รับความเห็นชอบของ
คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญมีอิสระในการบริหารงานบุคคล การงบประมาณ
และการดำเนินการอื่น ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายว่าด้วยรัฐธรรมนูญว่าด้วยสี่สภานิติบัญญัติ
รัฐธรรมนูญบัญญัติ

ส่วนที่ ๓

ศาลยุติธรรม

มาตรา ๒๗๐ ศาลยุติธรรมมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทั้งปวง เว้นแต่คดีที่รัฐธรรมนูญนี้หรือกฎหมายบัญญัติให้อยู่ในอำนาจของศาลอื่น

มาตรา ๒๗๑ ศาลยุติธรรมมีสามชั้น คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา เว้นแต่ที่มีบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่นในรัฐธรรมนูญนี้หรือตามกฎหมายอื่น

ในตวรรษที่สามสิบสี่ให้ศาลฎีกาพิพากษาได้เฉพาะชั้นฎีกาชั้นสุดท้าย เว้นแต่ที่มีบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่นในรัฐธรรมนูญนี้ให้มีแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกา โดยองค์คณะผู้พิพากษาประกอบด้วยผู้พิพากษาในศาลฎีกาซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกา จำนวนเก้าคน ซึ่งได้รับเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาโดยวิธีลงคะแนนลับ และให้เลือกเป็นรายคดี

อำนาจหน้าที่และวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองให้เป็นไปตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้และในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

มาตรา ๒๗๒ การแต่งตั้งและการให้ผู้พิพากษาในศาลยุติธรรมพ้นจากตำแหน่ง ต้องได้รับความเห็นชอบของคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมก่อน แล้วจึงนำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงแต่งตั้งต่อไป

การเลื่อนตำแหน่ง การเลื่อนเงินเดือน และการลงโทษผู้พิพากษาในศาลยุติธรรม ต้องได้รับความเห็นชอบของ คณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม ในการนี้ให้คณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมแต่งตั้งคณะอนุกรรมการขึ้นชั้นศาลละหนึ่งคณะ เพื่อเสนอความคิดเห็นในเรื่องดังกล่าวเพื่อประกอบการพิจารณา

มาตรา ๒๗๓ คณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมประกอบด้วยบุคคลดังต่อไปนี้

(๑) ประธานศาลฎีกาเป็นประธานกรรมการ

(๒) กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในแต่ละชั้นศาล ชั้นศาลละสี่คน รวมเป็นสิบสองคน ซึ่งเป็นข้าราชการตุลาการในแต่ละชั้นศาล และได้รับเลือกจากข้าราชการตุลาการในทุกชั้นศาล

(๓) กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนสองคน ซึ่งไม่เป็นหรือเคยเป็นข้าราชการตุลาการ และได้รับเลือกจากรัฐสภา

คุณสมบัติ ลักษณะต้องห้าม และวิธีการเลือกกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๒๗๔ ศาลยุติธรรมมีหน่วยธุรการของศาลยุติธรรมที่เป็นอิสระโดยมีเลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมเป็นผู้บังคับบัญชาขึ้นตรงต่อประธานศาลฎีกา

การแต่งตั้งเลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมต้องได้รับความเห็นชอบของคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม

สำนักงานศาลยุติธรรมมีอิสระในการบริหารงานบุคคล การงบประมาณ และการดำเนินการอื่น ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

ส่วนที่ ๔

ศาลปกครอง

มาตรา ๒๗๕ ศาลปกครองมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่เป็นข้อพิพาทระหว่างหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่อยู่ในบังคับบัญชาหรือในกำกับดูแลของรัฐบาลกับเอกชน หรือระหว่างหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่อยู่ในบังคับบัญชาหรือในกำกับดูแลของรัฐบาลด้วยกัน ซึ่งเป็นข้อพิพาทอันเนื่องมาจากการกระทำหรือการละเว้นการกระทำที่หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้นต้องปฏิบัติตามกฎหมายหรือเนื่องจากการกระทำหรือการละเว้นการกระทำที่หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้นต้องรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

ให้มีศาลปกครองสูงสุดและศาลปกครองชั้นต้น และจะมีศาลปกครองชั้นอุทธรณ์ด้วยก็ได้

มาตรา ๒๗๖ การแต่งตั้งและการให้ตุลาการในศาลปกครองพ้นจากตำแหน่งต้องได้รับความเห็นชอบของคณะกรรมการตุลาการศาลปกครองตามที่กฎหมายบัญญัติก่อน แล้วจึงนำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงแต่งตั้งต่อไป

ผู้ทรงคุณวุฒิสภานิติศาสตร์ และผู้ทรงคุณวุฒิในการบริหารราชการแผ่นดิน อาจได้รับแต่งตั้งให้เป็นตุลาการในศาลปกครองสูงสุดได้ การแต่งตั้งให้บุคคลดังกล่าวเป็นตุลาการในศาลปกครองสูงสุด ให้แต่งตั้งไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนตุลาการในศาลปกครองสูงสุดทั้งหมด และต้องได้รับความเห็นชอบของคณะกรรมการตุลาการศาลปกครองตามที่กฎหมายบัญญัติและได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาก่อน แล้วจึงนำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงแต่งตั้งต่อไป

การเลื่อนตำแหน่ง การเลื่อนเงินเดือน และการลงโทษตุลาการในศาลปกครอง ต้องได้รับความเห็นชอบของคณะกรรมการตุลาการศาลปกครองตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๒๗๗ การแต่งตั้งตุลาการในศาลปกครองให้ดำรงตำแหน่งประธานศาลปกครองสูงสุดนั้น เมื่อได้รับความเห็นชอบของคณะกรรมการตุลาการศาลปกครองและรัฐสภาแล้ว ให้นายกรัฐมนตรีนำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงแต่งตั้งต่อไป

มาตรา ๒๗๘ คณะกรรมการตุลาการศาลปกครองประกอบด้วยบุคคลดังต่อไปนี้

- (๑) ประธานศาลปกครองสูงสุดเป็นประธานกรรมการ
- (๒) กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนสิบเก้าคนซึ่งเป็นตุลาการในศาลปกครอง ซึ่งและได้รับเลือกจากตุลาการในศาลปกครองด้วยตนเอง
- (๓) กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งได้รับเลือกจากรัฐสภาสองคน และจากคณะรัฐมนตรีอีกหนึ่งคน

ตำแหน่งตุลาการในศาลปกครองซึ่งจะมีสิทธิได้รับเลือกเป็นกรรมการตุลาการศาลปกครองและวิธีการเลือกตุลาการในศาลปกครองเป็นกรรมการตุลาการศาลปกครอง ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

ผู้ซึ่งจะมีสิทธิได้รับเลือกเป็นกรรมการตุลาการศาลปกครองผู้ทรงคุณวุฒิ ต้อง มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามของกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๒๗๙ ศาลปกครองมีหน่วยธุรการของศาลปกครองที่เป็นอิสระโดยมี
เลขาธิการสำนักงานศาลปกครองเป็นผู้บังคับบัญชาขึ้นตรงต่อประธานศาลปกครองสูงสุด

การแต่งตั้งเลขาธิการสำนักงานศาลปกครอง ต้องได้รับความเห็นชอบของ
คณะกรรมการตุลาการศาลปกครองตามที่กฎหมายบัญญัติ

สำนักงานศาลปกครองมีอิสระในการบริหารงานบุคคล การงบประมาณ และการ
ดำเนินการอื่น ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายประศาสน์ธรรมนูญศาลปกครองบัญญัติ

ส่วนที่ ๕

ศาลทหาร

มาตรา ๒๘๐ ศาลทหารมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาทหารและ
คดีอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

การแต่งตั้งและการให้ตุลาการศาลทหารพ้นจากตำแหน่งให้เป็นไปตาม
ที่กฎหมายบัญญัติ

หมวด ๙

สหสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับการปกครองส่วนท้องถิ่น

มาตรา ๒๘๑ ภายใต้บังคับมาตรา ๑ รัฐจะต้องให้ความเป็นอิสระแก่ท้องถิ่น
ตามหลักแห่งการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น

มาตรา ๒๘๒ ท้องถิ่นใดมีลักษณะที่จะปกครองตนเองได้ ย่อมมีสิทธิได้รับ
จัดตั้งเป็นองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

การกำกับดูแลองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นต้องทำเท่าที่จำเป็นตามที่
กฎหมายบัญญัติ แต่ต้องเป็นไปเพื่อการคุ้มครองประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นหรือ
ประโยชน์ของประเทศเป็นส่วนรวม ทั้งนี้ จะกระทบถึงสาระสำคัญแห่งหลักการปกครอง
ตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่นหรือนอกเหนือจากที่กฎหมายบัญญัติไว้ มิได้

มาตรา ๒๘๓ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งหลายย่อมมีความเป็นอิสระในการกำหนดนโยบาย การปกครอง การบริหาร การบริหารงานบุคคล การเงินและการคลัง และมีอำนาจหน้าที่ของตนเองโดยเฉพาะ

การแบ่งกำหนดอำนาจและหน้าที่ระหว่างรัฐกับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และระหว่างองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกันเองให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ โดยคำนึงถึงการกระจายอำนาจเพิ่มขึ้นให้แก่ท้องถิ่นเป็นสำคัญ

ไม่ให้กฎหมายว่าด้วยราชการแผ่นดินหรือกฎหมายว่าด้วยราชการส่วนท้องถิ่นซึ่งตามวรรคสองอย่างน้อยต้องมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

(๑) การแบ่งกำหนดอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะระหว่างรัฐกับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและระหว่างองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกันเอง

(๒) การจัดสรรสัดส่วนภาษีและอากรระหว่างรัฐและท้องถิ่น โดยคำนึงถึงภาระหน้าที่ของรัฐและท้องถิ่นและระหว่างองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกันเองเป็นสำคัญ

(๓) การจัดให้มีคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่งทำหน้าที่ตาม (๑) และ (๒) โดยประกอบด้วยผู้แทนของหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง และผู้แทนขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งมีคุณสมบัติตามที่กฎหมายบัญญัติในโดยมีจำนวนที่ไม่ได้มีผู้แทนเท่ากัน

ในกรณีที่มีการแบ่งกำหนดอำนาจและหน้าที่และการจัดสรรภาษีและอากรให้แก่องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นใดแล้ว คณะกรรมการตาม (๓) จะต้องนำเรื่องดังกล่าวมาพิจารณาทบทวนใหม่ทุกห้าปีนับแต่วันที่มีการแบ่งกำหนดอำนาจและหน้าที่หรือวันที่มีการจัดสรรภาษีและอากร แล้วแต่กรณี เพื่อพิจารณาถึงความเหมาะสมของการแบ่งกำหนดอำนาจและหน้าที่ และการจัดสรรภาษีและอากรที่ได้กระทำไปแล้ว ทั้งนี้ ต้องคำนึงห้ถึงการกระจายอำนาจเพิ่มขึ้นให้แก่ท้องถิ่นเป็นสำคัญ

มาตรา ๒๘๔ การปกครองส่วนท้องถิ่น ให้มีสภาท้องถิ่นและคณะผู้บริหารท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น หรือมีรูปแบบอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

สมาชิกสภาท้องถิ่นต้องมาจากการเลือกตั้ง

พระราชบัญญัติว่าด้วยวิธีเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่น ให้ใช้วิธีเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นโดยวิธีลับ

คณะผู้บริหารท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นให้มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน หรือมาจากความเห็นชอบของสภาท้องถิ่น

คณะผู้บริหารท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นสภามหาวิทยาลัยที่มีตำแหน่งหรือมีเงินเดือนประจำ พนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือของราชการส่วนท้องถิ่นมิได้ การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและคณะผู้บริหารท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน ให้ใช้วิธีออกเสียงลงคะแนนโดยตรง และลับ

คุณสมบัติของผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ตำแหน่งและวิธีสรรหาเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่น คณะผู้บริหารท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น ให้มีไม่ต่ำกว่าที่กฎหมายบัญญัติ คณะผู้บริหารท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นจะเป็นข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ พนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือของราชการส่วนท้องถิ่นมิได้

คุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งและผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง หลักเกณฑ์และวิธีการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่น คณะผู้บริหารท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๒๘๕ ถ้าราษฎรผู้มีสิทธิเลือกตั้งในองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นใดมีจำนวนไม่ต่ำกว่าสามในสี่ของจำนวนราษฎรผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มาลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในเขตที่ราษฎรส่วนท้องถิ่นนั้น เห็นว่าสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่นผู้ใดขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นไม่สมควรดำรงตำแหน่งนั้นต่อไป ให้สมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่น ผู้นั้นพ้นจากตำแหน่ง ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

การลงคะแนนเสียงตามวรรคหนึ่งต้องมีผู้มีสิทธิเลือกตั้งมาลงคะแนนไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั้งหมด

มาตรา ๒๘๖ การแต่งตั้งและการให้พนักงานและลูกจ้างขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นพ้นจากตำแหน่งต้องเป็นไปตามความต้องการและความเหมาะสมของแต่ละท้องถิ่นและต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการพนักงานส่วนท้องถิ่นก่อน ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

คณะกรรมการพนักงานส่วนท้องถิ่นตามวรรคหนึ่งจะต้องประกอบด้วย
ผู้แทนของหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง และผู้แทนขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ไม่และผู้
ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งมีคุณสมบัติตามที่กฎหมายบัญญัติโดยมีจำนวนที่เท่าเทียมเท่ากัน

การโยกย้าย การเลื่อนตำแหน่ง การเลื่อนเงินเดือน และการลงโทษพนักงาน
และลูกจ้างขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๒๘๗ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีหน้าที่บำรุงรักษาศิลปะ
จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น

องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีสิทธิที่จะจัดการศึกษาอบรมและการฝึก
อาชีพ ตามความเหมาะสมและความต้องการภายในท้องถิ่นนั้น และเข้าไปมีส่วนร่วมในการ
จัดระบบการศึกษาอบรมของรัฐ แต่ต้องไม่ขัดต่อมาตรา ๔๒ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

การจัดระบบการศึกษาอบรมภายในท้องถิ่นตามวรรคสอง องค์การปกครอง
ส่วนท้องถิ่นต้องคำนึงถึงการบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและ
วัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นด้วย

มาตรา ๒๘๘ เพื่อส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม องค์การปกครอง
ส่วนท้องถิ่นย่อมมีอำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายบัญญัติ ดังต่อไปนี้

(๑) จัดสรร บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์ในทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
ที่อยู่ในเขตพื้นที่ หรือ

(๒) เข้าไปมีส่วนในทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่ใน
เขตพื้นที่ที่ได้พระราชกฤษฎีกาให้สงวนไว้เพื่อประโยชน์สาธารณะในพื้นที่ยัง
ตน

(๓) มีส่วนร่วมกับเทศบาลหรือ อบต. ในกรณีที่มีโครงการหรือกิจกรรม
ในเขตพื้นที่ของตนที่สงวนไว้เพื่อประโยชน์สาธารณะ หรือสุขภาพอนามัยของ
ประชาชนในพื้นที่

กฎหมายตามวรรคหนึ่งอย่างน้อยต้องมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

(๑) การจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์ในทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อมที่อยู่ในเขตพื้นที่

(๒) การเข้าไปมีส่วนในการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
ที่อยู่นอกเขตพื้นที่ ได้เฉพาะในกรณีที่มีผลกระทบต่อดำรงชีวิตของประชาชนในพื้นที่
ของตน

(๓) การมีส่วนร่วมในการพิจารณาเพื่อริเริ่มโครงการหรือกิจกรรมใด
นอกเขตพื้นที่ของตนที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม หรือสุขภาพอนามัยของ
ประชาชนในพื้นที่

หมวด ๑๐

การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ

ส่วนที่ ๑

การแสดงบัญชีรายการทรัพย์สินและหนี้สิน

มาตรา ๒๘๙ ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองดังต่อไปนี้ มีหน้าที่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของตน คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ ต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ทุกครั้งที่เข้ารับตำแหน่งหรือพ้นจากตำแหน่ง

(๑) นายกรัฐมนตรี

(๒) รัฐมนตรี

(๓) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

(๔) สมาชิกวุฒิสภา

(๕) ข้าราชการการเมืองอื่น

(๖) ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

บัญชีตามวรรคหนึ่งให้ยื่นพร้อมเอกสารประกอบซึ่งเป็นสำเนาหลักฐาน

ที่พิสูจน์ความมืออยู่จริงของทรัพย์สินและหนี้สินดังกล่าว รวมทั้งสำเนาแบบแสดงรายการภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาในรอบปีภาษีที่ผ่านมา โดยผู้ยื่นจะต้องลงลายมือชื่อรับรองความถูกต้องกำกับไว้ในบัญชีและสำเนาหลักฐานที่ยื่นไว้ทุกหน้าด้วย

มาตรา ๒๘๘ บทบัญญัติในมาตรา ๒๘๗ ให้ใช้บังคับกับส่วนหน้าที่เป็นของส่วนราชการที่บัญญัติในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะรัฐมนตรีในส่วนที่เกี่ยวกับส่วนราชการที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้จัดตั้ง โดยอนุโลม

มาตรา ๒๘๙ บัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินตามมาตรา ๒๘๗ ให้แสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินที่มีอยู่จริงในวันที่ยื่นบัญชีดังกล่าว และต้องยื่นภายในกำหนดเวลาดังต่อไปนี้

- (๑) ในกรณีที่เป็นกรณเข้ารับตำแหน่ง ให้ยื่นภายในสามสิบวันนับแต่วันเข้ารับตำแหน่ง
- (๒) ในกรณีที่เป็นกรณพ้นจากตำแหน่ง ให้ยื่นภายในสามสิบวันนับแต่วันพ้นจากตำแหน่ง
- (๓) ในกรณีที่ถูกถอดตามมาตรา ๒๘๗ ซึ่งได้ยื่นบัญชีไว้แล้ว ตายในระหว่างดำรงตำแหน่งหรือก่อนยื่นบัญชีหลังจากพ้นจากตำแหน่ง ให้ทายาทหรือผู้จัดการมรดกยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินที่มีอยู่ในวันที่ผู้ดำรงตำแหน่งนั้นตาย ภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ผู้ดำรงตำแหน่งตาย

ผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี ผู้บริหารท้องถิ่น สมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองซึ่งพ้นจากตำแหน่ง นอกจากต้องยื่นบัญชีตาม (๒) แล้ว ให้มีหน้าที่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินอีกครั้งหนึ่งภายในสามสิบวันนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่งดังกล่าวมาแล้วเป็นเวลาหนึ่งปีด้วย

มาตรา ๒๙๐ เมื่อได้รับบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบแล้ว ให้ประธานกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติหรือกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติซึ่งประธานกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติมอบหมาย ลงลายมือชื่อกำกับไว้ในบัญชีทุกหน้า

บัญชีและเอกสารประกอบตามวรรคหนึ่งของนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีให้เปิดเผยให้สาธารณชนทราบโดยเร็วแต่ต้องไม่เกินสามสิบวันนับแต่วันที่ครบกำหนดต้องยื่นบัญชีดังกล่าว บัญชีของผู้ดำรงตำแหน่งอื่นห้ามมิให้เปิดเผยแก่ผู้ใด เว้นแต่การเปิดเผยดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาพิพากษาคดีหรือการวินิจฉัยชี้ขาด และได้รับการร้องขอจากศาลหรือคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินของรัฐ

ให้ประธานกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติจัดให้มีการประชุม คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและการมี อยู่จริงของทรัพย์สินและหนี้สินดังกล่าวโดยเร็ว

มาตรา ๒๙๓ ในกรณีที่มีการยื่นบัญชีเพราะเหตุที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ผู้ใดพ้นจากตำแหน่งหรือตาย ให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติทำการ ตรวจสอบความเปลี่ยนแปลงของทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่งนั้น แล้วจัดทำรายงาน ผลการตรวจสอบ รายงานดังกล่าวให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

ในกรณีที่ปรากฏว่าผู้ดำรงตำแหน่งตามวรรคหนึ่งผู้ใดมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้น ผิดปกติ ให้ประธานกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติส่งเอกสารทั้งหมดที่มี อยู่พร้อมทั้งรายงานผลการตรวจสอบไปยังอัยการสูงสุดเพื่อฟ้องคดีต่อศาลฎีกา แผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต่อไป

มาตรา ๒๙๔ ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองผู้ใดได้แสดงใจไม่ยื่นบัญชีแสดง รายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญนี้ หรือได้แสดง ใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ให้ผู้นั้นพ้นจากตำแหน่งนับแต่วันที่ครบกำหนดต้อง ยื่นตามมาตรา ๒๙๑ หรือนับแต่วันที่ตรวจพบที่มีการกระทำความผิดดังกล่าว แล้วแต่กรณี และผู้นั้น ต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใด ๆ เป็นเวลาห้าปีนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่ง

เมื่อมีกรณีตามวรรคหนึ่ง ให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริต แห่งชาติเสนอเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยชี้ขาดต่อไป และเมื่อศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย ชี้ขาดแล้วให้นำบทบัญญัติในมาตรา ๙๕ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๒๙๔ ทวิ บทบัญญัติมาตรา ๒๙๓ ให้ใช้บังคับกับเจ้าหน้าที่อื่น ของรัฐตามที่บัญญัติในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปราม การทุจริตด้วย โดยอนุโลม

ส่วนที่ ๒

คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

มาตรา ๒๕๕ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ประกอบด้วยประธานกรรมการคนหนึ่ง ~~สี่~~ สี่ ~~และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิอื่นอีก~~ สี่ ~~แปด~~ แปด คนซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของรัฐสภา

~~พระราชกฤษฎีกา~~ พระราชกฤษฎีกา คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ต้องเป็นผู้ซึ่งมีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์ มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตาม มาตรา ๒๕๕

การสรรหาและการเลือก ~~พระราชกฤษฎีกา~~ พระราชกฤษฎีกา คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติให้นำบทบัญญัติมาตรา ๒๕๖ และมาตรา ๒๕๗ มาใช้บังคับโดยอนุโลม ทั้งนี้ โดยให้คณะกรรมการสรรหากรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติจำนวนสิบ ~~สี่~~ ห้า คน ประกอบด้วย ประธานศาลฎีกา ประธานศาลฎีกา ประธานศาลรัฐธรรมนูญ ประธานศาลปกครองสูงสุด อธิการบดีของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐทุกแห่งซึ่งคัดเลือกกันเองให้เหลือสี่ ~~ห้า~~ ห้า คน ผู้แทนพรรคการเมืองทุกพรรคที่มีสมาชิกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคละหนึ่งคน ซึ่งเลือกกันเองให้เหลือ สี่ ~~สาม~~ สาม คน และ สมาชิกวุฒิสภาจำนวนสอง ~~สาม~~ สาม คนซึ่งได้รับ ~~พรรค~~ พรรค ~~คัดเลือกจากวุฒิสภา~~ เป็น กรรมการ

ให้ประธานรัฐสภาลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้ง ~~พระราชกฤษฎีกา~~ พระราชกฤษฎีกา คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

มาตรา ๒๕๖ ~~พระราชกฤษฎีกา~~ พระราชกฤษฎีกา คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติที่ ~~รัฐสภา~~ รัฐสภา ให้มีวาระอยู่ในตำแหน่งเก้าปี และให้ดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียว

~~พระราชกฤษฎีกา~~ พระราชกฤษฎีกา คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามวาระ ต้องปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่า ~~พระราชกฤษฎีกา~~ พระราชกฤษฎีกา คณะกรรมการซึ่งได้รับแต่งตั้งใหม่จะเข้ารับหน้าที่

การพ้นจากตำแหน่ง การสรรหาและการเลือกแทนตำแหน่งที่ว่างให้นำบทบัญญัติ มาตรา ๒๕๕ และมาตรา ๒๖๑ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๒๙๗ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิกของทั้งสองสภา มีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสี่ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา มีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อประธานรัฐสภาว่า ผู้ดำรงตำแหน่งประธานพรรคหรือกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ผู้ใดกระทำการขาดความเที่ยงธรรม จงใจฝ่าฝืนรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย หรือมีพฤติการณ์ที่เป็นการเสื่อมเสียแก่เกียรติศักดิ์ของการดำรงตำแหน่งอย่างร้ายแรง และขอให้รัฐสภามีมติให้พ้นจากตำแหน่งได้

มติของรัฐสภาให้ ผู้ดำรงตำแหน่งประธานพรรคหรือกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ พ้นจากตำแหน่งตามวรรคหนึ่ง ต้องมีคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสามในสี่ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา

มาตรา ๒๙๘ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิกของทั้งสองสภา มีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสี่ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา มีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อ คณะตุลาการศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ว่า ผู้ดำรงตำแหน่งประธานพรรคหรือกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ร่ำรวยผิดปกติ กระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ประพฤติผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในพรรค ผิดศีลธรรม

คำร้องขอตามวรรคหนึ่งต้องระบุพฤติการณ์ที่กล่าวหาว่าผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวกระทำการตามวรรคหนึ่งเป็นข้อ ๆ ให้ชัดเจน และให้ยื่นต่อประธานรัฐสภา เมื่อประธานรัฐสภาได้รับคำร้องแล้วให้ส่งคำร้องดังกล่าวไปยัง คณะตุลาการศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เพื่อพิจารณา วินิจฉัยพิพากษา

พรรคหรือกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ผู้ถูกกล่าวหา จะปฏิบัติหน้าที่ในระหว่างนั้นมิได้จนกว่าจะมีคำ วินิจฉัยพิพากษา ของ คณะตุลาการศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ให้ยกคำร้องดังกล่าว

มาตรา ๒๙๙ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

(๑) ใ้สวนข้อเท็จจริงและสรุปสำนวนพร้อมทำความเห็นเสนอต่อรัฐสภา ตามมาตรา ๓๐๓

ส่วนที่ ๓

การถอดถอนจากตำแหน่ง

มาตรา ๓๐๑ ผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ประธานศาลฎีกา ประธานศาลรัฐธรรมนูญ ประธานศาลปกครองสูงสุด อัยการสูงสุด ผู้ใดมีพฤติการณ์ร่ำรวยผิดปกติ ส่อไปในทางทุจริตต่อหน้าที่ ส่อว่ากระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ส่อว่ากระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม หรือ ส่อว่าจงใจใช้อำนาจหน้าที่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย รัฐสภามีอำนาจถอดถอนผู้นั้นออกจากตำแหน่งได้

บทบัญญัติในวรรคหนึ่งให้ใช้บังคับกับผู้ดำรงตำแหน่งดังต่อไปนี้ด้วย คือ

(๑) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ กรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา และกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน ซึ่งมีพฤติการณ์ไม่สุจริตหรือไม่ที่สมควร

(๒) ผู้พิพากษาหรือตุลาการ พนักงานอัยการ หรือผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง ทั้งนี้ ตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

มาตรา ๓๐๒ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสี่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ สมาชิกวุฒิสภาจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสี่ของสมาชิกวุฒิสภาทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ หรือประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่าห้าหมื่นคน มีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อประธานรัฐสภาเพื่อมีมติตามมาตรา ๓๐๕ ให้ถอดถอนบุคคลตามมาตรา ๓๐๑ ออกจากตำแหน่งได้ คำร้องขอดังกล่าวต้องระบุพฤติการณ์ที่กล่าวหาว่าผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวกระทำความผิดเป็นข้อ ๆ ให้ชัดเจน

หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการที่ประชาชนจะเข้าชื่อร้องขอตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

มาตรา ๓๐๓ เมื่อได้รับคำร้องขอตามมาตรา ๓๐๒ แล้ว ให้ประธานรัฐสภาส่งเรื่องให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติดำเนินการไต่สวนโดยเร็ว

เมื่อไต่สวนเสร็จแล้ว ให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติทำรายงานเสนอต่อรัฐสภา โดยในรายงานดังกล่าวต้องระบุให้ชัดเจนว่าข้อกล่าวหาตามคำร้องขอข้อใดมีมูลหรือไม่ เพียงใด พร้อมทั้งระบุเหตุแห่งการนั้น

ในกรณีที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเห็นว่าข้อกล่าวหาตามคำร้องขอข้อใดเป็นเรื่องสำคัญ จะแยกทำรายงานเฉพาะข้อนั้นส่งไปให้รัฐสภาพิจารณาไปก่อนก็ได้

ถ้าคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติมีมติว่าข้อกล่าวหาใดมีมูล นับแต่วันดังกล่าว ผู้ดำรงตำแหน่งที่ถูกกล่าวหาจะปฏิบัติหน้าที่ต่อไปมิได้จนกว่ารัฐสภาจะมีมติและให้ประธานกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติส่งรายงานและเอกสารที่มีอยู่พร้อมทั้งความเห็นไปยังประธานรัฐสภาเพื่อดำเนินการตามมาตรา ๓๐๔ และอัยการสูงสุดเพื่อดำเนินการฟ้องคดีต่อ ~~ศาล~~ ~~ศาลฎีกา~~ ~~ศาลฎีกาแผนกคดีอาญา~~ ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต่อไป แต่ถ้าคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเห็นว่าข้อกล่าวหาใดไม่มีมูล ให้ข้อกล่าวหาข้อนั้นเป็นอันตกไป

ในกรณีที่อัยการสูงสุดเห็นว่ารายงาน เอกสาร และความเห็นที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติส่งให้ตามวรรคสี่ยังไม่สมบูรณ์พอที่จะดำเนินคดีได้ให้อัยการสูงสุดแจ้งให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติทราบเพื่อดำเนินการต่อไป โดยให้ระบุข้อที่ไม่สมบูรณ์นั้นให้ครบถ้วนในคราวเดียวกัน ในกรณีที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติดำเนินการตามที่ได้รับแจ้ง หรือมีมติว่ารายงาน เอกสาร และความเห็นที่ส่งไปนั้นสมบูรณ์แล้วและมีมติยืนยันให้ดำเนินการฟ้องคดีให้อัยการสูงสุดดำเนินการฟ้องคดีต่อไป

มาตรา ๓๐๔ เมื่อได้รับรายงานตามมาตรา ๓๐๓ แล้ว ให้ประธานรัฐสภาจัดให้มีการประชุมรัฐสภาเพื่อพิจารณากรณีดังกล่าวโดยเร็ว

ในกรณีที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติส่งรายงานให้นอกสมัยประชุม ให้ประธานรัฐสภานำความกราบบังคมทูลเพื่อมีพระบรมราชโองการเรียกประชุมรัฐสภาเป็นการประชุมสมัยวิสามัญ และให้ประธานรัฐสภาลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ

มาตรา ๓๐๕ สมาชิกรัฐสภาที่มีอิสระในการออกเสียงลงคะแนนซึ่งต้อง
กระทำโดยวิธีลงคะแนนลับ มติที่ให้ถอดถอนผู้ใดออกจากตำแหน่ง ให้ถือเอาเสียงไม่น้อย
กว่าสองสามในสี่ห้าของสมาชิกรัฐสภาทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ และมติของพรรคการเมืองหรือ
อาณัติอื่นใดย่อมไม่ผูกพันสมาชิกรัฐสภา

ผู้ใดถูกถอดถอนออกจากตำแหน่งให้ผู้นั้นพ้นจากตำแหน่งหรือให้ออกจาก
ราชการนับแต่วันที่รัฐสภามีมติให้ถอดถอน และให้ตัดสิทธิผู้นั้นในการดำรงตำแหน่งใด ๆ
ในทางการเมืองหรือในการรับราชการเป็นเวลาห้าปี

มติของรัฐสภาตามมาตรานี้ให้เป็นที่สิ้นสุด และจะมีการร้องขอให้ถอดถอนบุคคล
ดังกล่าวโดยอาศัยเหตุเดียวกันอีกมิได้ แต่ไม่กระทบกระเทือนการพิจารณาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา
ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

ส่วนที่ ๔

ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

มาตรา ๓๐๖ ในกรณีที่นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
สมาชิกวุฒิสภา หรือข้าราชการการเมืองอื่น มีกรณีถูกกล่าวหาว่าร้ายรอยผิดปกติ กระทำ
ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญา หรือกระทำความผิดต่อ
ตำแหน่งหน้าที่หรือทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่น ให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญา
ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เป็นผู้ที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษา

บทบัญญัติในวรรคหนึ่งให้ใช้บังคับกับกรณีที่ถูกกล่าวหาหรือบุคคลอื่น
เป็นตุลาการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุนด้วย

มาตรา ๓๐๗ ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง
ประกอบด้วยประธานศาลฎีกาหนึ่งคน ตุลาการประจักษ์วิธานวนฉินตัน ซึ่งทรงพระยศตรี
ทรงยศตั้ง และตุลาการประจักษ์วิธานวนฉินตัน ซึ่งได้รับมติสรรหาจากผู้แทนราษฎรและ
วุฒิสภาตามมาตรา ๓๐๕ (๑)

ประธานศาลฎีกา ตุลาการประจักษ์วิธานวนฉินตัน และตุลาการประจักษ์วิธานวนฉินตัน
ไม่มีสิทธิและอำนาจตามมาตรา ๒๕๕ (๑) (๒) (๔) และ (๗)

มาตรา ๓๑๘ ทว่าเมื่อครบกำหนดอายุตามและอายุตามประวัติ ให้ถือว่าเงินตาม
ตั้งโดยไม่มี

(๑) ให้ที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกาเมื่อพ้นกำหนดอายุตามตั้งโดยไม่มี
เมื่อครบกำหนดอายุตามตั้งโดยไม่มี

(๒) ให้ตุลาการประวัติตาม (๑) ประชุมกันเมื่อพ้นกำหนดอายุตาม
หนึ่งเป็นประธานตุลาการ

มาตรา ๓๑๙ ทว่าเมื่อครบกำหนดตั้งตุลาการประวัติให้ถือว่าเงินตาม
ตั้งโดยไม่มี

(๑) ในที่ประชุมสมัยสามัญของวุฒิสภาหรือสภาผู้แทนราษฎร
ให้สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาเมื่อครบกำหนดตั้งโดยไม่มี
หรือสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาเมื่อครบกำหนดตั้งโดยไม่มี

(๒) ภายในวันตั้งมาตรา ๓๑๘ หรือวันที่ตั้งสมาชิกวุฒิสภา
โดยครบกำหนดอายุตามตั้งโดยไม่มีหรือสภาผู้แทนราษฎร
๓๑๘ ประชุมเมื่อพ้นกำหนดอายุตามตั้งโดยไม่มี
โดยเมื่อครบกำหนดตั้งโดยไม่มี

มาตรา ๓๑๘ ประธานตุลาการและตุลาการประวัติ ให้ถือว่าเงินตาม
ซึ่งพ้นกำหนดกำหนดอายุตามตั้งโดยไม่มีหรือสภาผู้แทนราษฎร
ตุลาการประวัติซึ่งพ้นกำหนดอายุตามตั้งโดยไม่มีหรือสภาผู้แทนราษฎร
หรือสภาผู้แทนราษฎร

ในระหว่างที่สภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดสมัยหรือสภาผู้แทนราษฎร
ให้ครบกำหนดอายุตามตั้งโดยไม่มีหรือสภาผู้แทนราษฎร
ตุลาการประวัติเมื่อพ้นกำหนดอายุตามตั้งโดยไม่มี

ให้ในบทบัญญัติมาตรา ๒๕๙ และมาตรา ๒๖๐ มาใช้บังคับโดยสมบูรณ์

มาตรา ๓๑๘ ตั้งกำหนดอายุตามตั้งตุลาการ ตุลาการประวัติ หรือตุลาการ
หรือสภาผู้แทนราษฎรในเมื่อครบกำหนดอายุตามตั้งโดยไม่มี
๓๑๘ หรือมาตรา ๓๑๙ แล้วแต่กรณี เมื่อครบกำหนดอายุตามตั้งตุลาการ
ตุลาการประวัติ หรือ

ตุลาการศาลฎีกา ซึ่งแทนตำแหน่งที่ว่างลงในสมัยวันนับแต่วันที่มีครบหนึ่งสัปดาห์
ตำแหน่ง ในกรณีซึ่งตุลาการศาลฎีกา ที่พ้นตำแหน่งแล้วให้หม่อมไต้ฝุ่นในสมัยประชุม
ในระหว่างที่ยังมิได้มีครบหนึ่งสัปดาห์ตุลาการ ตุลาการประจักษ์ หรือ
ตุลาการศาลฎีกา ซึ่งแทนตำแหน่งที่ว่าง ให้ตุลาการที่เหตีสอบอยู่ปฏิบัติหน้าที่ไปพลาง

มาตรา ๓๑๒ ผู้เสียหายจากการกระทำตามมาตรา ๓๐๖ มีสิทธิยื่นคำร้องต่อ
คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเพื่อให้ดำเนินการตามมาตรา ๒๙๙
(๒) ได้ตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการ
ทุจริตแห่งชาติ

ให้นำบทบัญญัติมาตรา ๓๐๓ วรรคหนึ่ง วรรคสี่ และวรรคห้า มาใช้บังคับ
โดยอนุโลม โดยให้อัยการสูงสุดทำหน้าที่เป็นโจทก์และมีอำนาจนำตัวผู้ถูกกล่าวหา
ดำเนินคดีต่อไป

มาตรา ๓๑๓ ตุลาการศาลฎีกาผู้ดำรงตำแหน่งตุลาการที่มีชื่ออยู่ใน
ในรายชื่อที่เสนอ พิจารณา และวินิจฉัยคดี

ตุลาการศาลฎีกาซึ่งแต่งตั้งจากบุคคลที่สมควรในสมัยประชุม
พิจารณาคดีที่สมควรซึ่งสมควรนั้นผู้พิพากษาศาลฎีกาได้ วันแต่งตั้งพิจารณาคดีสมควร
๒๕๕ และคดีที่นายอรรถวิเศษผู้พิพากษา ให้ตุลาการศาลฎีกาที่ตนมีหน้าที่ร่วมพิจารณา
และทำคำวินิจฉัย

มาตรา ๓๑๔ ในการพิจารณาคดี ให้ตุลาการศาลฎีกาแผนกคดีอาญา
ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองยี่ดำนวนของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการ
ทุจริตแห่งชาติเป็นหลักในการพิจารณา และอาจไต่สวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน
เพิ่มเติมได้ตามที่เห็นสมควร

ให้นำบทบัญญัติมาตรา ๒๖๔ วรรคสองและวรรคสี่ มาใช้บังคับกับการปฏิบัติ
หน้าที่ของตุลาการศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองด้วย
โดยอนุโลม

บทบัญญัติว่าด้วยเอกสิทธิ์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา ตามมาตรา ๑๖๘ และมาตรา ๑๖๙ มิให้นำมาใช้บังคับแต่กับการพิจารณาคดีของตุลาการศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

มาตรา ๓๑๕ ตุลาการศาลฎีกาผู้ดำรงตำแหน่งตุลาการชั้นสูงสุดซึ่งมี ตุลาการชั้นรองซึ่งมีชั้นรองชั้นสูงสุดชั้นพิพากษาคดีให้ถือ เสียงข้างมากโดยผู้พิพากษาซึ่งเป็นองค์คณะทุกคนต้องทำความเห็นในการวินิจฉัยคดีเป็น หนังสือพร้อมทั้งต้องแถลงด้วยวาจาต่อที่ประชุมก่อนการลงมติ

ความเห็นในการวินิจฉัยคดีนั้นประชาชนตุลาการและตุลาการทุกชั้นต้อง สงวน ความเห็น นั้น ไว้ ซึ่ง อย่างน้อยต้องประกอบด้วย

- (๑) ชื่อผู้ถูกกล่าวหา
- (๒) เรื่องที่ถูกกล่าวหา
- (๓) ข้อกล่าวหาและสรุปข้อเท็จจริงที่ได้จากการพิจารณา
- (๔) เหตุผลในการวินิจฉัยทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย
- (๕) บทบัญญัติของกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างอิง
- (๖) คำวินิจฉัยสรุปคดี รวมทั้งการดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินที่เกี่ยวข้อง ถ้ามี

ตุลาการศาลฎีกาผู้ดำรงตำแหน่งตุลาการชั้นสูงสุดซึ่งมีชั้นสูงสุดชั้น ตุลาการชั้นรองซึ่งมีชั้นรองชั้นสูงสุดชั้นพิพากษาคดีให้ถือ เสียงข้างมากโดยผู้พิพากษาซึ่งเป็นองค์คณะทุกคนต้องทำความเห็นในการวินิจฉัยคดีเป็น หนังสือพร้อมทั้งต้องแถลงด้วยวาจาต่อที่ประชุมก่อนการลงมติ

ตุลาการชั้นรองซึ่งมีชั้นรองชั้นสูงสุดชั้นพิพากษาคดีให้ถือ เสียงข้างมากโดยผู้พิพากษาซึ่งเป็นองค์คณะทุกคนต้องทำความเห็นในการวินิจฉัยคดีเป็น หนังสือพร้อมทั้งต้องแถลงด้วยวาจาต่อที่ประชุมก่อนการลงมติ

หมวด ๑๑

การตรวจเงินแผ่นดิน

มาตรา ๓๑๖ การตรวจเงินแผ่นดิน ให้กระทำโดยคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินและผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินที่เป็นอิสระและเป็นกลาง

พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินจำนวนไม่เกิน สิบคนและผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินโดยความเห็นชอบของรัฐสภา จากผู้มีความชำนาญและ ประสบการณ์ด้านการตรวจเงินแผ่นดิน การบัญชี การตรวจสอบภายใน การเงินการคลัง และด้านอื่น

ให้ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินซึ่งตราตั้งคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน และ หัวหน้าผู้บริหารส่วนที่ตรวจเงินแผ่นดิน ทั้ง หน้าที่มีหน่วยราชการของคณะกรรมการ ตรวจเงินแผ่นดินที่เป็นอิสระโดยมีผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินเป็นผู้บังคับบัญชาขึ้นตรงต่อ ประธานกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน ตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย การตรวจเงินแผ่นดิน

การกำหนดคุณสมบัติ หลักเกณฑ์และวิธีการแต่งตั้งกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน และผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน และ อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินและผู้ว่า การตรวจเงินแผ่นดิน และสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน ให้เป็นไปตามกฎหมายประกอบ รัฐธรรมนูญว่าด้วยการตรวจเงินแผ่นดิน

การกำหนดคุณสมบัติและวิธีการคัดเลือกบุคคลซึ่งจะได้รับการแต่งตั้งเป็น กรรมการตรวจเงินแผ่นดินและผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน จะต้องเป็นไปเพื่อให้ได้บุคคลที่มี คุณสมบัติเหมาะสมและมีความซื่อสัตย์สุจริต และจะต้องเป็นไปเพื่อให้ได้หลักประกันความ เป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคคลดังกล่าว

หมวด ๑๒

การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ

มาตรา ๓๑๗ การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญจะกระทำได้อีกแต่โดยหลักเกณฑ์ และวิธีการ ดังต่อไปนี้

(๑) ญัตติขอแก้ไขเพิ่มเติมต้องมาจากคณะรัฐมนตรี หรือจากสมาชิกสภาผู้แทน ราษฎรหรือสสพชิตุสวุฒิสภามีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทั้งหมดเท่าที่มีอยู่สสพชิตุสวุฒิสภ หรือจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภามีจำนวน ไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา สมาชิกสภาผู้แทน

ราษฎรที่สังกัดพรรคสหประชาชาติ จะเสนอหรือร่วมเสนอญัตติดังกล่าวได้เมื่อพรรคการเมือง
ที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้นสังกัดมีมติได้ให้เสนอได้

ญัตติขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญที่มีผลเป็นการเปลี่ยนแปลงการปกครอง
ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือเปลี่ยนแปลงรูปของรัฐ
จะเสนอมิได้

(๒) ญัตติขอแก้ไขเพิ่มเติมต้องเสนอเป็นร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมและให้
รัฐสภาพิจารณาเป็นสามวาระ

(๓) การออกเสียงลงคะแนนในวาระที่หนึ่งชั้นรับหลักการ ให้ใช้วิธีเรียกชื่อ
และลงคะแนนโดยเปิดเผย และต้องมีคะแนนเสียงเห็นชอบด้วยในการแก้ไขเพิ่มเติม
ไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา

(๔) การออกเสียงลงคะแนนในวาระที่สองที่ชั้นพิจารณาเรียงลำดับมาตรา
ให้ถือเอาเสียงข้างมากเป็นประมาณ

(๕) เมื่อการพิจารณาวาระที่สองเสร็จสิ้นแล้ว ให้รอไว้สิบห้าวัน เมื่อพ้น
กำหนดนี้แล้วให้รัฐสภาพิจารณาในวาระที่สามต่อไป

(๖) การออกเสียงลงคะแนนในวาระที่สามชั้นสุดท้าย ให้ใช้วิธีเรียกชื่อและ
ลงคะแนนโดยเปิดเผย และต้องมีคะแนนเสียงเห็นชอบด้วยในการที่จะให้ออกใช้เป็น
รัฐธรรมนูญมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา

(๗) เมื่อการลงมติได้เป็นไปตามที่กล่าวแล้วให้นำร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่ม
เติมขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย และให้นำบทบัญญัติมาตรา ๙๑ และมาตรา ๙๒ มาใช้
บังคับโดยอนุโลม

บทเฉพาะกาล

มาตรา ๓๑๘ ให้คณะองคมนตรีซึ่งดำรงตำแหน่งอยู่ก่อนวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้เป็นคณะองคมนตรีตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้

ในระหว่างที่สมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภาลิ้นสุดลงพร้อมกันทั้งหมดตามมาตรา ๙๒๕ วรรคสอง ๓๒๓ จัตวา ให้ประธานองคมนตรีทำหน้าที่คณะองคมนตรี และให้คณะองคมนตรีทำหน้าที่รัฐสภาตามบทบัญญัติในมาตรา ๑๘ มาตรา ๒๐ มาตรา ๒๑ มาตรา ๒๒ และมีให้นำมาตรา ๑๙ วรรคสาม และมาตรา ๒๓ วรรคสาม มาใช้บังคับ และให้คณะองคมนตรีเลือกองคมนตรีคนหนึ่งขึ้นทำหน้าที่ประธานองคมนตรีชั่วคราว

มาตรา ๓๑๙ นับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้จนถึงวันเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา ๙๒๕ ๓๒๓ จัตวา ให้สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภามาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๓๔ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมครั้งสุดท้ายโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๖) พุทธศักราช ๒๕๓๙ ทำหน้าที่สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภามาตามรัฐธรรมนูญนี้ต่อไป

ให้เหลือแต่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พ้นจากตำแหน่งตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ให้เหลือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในสมัยนั้นนับแต่วันที่ครบวาระตามวรรคสี่ แต่ในกรณีที่วุฒิสภาไม่ครบวาระตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ในวาระที่ครบวาระตามวรรคสี่ ให้เหลือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พ้นจากตำแหน่งตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งดำรงตำแหน่งอยู่ในวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ คงเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้อยู่ต่อไปจนครบอายุของสภาผู้แทนราษฎร หรือเมื่อมีการยุบสภา หรือเมื่อสมาชิกภาพสิ้นสุดลงตามมาตรา ๓๒๓ จัตวา แล้วแต่กรณี ในกรณีที่ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่างลงไม่ว่าด้วยเหตุใด ๆ ให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเท่าที่มีอยู่

ภายหลังตั้งขึ้นตามวรรคสี่ ๓๒๕ วรรคสอง ให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งดำรงตำแหน่งอยู่ในวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ให้เหลือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พ้นจากตำแหน่งตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้อยู่ต่อไปจนครบวาระตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ หรือเมื่อสิ้นวาระตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ หรือเมื่อสิ้นวาระตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้

ให้ประธานวุฒิสภาและรองประธานวุฒิสภาซึ่งดำรงตำแหน่งอยู่ในวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ คงเป็นประธานวุฒิสภาและรองประธานวุฒิสภา จนกว่าอายุของวุฒิสภาตามมาตรา ๓๑๙ จะสิ้นสุดลงหรือพ้นจากตำแหน่งก่อนถึงวาระตามมาตรา ๙๘๙ ๓๒๓ จัตวา

ให้คณะกรรมการซึ่งปฏิบัติหน้าที่อยู่ในวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ คงเป็นคณะกรรมการตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญนี้

ให้ข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา และข้อบังคับการประชุมรัฐสภา ซึ่งมีผลใช้บังคับอยู่ในวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ยังคงมีผลใช้บังคับอยู่ต่อไปเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้ และให้ข้อบังคับการประชุมดังกล่าวสิ้นผลลงเมื่อมีกรณีใดกรณีหนึ่ง ดังต่อไปนี้

(๑) เมื่อสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา ๓๑๙ วรรคหนึ่ง สิ้นอายุหรือถูกยุบหรือเป็นกรณีตามมาตรา ๓๒๓ จัตวา ให้ข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎรที่ใช้อยู่ในวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้สิ้นผลลง

(๒) เมื่อมีการตราข้อบังคับการประชุมวุฒิสภาขึ้นใหม่ตามรัฐธรรมนูญนี้ ซึ่งต้องไม่เกินสองร้อยสี่สิบวันนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ ให้ข้อบังคับการประชุมวุฒิสภาที่ใช้อยู่ในวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้สิ้นผลลง

(๓) เมื่อมีการตราข้อบังคับการประชุมรัฐสภาขึ้นใหม่ตามรัฐธรรมนูญนี้ ซึ่งต้องไม่เกินสองร้อยสี่สิบวันนับแต่วันเรียกประชุมรัฐสภาภายหลังการเลือกตั้งทั่วไป ครั้งแรกตามรัฐธรรมนูญนี้ ให้ข้อบังคับการประชุมรัฐสภาที่ใช้อยู่ในวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้สิ้นผลลง

มาตรา ๓๒๑ ให้คณะตุลาการตุลาการ และข้าราชบริพารประจำศาลฎีกาผู้แทนราษฎร ข้าราชบริพารประจำศาลยุติธรรม และข้าราชบริพารประจำศาลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๓๕ ซึ่งมีตำแหน่งเดิมตรัสสุดท้ายโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๖) พุทธศักราช ๒๕๓๕ ย้ายมาเป็นคณะตุลาการตุลาการ หรือมีผลใช้บังคับกับข้าราชบริพารประจำศาลฎีกาผู้แทนราษฎร ข้าราชบริพารประจำศาลยุติธรรม และข้าราชบริพารประจำศาลรัฐธรรมนูญ แล้วแต่กรณี อยู่ต่อไปตามรัฐธรรมนูญนี้

มาตรา ๓๒๒ ให้คณะรัฐมนตรีที่บริหารราชการแผ่นดินอยู่ก่อนวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ เป็นคณะรัฐมนตรีตามรัฐธรรมนูญนี้ และมีให้นำบทบัญญัติมาตรา ๑๑๗ (๗)

มาตรา ๓๒๓ ทวิ ในวาระเริ่มแรก ให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๓๔ แก้ไขเพิ่มเติมครั้งสุดท้ายโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๖) พุทธศักราช ๒๕๓๙ เป็นศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญนี้ จนกว่าจะมีศาลรัฐธรรมนูญตามวรรคสอง

ในวาระเริ่มแรกให้ดำเนินการเลือกตุลาการศาลรัฐธรรมนูญตามมาตรา ๒๕๔ และมาตรา ๒๕๖ ภายในสี่สิบห้าวันนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้

ในระหว่างที่ยังไม่มีตุลาการศาลปกครองสูงสุดซึ่งได้รับเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ศาลปกครองสูงสุดตามมาตรา ๒๕๔ (๒) มิให้นำมาตรา ๒๕๔ (๒) มาใช้บังคับ และให้ศาลรัฐธรรมนูญประกอบด้วยประธานศาลรัฐธรรมนูญคนหนึ่งและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอื่นอีกสิบสองคนซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งจากบุคคลตามมาตรา ๒๕๔ (๑) (๓) และ (๔)

มาตรา ๓๒๓ ตริ ให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการและสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ เป็นคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติและสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ตามรัฐธรรมนูญนี้ แล้วแต่กรณี จนกว่าจะมีการแต่งตั้งคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติหรือจัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติขึ้นตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ ซึ่งต้องกระทำภายในสองปีนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้

เพื่อประโยชน์แห่งการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญนี้ ให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการตามวรรคหนึ่งกำหนดระเบียบอันจำเป็นแก่การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติตามรัฐธรรมนูญนี้ ระเบียบดังกล่าวให้ส่งให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญก่อนประกาศในราชกิจจานุเบกษา และให้ใช้บังคับได้จนกว่ากฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตจะมีผลใช้บังคับ

ในวาระเริ่มแรก ในระหว่างที่ยังไม่มีประธานศาลปกครองสูงสุด ให้คณะกรรมการสรรหากรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติตามมาตรา ๒๕๕ วรรคสาม มีจำนวนสิบสี่คน ประกอบด้วย ประธานศาลรัฐธรรมนูญ ประธานศาลฎีกา อธิการบดีของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐทุกแห่งซึ่งเลือกกันเองให้เหลือหกคน ผู้แทนพรรค

การเมืองทุกพรรคที่มีสมาชิกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคละหนึ่งคน ซึ่งเลือกกันเองให้เหลือสี่คน และสมาชิกวุฒิสภาจำนวนสองคนซึ่งได้รับเลือกจากวุฒิสภา เป็นกรรมการ

มาตรา ๓๒๓ จัตวา ภายในสองร้อยสี่สิบวันนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ ให้ดำเนินการตรากฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการเลือกตั้งและกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง ให้แล้วเสร็จทุกฉบับ โดยในระหว่างเวลาดังกล่าวจะยุบสภาผู้แทนราษฎรไม่ได้

ในการตรากฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญตามวรรคหนึ่ง ให้ดำเนินการดังต่อไปนี้

(๑) ให้สภาผู้แทนราษฎรพิจารณาร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญตามวรรคหนึ่งให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งร้อยสี่สิบวันนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ ในกรณีที่พ้นกำหนดเวลาดังกล่าวแต่การพิจารณาร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญตามวรรคหนึ่งยังไม่แล้วเสร็จ ให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงพร้อมกันทั้งหมด และห้ามมิให้มีการดำเนินการเลือกตั้งทั่วไปตามรัฐธรรมนูญนี้ จนกว่าจะมีการตรากฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญตามวรรคหนึ่งแล้วเสร็จทุกฉบับ ในกรณีนี้ ให้วุฒิสภาทำหน้าที่รัฐสภาและดำเนินการตรากฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวให้แล้วเสร็จภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ครบกำหนดเวลาหนึ่งร้อยสี่สิบวันนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้

(๒) ในกรณีที่สภาผู้แทนราษฎรพิจารณาร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญตามวรรคหนึ่งทุกฉบับแล้วเสร็จภายในกำหนดเวลาตาม (๑) ให้วุฒิสภาพิจารณาร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวให้แล้วเสร็จภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่สภาผู้แทนราษฎรพิจารณาเสร็จ

(๓) ในกรณีที่วุฒิสภาไม่สามารถพิจารณาร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญตามวรรคหนึ่งทุกฉบับให้แล้วเสร็จภายในกำหนดเวลาตาม (๑) หรือ (๒) ให้สมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภาสิ้นสุดลงพร้อมกันทั้งหมด ในกรณีที่ร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวได้รับความเห็นชอบจากสภาผู้แทนราษฎรแล้ว ให้ถือว่าร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญนั้นได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาแล้ว และให้นำมาตรา ๙๑ และมาตรา ๙๒ มาใช้บังคับกับร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวโดยอนุโลม

(๔) ในกรณีที่ทั้งสภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภาดำเนินการตรากฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญตามวรรคหนึ่งไม่แล้วเสร็จ ให้มีการดำเนินการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญนี้ภายในหกสิบวันนับแต่วันที่พ้นกำหนดเวลาตามวรรคหนึ่ง โดยให้คณะกรรมการการเลือกตั้งตามมาตรา ๓๒๓ กำหนดระเบียบที่จำเป็นเพื่อให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมตามรัฐธรรมนูญนี้ และให้ส่งระเบียบดังกล่าวให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญก่อนประกาศใช้ในราชกิจจานุเบกษา

ร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญที่รัฐสภาให้ความเห็นชอบแล้วหรือถือว่ารัฐสภาให้ความเห็นชอบแล้วตามมาตรา ๙๑ ให้นายกรัฐมนตรีดำเนินการตามมาตรา ๙๑ โดยพลัน แต่มีให้นำกำหนดเวลาตามมาตรา ๙๑ มาใช้บังคับ

มิให้นำบทบัญญัติมาตรา ๑๗๑ เฉพาะส่วนที่ว่าด้วยร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงินมาใช้บังคับกับการเสนอร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญตามวรรคหนึ่งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาตาม (๑) และ (๒)

ในการดำเนินการตามมาตรา ๙๑ มิให้นำบทบัญญัติมาตรา ๑๗๐ มาใช้บังคับ

มาตรา ๓๒๓ เบื้อง ในการเลือกตั้งทั่วไปครั้งแรกภายหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ มิให้นำกำหนดเวลาตามมาตรา ๑๐๖ (๓) มาใช้บังคับ

มาตรา ๓๒๓ ฉ นอกจากที่มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้ กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอย่างน้อยต้องมีสาระสำคัญ ดังต่อไปนี้

(๑) การแจ้งเหตุที่ทำให้ไม่อาจไปเลือกตั้ง และการอำนวยความสะดวกในการไปเลือกตั้ง

(๒) การให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งมีถิ่นที่อยู่นอกราชอาณาจักร ออกเสียงลงคะแนนตามมาตรา ๑๐๓

(๓) การจัดทำบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ การตรวจสอบและการคัดชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ซ้ำกันนอกจากการสมัครรับเลือกตั้ง และการประกาศรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งซึ่งมีอยู่ในบัญชีรายชื่อ

(๔) การจำกัดวงเงินค่าใช้จ่ายของผู้สมัครรับเลือกตั้ง การแต่งตั้งสมุหบัญชีเลือกตั้งโดยผู้สมัครรับเลือกตั้ง การตรวจสอบและการประกาศผลการตรวจสอบค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้ง

(๕) การนับคะแนนและการประกาศผลการนับคะแนนในแต่ละเขตเลือกตั้ง ซึ่งต้องกระทำโดยเปิดเผย ณ ที่ว่าการอำเภอ เว้นแต่เป็นกรณีที่มีความจำเป็นเฉพาะท้องถิ่น คณะกรรมการการเลือกตั้งจะกำหนดเป็นอย่างอื่นก็ได้

(๖) การประกาศรายชื่อผู้ได้รับเลือกตั้งจากผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ และการเลื่อนผู้มีรายชื่ออยู่ในลำดับถัดไปขึ้นมาแทนผู้ได้รับเลือกตั้งจากผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อซึ่งพ้นจากตำแหน่ง

มาตรา ๓๒๓ สัตต กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้งอย่างน้อยต้องมีสาระสำคัญ ดังต่อไปนี้

(๑) การดำเนินการของคณะกรรมการการเลือกตั้ง เช่น การแบ่งเขตเลือกตั้ง การจัดให้มีทำบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง การนับคะแนนใหม่

(๒) อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

(๓) การให้การศึกษแก่ประชาชนเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

(๔) กระบวนการสืบสวนสอบสวนและวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

(๕) การดำเนินคดีในศาลโดยคณะกรรมการการเลือกตั้งในความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งหรือพรรคการเมือง

(๖) ความร่วมมือที่ศาล พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวน หรือหน่วยงานอื่นของรัฐต้องให้แก่คณะกรรมการการเลือกตั้ง

(๗) การรับรองและการแต่งตั้งองค์การเอกชนเพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบการเลือกตั้ง

(๘) การจัดให้มีหน่วยงานซึ่งเป็นอิสระเพื่อดำเนินการเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล การงบประมาณ และการดำเนินการอื่น โดยมีประธานกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้นับถ่วงบัญชีรายชื่อของสำนักงาน

(๙) กำหนดเวลาที่คณะกรรมการการเลือกตั้งจะเริ่มควบคุมและดำเนินการจัดหรือจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นซึ่งต้องไม่เริ่มก่อนสิบปี นับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้

มาตรา ๓๒๓ อัญญัติ กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง
อย่างน้อยต้องมีสาระสำคัญ ดังต่อไปนี้

(๑) การจัดตั้งพรรคการเมืองซึ่งอย่างน้อยให้กระทำได้โดยบุคคลตั้งแต่
สิบห้าคนขึ้นไป และการจัดแจ้งการจัดตั้งพรรคการเมืองในทะเบียนพรรคการเมือง

(๒) การเลิกพรรคการเมือง ทั้งนี้ โดยมีให้นำเอาเหตุที่พรรคการเมือง
ไม่ส่งสมาชิกสมัครรับเลือกตั้ง หรือเหตุที่ไม่มีสมาชิกของพรรคการเมืองได้รับเลือกตั้ง
มาเป็นเหตุให้ต้องเลิกหรือยุบพรรคการเมือง

(๓) การดำเนินกิจการของพรรคการเมือง และการจัดทำรายงานการดำเนิน
กิจการของพรรคการเมือง

(๔) การสนับสนุนทางการเงินหรือประโยชน์อย่างอื่นแก่พรรคการเมือง
โดยรัฐ การจำกัดวงเงินค่าใช้จ่ายของพรรคการเมืองในการเลือกตั้ง และการควบคุมการ
รับบริจาคของพรรคการเมือง

(๕) การตรวจสอบสถานะทางการเงินของพรรคการเมือง การตรวจสอบ
และการเปิดเผยที่มาของรายได้และการใช้จ่ายของพรรคการเมือง

(๖) การจัดทำบัญชีแสดงรายรับและรายจ่ายของพรรคการเมือง และบัญชี
แสดงทรัพย์สินและหนี้สินของพรรคการเมือง ซึ่งต้องแสดงโดยเปิดเผยซึ่งที่มาของรายได้
และการใช้จ่ายประจำปีของพรรคการเมืองในทุกรอบปีปฏิทิน เพื่อเสนอต่อคณะกรรมการ
เลือกตั้งเพื่อตรวจสอบและประกาศให้สาธารณชนทราบ

มาตรา ๓๒๓ หว ภายในสองปีนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ ให้
ดำเนินการตรากฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญดังต่อไปนี้ให้แล้วเสร็จ

(๑) กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา

(๒) กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปราม
การทุจริต

(๓) กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของ
ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

(๔) กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการตรวจเงินแผ่นดิน

มาตรา ๓๒๓ ทศ นอกจากที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้ กฎหมายประกอบ
รัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา อย่างน้อยต้องมีสาระสำคัญ ดังต่อไปนี้

(๑) การปฏิบัติหน้าที่ของผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา

(๒) ความร่วมมือที่ศาล พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวน หรือหน่วยงานอื่นของรัฐต้องให้แก่ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา

(๓) คุณสมบัติและหลักเกณฑ์การแต่งตั้งเลขาธิการสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา

(๔) อำนาจหน้าที่ของสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา

มาตรา ๓๒๓ เอกาเทศ นอกจากที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้ กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตอย่างน้อยต้องมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

(๑) การกำหนดลักษณะอันเป็นการร่ำรวยผิดปกติ และการกระทำอันเป็นการทุจริตต่อหน้าที่

(๒) ระดับชั้นของผู้พิพากษาหรือตุลาการ พนักงานอัยการ และผู้ดำรงตำแหน่งอื่นที่อาจถูกตรวจสอบและถอดถอนได้ตามรัฐธรรมนูญนี้

(๓) การให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐแสดงทรัพย์สินและหนี้สิน หลักเกณฑ์ในการพิจารณาและตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินนั้นเป็นระยะ ๆ และหลักเกณฑ์ในการเปิดเผยบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน

(๔) วิธีการกล่าวหาว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ร่ำรวยผิดปกติ กระทำการทุจริตต่อหน้าที่ กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม หรือกระทำการที่สื่อให้เห็นว่ามีพฤติการณ์ดังกล่าว ซึ่งต้องระบุพฤติการณ์และมีหลักฐานหรือเบาะแสตามสมควร

(๕) กระบวนการไต่สวนข้อเท็จจริงและทำสำนวนในกรณีที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองถูกกล่าวหา โดยให้คำนึงถึงฐานะของตำแหน่งซึ่งมีอำนาจให้คุนให้โทษในระดับสูง และการคุ้มครองผู้ถูกกล่าวหาตามสมควร

(๖) กระบวนการพิจารณาของรัฐสภาในการถอดถอนผู้ใดผู้หนึ่งออกจากตำแหน่งซึ่งจะต้องเปิดเผย เว้นแต่มีความจำเป็นเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะสำคัญ

(๗) กระบวนการไต่สวนและวินิจฉัยในกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐร่ำรวยผิดปกติ กระทำการทุจริตต่อหน้าที่ กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมโดยต้องกำหนดกระบวนการให้เหมาะสมกับระดับของตำแหน่งและการคุ้มครองผู้ถูกกล่าวหาตามสมควร

(๗) การดำเนินคดีอาญากับเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐซึ่งมิใช่ผู้ดำรงตำแหน่ง
ทางการเมืองในศาลซึ่งมีเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญา

(๘) ความร่วมมือที่ศาล พนักงานสอบสวน หรือหน่วยงานของรัฐต้องให้แก่
คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

(๙) อำนาจอัยการสูงสุดในการพิจารณารายงานเอกสารและความเห็นตาม
มาตรา ๓๐๓ และเป็นโจทก์ในการดำเนินคดีตามรัฐธรรมนูญนี้ รวมทั้งอำนาจในการนำตัว
ผู้ถูกกล่าวหามาดำเนินคดีต่อไป

(๑๐) โทษที่ประธานกรรมการหรือกรรมการป้องกันและปราบปรามการ
ทุจริตแห่งชาติจะได้รับในกรณีที่กระทำการโดยขาดความเที่ยงธรรม กระทำความผิดฐาน
ทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ซึ่งต้องมีโทษสูงกว่าที่
กำหนดไว้ในกฎหมายที่กำหนดโทษนั้นไม่น้อยกว่าสองเท่าของโทษที่กำหนดไว้สำหรับ
ความผิดนั้น

มาตรา ๓๒๓ ทวาทศ นอกจากที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้ กฎหมาย
ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง อย่างน้อย
ต้องมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

(๑) วิธีพิจารณาคดีอาญาทางการเมือง ซึ่งต้องเป็นระบบได้สวนข้อเท็จจริง
โดยยึดสำนวนที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติสรุปไว้เป็นหลัก
และต้องเคารพหลักในเรื่องการฟังความทุกฝ่าย และสิทธิในการป้องกันตนเองของ
ผู้ถูกกล่าวหา

(๒) การพิจารณาคดีโดยเปิดเผย เว้นแต่จะมีความจำเป็นเพื่อคุ้มครอง
ประโยชน์สาธารณะสำคัญ

(๓) การห้ามดำเนินคดีซ้ำหรือซ้อนกัน

(๔) การบังคับตามคำสั่งและคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา
ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

(๕) การอื่นอันจำเป็นเพื่อให้กระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีเป็นไปด้วย
ความรวดเร็วและเที่ยงธรรม โดยเฉพาะความร่วมมือที่ศาลอื่น พนักงานสอบสวนหรือ
หน่วยงานอื่นของรัฐ ต้องให้แก่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

มาตรา ๓๒๓ เตรส นอกจากที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้ กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการตรวจเงินแผ่นดิน อย่างน้อยต้องมีสาระสำคัญ ดังต่อไปนี้

(๑) การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินและผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน

(๒) อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน อันได้แก่ การวางนโยบาย การให้คำปรึกษาและคำแนะนำ การเสนอแนะให้มีการแก้ไขข้อบกพร่องเกี่ยวกับการตรวจเงินแผ่นดิน การกำหนดหลักเกณฑ์มาตรฐานเกี่ยวกับการตรวจเงินแผ่นดิน การกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีพิจารณาในเรื่องวินัยทางงบประมาณและการคลัง การกำหนดโทษปรับทางปกครอง การพิจารณาวินิจฉัยความผิดทางวินัยและงบประมาณและการคลังในฐานะที่เป็นองค์กรสูงสุด และการพิจารณาคัดเลือกผู้สมควรดำรงตำแหน่งผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน

(๓) การจัดให้มีสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินที่เป็นอิสระเพื่อดำเนินการเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล การงบประมาณ การปฏิบัติงาน และการดำเนินการอื่น

มาตรา ๓๒๓ จตุทศ ในวาระเริ่มแรก ให้ดำเนินการต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ ให้แล้วเสร็จภายในเวลาที่กำหนด

(๑) ให้ตรากฎหมายตามมาตรา ๒๔๗ และมาตรา ๒๘๓ วรรคสองและวรรคสาม ให้แล้วเสร็จภายในสองปีนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้

(๒) ให้ดำเนินการจัดตั้งศาลปกครองตามมาตรา ๒๗๕ ให้แล้วเสร็จภายในสองปีนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้

(๓) ให้ดำเนินการให้มีคณะผู้บริหารท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนหรือมาจากความเห็นชอบของสภาท้องถิ่นตามมาตรา ๒๘๔ วรรคสาม ให้ครบถ้วนภายในสองปีนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้

มาตรา ๓๒๓ ปันรศ ในวาระเริ่มแรก มิให้นำบทบัญญัติดังที่จะกล่าวต่อไปนี้ มาใช้บังคับกับกรณีต่าง ๆ ภายใต้เงื่อนไขดังต่อไปนี้

(๑) มิให้นำบทบัญญัติมาตรา ๒๘ วรรคสองและวรรคสาม มาใช้บังคับกับกฎหมายที่มีผลใช้บังคับอยู่ในวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ หรือที่ได้รับความเห็นชอบของรัฐสภาแล้ว ก่อนวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ แต่เมื่อใดที่มีการตรากฎหมายในเรื่องดังกล่าว ขึ้นใหม่ หรือมีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายดังกล่าว การดำเนินการนั้นต้องเป็นไปตาม

มาตรา ๒๘ ทั้งนี้ให้นำไปใช้บังคับกับกฎหรือข้อบังคับที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติของกฎหมายด้วย โดยอนุโลม

(๒) มิให้นำบทบัญญัติมาตรา ๓๙ มาใช้บังคับ จนกว่าจะมีการตรากฎหมายอนุวัติการให้เป็นไปตามบทบัญญัติดังกล่าว ซึ่งต้องไม่เกินสามปีนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ ทั้งนี้ โดยที่กฎหมายที่จะตราขึ้นนี้จะต้องไม่กระทบกระเทือนถึงการอนุญาตสัมปทาน หรือสัญญา ซึ่งมีผลสมบูรณ์อยู่ในขณะที่กฎหมายดังกล่าวมีผลใช้บังคับ จนกว่าการอนุญาต สัมปทาน หรือสัญญานั้นจะสิ้นสุด

(๓) มิให้นำบทบัญญัติมาตรา ๑๗๒ มาใช้บังคับ จนกว่าจะมีการตรากฎหมายอนุวัติการให้เป็นไปตามบทบัญญัติดังกล่าว ซึ่งต้องไม่เกินสองปีนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้

(๔) มิให้นำบทบัญญัติมาตรา ๒๓๕ มาตรา ๒๓๕ ทวิ และมาตรา ๒๔๘ วรรคสามและวรรคห้า มาใช้บังคับกับการนั่งพิจารณาคดีของศาลยุติธรรม และมีให้นำมาตรา ๒๗๒ วรรคสอง มาใช้บังคับกับคณะกรรมการตุลาการตามมาตรา ๓๒๒ ตริ แต่ทั้งนี้จะต้องดำเนินการเพื่อให้การเป็นไปตามบทบัญญัติดังกล่าว ซึ่งต้องไม่เกินห้าปี นับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้

(๕) มิให้นำบทบัญญัติมาตรา ๒๓๖ มาใช้บังคับ จนกว่าจะมีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติแห่งกฎหมายเพื่อให้การเป็นไปตามบทบัญญัติดังกล่าว ซึ่งต้องไม่เกินห้าปี นับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้

(๖) มิให้นำบทบัญญัติมาตรา ๒๔๖ ทวิ มาใช้บังคับกับการพิจารณาคำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการ จนกว่าจะมีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติแห่งกฎหมายเพื่อให้การเป็นไปตามบทบัญญัติดังกล่าว ซึ่งต้องไม่เกินห้าปีนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้

(๗) มิให้นำบทบัญญัติมาตรา ๒๘๔ วรรคสอง มาใช้บังคับกับการดำรงตำแหน่งของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นระดับตำบล จนกว่าจะพ้นสิบปีนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ และเมื่อพ้นกำหนดเวลาดังกล่าว หากกำนันหรือผู้ใหญ่บ้านที่ดำรงตำแหน่งอยู่นั้น ประสงค์จะสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกในองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นระดับตำบล ให้กำนันหรือผู้ใหญ่บ้านนั้นมีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและดำรงตำแหน่งได้โดยไม่ต้องลาออกจากตำแหน่งกำนันหรือผู้ใหญ่บ้าน

(๘) มิให้นำบทบัญญัติมาตรา ๒๘๖ วรรคสอง มาใช้บังคับกับองค์ประกอบคณะกรรมการพนักงานส่วนท้องถิ่น จนกว่าจะมีการแก้ไขเพิ่มเติมหรือตรากฎหมายขึ้นใหม่

มาตรา ๓๓๘ ตายในสงครามนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ ให้ถือว่าในทาง
ตราของกฎหมายประกาศของรัฐธรรมนูญตั้งแต่ฉบับนี้ให้แล้วเสร็จ

(๑) ตายในทางประกาศของรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตราสภานิติบัญญัติของรัฐธรรมนูญ

(๒) ตายในทางประกาศของรัฐธรรมนูญว่าด้วยบทบัญญัติของสันนิษฐานประกอบมาตรา

ทุจริตแห่งชาติ

(๓) ตายในทางประกาศของรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของตุลาการคดีอาญา

ของผู้ดำรงตำแหน่งทางราชการ

(๔) ตายในทางประกาศของรัฐธรรมนูญว่าด้วยตราสารสันนิษฐาน

มาตรา ๓๓๙ ตายในทางประกาศของรัฐธรรมนูญว่าด้วยคดีอาญาของกรมการคดี
ของส่วนราชการอื่นใดตั้งแต่บัดนี้

(๑) ตายในทางประกาศของคดีอาญาของกรมการคดี

(๒) ตายในทางประกาศของส่วนราชการอื่นใดตั้งแต่บัดนี้

กรมการคดี

(๓) ตายในทางประกาศของคดีอาญาของกรมการคดีในส่วนราชการอื่น

กรมการคดีหรือส่วนราชการอื่น

(๔) ตายในทางประกาศของคดีอาญาของส่วนราชการอื่นใดตั้งแต่บัดนี้

ของรัฐธรรมนูญนี้ให้แล้วเสร็จ

(๕) ตายในทางประกาศของคดีอาญาของกรมการคดีในส่วนราชการอื่น

กรมการคดี

(๖) ตายในทางประกาศของคดีอาญาของส่วนราชการอื่นใดตั้งแต่บัดนี้

บุคคล ตายในทางประกาศของคดีอาญาในส่วนราชการอื่นใดตั้งแต่บัดนี้

ผู้ดำรงตำแหน่งข้าราชการ

มาตรา ๓๓๙ นอกราชการที่นับว่าผู้ดำรงตำแหน่งในรัฐธรรมนูญนี้ ตายในทาง
รัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตราสภานิติบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ตั้งแต่ฉบับนี้

(๑) ตายในทางประกาศของผู้ตราสภานิติบัญญัติของรัฐธรรมนูญ

(๒) ตายในทางประกาศของคดีอาญาของส่วนราชการอื่นใดตั้งแต่บัดนี้

ของรัฐธรรมนูญนี้ให้แล้วเสร็จ

(๓) คุณสมบัติและหลักเกณฑ์การแต่งตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
แผ่นดินของรัฐธรรมนูญ

(๔) อำนาจหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแผ่นดินของรัฐธรรมนูญ

มาตรา ๓๓๔ นสอตกที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้ ตลอดมาของระบอบ
รัฐธรรมนูญว่าด้วยบทบัญญัติของต้นและบทบัญญัติของบทบัญญัติแห่งบทบัญญัติของต้นฉบับมาตราที่บัญญัติ
ตั้งต่อไปนี้

(๑) การที่บุคคลใดจะเข้ารับตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

(๒) ระดับชั้นของผู้พิพากษาหรือตุลาการ พนักงานอัยการ และผู้ดำรง
ตำแหน่งอื่นที่ออกอุทธรณ์และขอถอนคดีจากรัฐธรรมนูญนี้

(๓) การที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
และที่อื่น หลักเกณฑ์ในการพิจารณาและตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินนั้นเป็นระเบียบ
และหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติหน้าที่ทรัพย์สินและหนี้สิน

(๔) วิธีการที่สภาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือสมาชิกสภาผู้
รับเลือกตั้ง ประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ ประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ที่สภาผู้
ดำรงตำแหน่งหน้าที่ในทางปฏิบัติ หรือที่สภาผู้ดำรงตำแหน่งหน้าที่ที่สภาผู้
ตั้งสภา ซึ่งตั้งสมาชิกสภาผู้ดำรงตำแหน่งและที่อื่น

(๕) ประมวลกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้
ดำรงตำแหน่ง โดยที่ในส่วนที่เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้
สูง และที่สภาผู้ดำรงตำแหน่งสภาผู้ดำรงตำแหน่ง

(๖) ประมวลกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวกับสภาผู้ดำรงตำแหน่งสภาผู้
ซึ่งสภาผู้ดำรงตำแหน่ง ส่วนแต่มีบทบัญญัติที่สภาผู้ดำรงตำแหน่ง

(๗) ประมวลกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวกับสภาผู้ดำรงตำแหน่งสภาผู้
ประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ ประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ที่สภาผู้
ดำรงตำแหน่งหน้าที่ในทางปฏิบัติ โดยที่สภาผู้ดำรงตำแหน่งสภาผู้
ดำรงตำแหน่งและที่สภาผู้ดำรงตำแหน่งสภาผู้ดำรงตำแหน่ง

(๘) การร่วมมีสิทธิการ พนักงานสอบสวน หรือหน่วยงานของสภาผู้
ดำรงตำแหน่งสภาผู้ดำรงตำแหน่งสภาผู้ดำรงตำแหน่ง

(๙) อำนาจอัยการสูงสุดในสภาผู้ดำรงตำแหน่งสภาผู้ดำรงตำแหน่ง
ดำรงตำแหน่งสภาผู้ดำรงตำแหน่งสภาผู้ดำรงตำแหน่ง

(๑๑) โทษที่ประชาชนธรรมดาหรือธรรมดาชนชั้นและประชาชนธรรมดาทุจริต
แห่งชาติจะได้รับในกรณีที่เกิดจากโดยขาดความที่สมควร ประพฤติผิด
ฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือประพฤติผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ซึ่งต้องมิโทษผู้
ที่ก่อเหตุไว้แต่ผู้หมกมุ่นที่ก่อเหตุโทษนั้นไม่โทษผู้ก่อเหตุและผู้สมทบที่ก่อเหตุไว้สำหรับ
ธรรมดาชนชั้น

มาตรา ๑๓๕ ให้คณะตุลาการชั้นต้นและประชาชนธรรมดาทุจริตและ
ประพฤติมิชอบในสมรรถการ สืบค้นความผิดคณะตุลาการชั้นต้นและประชาชนธรรมดาทุจริตและ
ประพฤติมิชอบในสมรรถการตามกฎหมายว่าด้วยตุลาการชั้นต้นและประชาชนธรรมดาทุจริตและ
ประพฤติมิชอบในสมรรถการ มีหน้าที่คณะตุลาการชั้นต้นและประชาชนธรรมดาทุจริตแห่งชาติ
หรือสืบค้นความผิดคณะตุลาการชั้นต้นและประชาชนธรรมดาทุจริตแห่งชาติ แล้วแต่กรณี ตาม
รัฐธรรมนูญนี้ สืบค้นว่าคดีมีโทษแต่คดีที่คณะตุลาการชั้นต้นและประชาชนธรรมดาทุจริต
แห่งชาติหรือสืบค้นความผิดคณะตุลาการชั้นต้นและประชาชนธรรมดาทุจริตแห่งชาติซึ่ง
ตามกฎหมายบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ ซึ่งต้องกระทำภายในสองปีนับแต่วันประกาศใช้
รัฐธรรมนูญนี้

เมื่อประชาชนแห่งการสืบคดีตามกฎหมายรัฐธรรมนูญนี้ ให้คณะตุลาการชั้นต้น
และประชาชนธรรมดาทุจริตและประพฤติมิชอบในสมรรถการบรรดาคณะ สืบค้นคดีซึ่ง
อันสืบค้นแต่การสืบคดีที่ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญนี้ซึ่งไม่สืบค้นว่าคดีที่หมกมุ่น
รัฐธรรมนูญว่าด้วยตุลาการชั้นต้นและประชาชนธรรมดาทุจริตแห่งชาติ

ระเบียบกรมบรรดาคณะให้สืบให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาคดีของชนชั้น
รัฐธรรมนูญก่อนประกาศใช้ในส่วนที่สืบค้น

มาตรา ๑๓๖ นอกเวลาที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้ กฎหมายประกอบ
รัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีของคณะตุลาการคดีของประชาชนชั้นต้นแห่งการ
ของประชาชนชั้นต้นซึ่งมีสาระสำคัญต่อไปนี้

(๑) วิธีพิจารณาคดีของตุลาการชั้นต้น ซึ่งต้องสืบชั้นต้นโดยสันนิษฐาน
โดยยึดสันนิษฐานที่คณะตุลาการชั้นต้นและประชาชนธรรมดาทุจริตแห่งชาติสืบไว้ มีหน้าที่
และต้องสืบการพินัยหรือสืบการที่สมควรแก่คดี และสิทธิในตุลาการชั้นต้นตามของ
คดี

สใช้รัฐธรรมนูญนี้ ให้จัดให้มี

มาตรา ๑๒๐ มาตรา ๑๒๒

หรือจะแก้ไขเพิ่มเติม

การออกเสียง

มาตรา ๑๓๑

ประการใด

ในกรณีที่มีการแก้ไขเพิ่มเติม ให้เสนอหลักการว่าจะคงวุฒิสภาไว้หรือไม่ หากคงไว้ ให้ระบุอำนาจหน้าที่ องค์ประกอบ และวิธีการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาด้วย

มาตรา ๓๓๔ ในกรณีที่มิใช่เหตุยกย่องที่ควรตระหนักได้ดังต่อไปนี้รับตราข
ยินยอมหรือสมทันท้องขสรัฐสภา สภาผู้แทนราษฎร หรือวุฒิสภา และอยู่ในระหว่างสภา
ผู้แทนราษฎรชุดใหม่หรือสภาผู้แทนราษฎรชุดใหม่สภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงพร้อมกันทั้งหมด
ตามมาตรา ๓๒๕ บรรดาสส เมื่อตราฉบับนี้ได้รับตราขยินยอมหรือสมทันท้องขสรัฐสภา ให้ที่ส
วรัฐสภา สภาผู้แทนราษฎร หรือวุฒิสภา แล้วแต่กรณี ได้ให้ตราขยินยอมหรือสมทันท้อง
ขเหตุยกย่องนั้นแล้ว

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

.....
ประธานรัฐสภา

G 18395 ฉ.1

KD สำนักงานเลขาธิการสภาร่างรัฐธรรมนูญ.
22 ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
ส227ร พุทธศักราช.... พร้อมด้วยรายงาน
2540 ของคณะกรรมการพิจารณาร่าง -
ฉ.1 รัฐธรรมนูญ...

